

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Petr Šaroun

**Legalizace výnosů z trestné činnosti ve
světle povinnosti identifikace a kontroly**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Sejkora, Ph.D.

Katedra: Finančního práva a finanční vědy

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 27. listopadu 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 203 352 znaků včetně mezer.

Petr Šaroun

V Praze dne 27. listopadu 2019

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu své diplomové práce JUDr. Tomáši Sejkorovi, Ph.D. za jeho cenné rady a podněty k této práci a v neposlední řadě za trpělivost.

Dále bych rád poděkoval své rodině a přítelkyni za jejich podporu a trpělivost.

Obsah

Úvod	6
1. K pojmu legalizace výnosů z trestné činnosti	8
1.1 Definice	8
1.2 Vztah legalizace výnosů z trestné činnosti a praní špinavých peněz	10
1.3 Historie	11
1.4 Boj s legalizací výnosů z trestné činnosti v rámci Evropské unie	13
1.5 Vztah AML vs. CFT	13
1.6 Potřeba boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti	14
2. Proces a metody legalizace výnosů z trestné činnosti	17
2.1 Fáze procesu legalizace výnosů z trestné činnosti	17
2.2 Metody legalizace výnosů z trestné činnosti	21
2.3 Zneužívání offshore jurisdikcí	34
2.4 Kryptoměny a možnosti jejich zneužití	38
3. Obecně k úpravě AML povinností	46
3.1 Evropská úroveň úpravy	46
3.2 Národní úroveň právní úpravy	49
3.3 Zásada „Know your customer“	51
3.4 Systém vnitřních zásad	52
3.5 Povinné osoby	53
3.6 Výjimky z povinností	55
3.7 Zjednodušená identifikace a kontrola	55
4. Povinnost identifikace	58
4.1 Kdy je nezbytné provést identifikaci?	58
4.2 Podezřelý obchod	61
4.3 Provádění identifikace	66
4.4 Politicky exponovaná osoba	67
4.5 Zprostředkovaná identifikace	67
4.6 Převzatá identifikace	68
4.7 Identifikace na dálku	69
5. Povinnost kontroly	71
5.1 Kdy se provádí kontrola klienta?	72

5.2	Co obsahuje kontrola klienta?	73
5.3	Skutečný majitel	74
6.	Analýza právní úpravy a řešení jejích nedostatků	77
6.1	Okruh povinných osob	77
6.2	Kdy provádět identifikaci?	79
6.3	Kdy provádět kontrolu?	81
6.4	Co je podezřelým obchodem?	83
6.5	Novela AML zákona	83
	Závěr	85
	Seznam zkratk	86
	Seznam použitých zdrojů	88
	Název diplomové práce, abstrakt a klíčová slova v českém jazyce	95
	Název diplomové práce, abstrakt a klíčová slova v anglickém jazyce	96

Úvod

Tato diplomová práce si klade za cíl popsat určité aspekty problematiky legalizace výnosů z trestné činnosti. Již název práce nám prozrazuje, že hlavní pozornost bude zaměřena na povinnost identifikace a kontroly. Těmto povinnostem se pak budeme věnovat zejména z pohledu českého práva. Jedná se přitom o povinnosti zcela základní, bez nichž si úspěšné potírání legalizace výnosů z trestné činnosti nejde dost dobře představit. V práci se si pološím otázku, zdali je současná česká úprava těchto povinností nastavena v souladu s tím, jak k legalizaci výnosů skutečně dochází nebo by případně docházet mohlo, a tedy jestli efektivně zabraňují legalizaci výnosů z trestné činnosti. Na to navazují dvě podotázky, a to je-li okruh povinných osob, které mají tyto povinnosti – tedy identifikovat a kontrolovat klienty nastaven v dostatečné šíři a také zda je v dostatečné šíři nastaven okruh případů při nichž k identifikaci a kontrole klientů dochází. Při hledání odpovědi na tyto otázky budu svoji pozornost zaměřovat zejména, nikoliv však výlučně, na nové možnosti, které se nabízejí jako příhodné pro legalizaci výnosů z trestné činnosti.

Vycházím ze skutečnosti, že pro potírání jakéhokoliv nežádoucího jevu je nezbytným předpokladem pro úspěch dokonalá znalost tohoto jevu. Proto se v této práci budu rozsáhle věnovat fenoménu legalizace výnosů z trestné činnosti. Nejdříve představím samotný pojem legalizace výnosů z trestné činnosti a jeho historii a v další části podrobně rozeberu způsoby, respektive metody, které jsou, anebo by mohli být, užívány k legalizaci výnosů z trestné činnosti. Nekladu si za cíl představit všechny metody jimiž toho lze dosáhnou, ale zejména ty, které jsou buď široce používané, nebo poměrně snadno zneužitelné a zaměřím se především na nové metody a roli jakou v celém procesu legalizace výnosů mohou hrát kryptoměny.

Následně popíšu stávající právní úpravu povinnosti identifikace a kontroly, její vývoj a mezinárodní závazky z nichž vychází. Rozeberu i velice úzce související problematiku „Know your customer“ a pojmy typu „podezřelý obchod“ či „politicky exponovaná osoba“. Nakonec provedu komparaci toho, jak skutečně dochází k legalizaci výnosů z trestné činnosti, tedy metod popsaný v jedné části práce, a toho, jak jim je podle dnešní české právní úpravy zabraňováno prostřednictvím povinnosti identifikace a kontroly. Pokusím se tedy odpovědět na otázky naznačené v prvním odstavci. Pokud zjistím, že je současná úprava v některém ohledu nevyhovující pokusím se navrhnout řešení de lege ferenda, které by bylo způsobilé tento stav napravit.

Zdrojů, které budu využívat pro vypracování části věnované fenoménu legalizace výnosů z trestné činnosti a metod využívaných k jejímu páchání je poměrně dostatečné množství, za určitý nedostatek však považuji, že jde v řadě případů o starší práce. To se jako problém ukazuje zejména v případě kryptoměn, u nich jsem byl nucen část informací čerpat z různých internetových stránek jim věnovaných, protože odborná literatura z této oblasti není příliš bohatá. Jádro zdrojů, s nimiž pracuji pro části věnované povinností identifikace a kontroly tvoří právní předpisy je upravující. Při vypracování práce budu postupovat deduktivní metodou, přičemž prováděný výzkum bude zaměřen na kvalitativní stránku tohoto tématu. Z vědeckých metod budu užívat metodu deskripce a metodu analýzy. Je třeba zmínit, že pro účely této práce budu pracovat s právní stavem k 1. 11. 2019.

1. K pojmu legalizace výnosů z trestné činnosti

1.1 Definice

Co si představit pod pojmem legalizace výnosů z trestné činnosti? Právě na to nám poskytuje poměrně jasnou odpověď zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále také jako „AML zákon“), respektive ji můžeme nalézt v jeho § 3 odst. 1:

„[l]egalizací výnosů z trestné činnosti se pro účely tohoto zákona rozumí jednání sledující zakrytí nezákonného původu jakékoliv ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o majetkový prospěch nabytý v souladu se zákonem“.

K této obecné definici pak zákon uvádí, v čem konkrétně může uvedené jednání spočívat:¹

„a) v přeměně nebo převodu majetku s vědomím, že pochází z trestné činnosti, za účelem jeho utajení nebo zastření jeho původu nebo za účelem napomáhání osobě, která se účastní páčání takové činnosti, aby unikla právním důsledkům svého jednání,

b) v utajení nebo zastření skutečné povahy, zdroje, umístění, pohybu majetku nebo nakládání s ním nebo změny práv vztahujících se k majetku s vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti,

c) v nabytí, držení, použití majetku nebo nakládání s ním s vědomím, že pochází z trestné činnosti, nebo

d) ve zločinném spolčení osob nebo jiné formě součinnosti za účelem jednání uvedeného pod písmeny a), b) nebo c)“.

Z této definice jsou patrné dva prvky, které jsou legalizaci výnosů z trestné činnosti vlastní. Zaprvé je to snaha zakrýt nezákonný původ, tedy zastřít původ takovým způsobem, že se stane velmi obtížné až nemožné původ vysledovat. Ovšem tento první krok na cestě za „zlegalizovaným“ výnosem není dostatečný. Tím, že nezákonný výnos projde zastřením původu, dojde k vytvoření výnosu z neznámého zdroje a tomu je třeba vytvořit novou identitu,

¹ Ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

tedy vzbudit zdání, že byl nabyt v souladu se zákonem.² Nutnost existence těchto dvou prvků, tedy v první řadě zakrytí nezákonného původu a vytvoření zdání legality je třeba mít při studiu fenoménu legalizace výnosů stále na paměti, protože se jedná o samotnou podstatu celého procesu.

Výraz legalizace výnosů z trestné činnosti, nebo i označení, které používám v této práci pro výnos, který prošel tímto procesem, tedy „zlegalizovaný“ výnos, mohou působit zavádějícím dojmem. Rád bych tedy v této souvislosti upozornil, že označením „legalizace“ se v tomto případě nerozumí to, že se výnos získaný nelegálně, stává výnosem legálním. Toho nelze nikdy, prostřednictvím legalizace výnosů z trestné činnosti, dosáhnout.³ Znamená to jenom a pouze, že se legálním nadále jeví být, protože byl jeho skutečný nelegální původ zaměněn v průběhu procesu legalizace za původ zdánlivě legální.

AML zákon užívá pro označení výnosu pojmu ekonomická výhoda, respektive majetkový prospěch. Je zřejmé, že se jedná o velice široce vymezený okruh toho, co můžeme považovat za výnos. Ačkoliv se typicky bude jednat o peníze, je však nezbytné, aby se zákon vztahoval i na jiné formy výnosu, ať už půjde o cenné papíry, věci movité i nemovité a další formy majetku. Je tomu tak očividně proto, že nelegální činností mohou pachatelé dosáhnout výnosu v podstatě v kterékoliv formě, a z tohoto pohledu lze jistě použítou definici pojmu hodnotit pozitivně.

Dalším prvkem, který nalezneme v této definici je fakt, že se jedná o prostředky, které byli získány trestnou činností. Ač se může zdát zcela zřejmý, dovolím si několik poznámek. Predikativní trestný čin, tedy ten, v souvislosti s jehož spácháním byl získán nelegální výnos, může být spáchán jak na území České republiky, tak i v zahraničí.⁴ Predikativní trestný čin současně může spáchat jak osoba odlišná od osoby, která se dopouští legalizace výnosů z trestné činnosti, tak se i pachatel predikativního trestného činu může dopustit takzvaného „samopraní“.⁵

Pod písmeny a) až d) § 3 AML zákona pak nalezneme demonstrativní výčet jednání ve kterých může legalizace výnosů z trestné činnosti spočívat. Je očividné, že variabilita způsobů,

² DVOŘÁK, Vratislav. *Výnosy z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 36. ISBN 978-80-86960-67-8.

³ VANĚČEK, P. K legalizaci výnosů z trestné činnosti. In: NETT, Alexander (ed). *Nové jevy v hospodářské kriminalitě: sborník z mezinárodní konference konané na Právnické fakultě MU v Brně v únoru 2005*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, str. 245. ISBN 80-210-3831-4.

⁴ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 16. ISBN 978-80-7400-688-3.

⁵ Tamtéž.

jimiž je možné se dopustit legalizace výnosu z trestné činnosti, je skutečně značná, a i z toho důvodu není právě snadné ji odhalovat a účinně potírat. Z těchto jednání uvedených ve výčtu můžeme také odvodit charakteristický znak legalizace výnosů z trestné činnosti, kterým je dynamická změna podob výnosu při průběhu procesu legalizace.⁶ Důvodem je právě snaha znesnadnit odhalení zdroje výnosu a zmapování celého tohoto procesu od jeho počátku u predikativního trestného činu až po „zlegalizovaný výnos“, tedy výnos, jehož původ byl zcela zastřen a byla mu vytvořena nová identita. AML zákon není jediným předpisem našeho právního řádu, který by legalizaci výnosů vymezoval. Např. z trestněprávního hlediska tak činí zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve svých § 216 a § 217, kde nalezneme skutkové podstaty trestných činů Legalizace výnosů z trestné činnosti a Legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti. Blíže asi není pro naše účely tyto trestné činy rozebírat, můžeme se spokojit s konstatováním, že existuje soulad mezi definicí z AML zákona a tím, jak upravuje skutkovou podstatu těchto trestných činů trestní zákoník.

1.2 Vztah legalizace výnosů z trestné činnosti a praní špinavých peněz

V případě legalizace výnosů z trestné činnosti se lze často setkat i s termínem praní špinavých peněz. V souvislosti s tím, že jsou i v odborných kruzích užívány oba tyto výrazy, je třeba osvětlit jejich vzájemný vztah. Výraz legalizace výnosů z trestné činnosti se vyskytuje zejména v českém právu.⁷ Oproti tomu výraz praní peněz, resp. praní špinavých peněz je výrazem práva evropského a mezinárodního a vyskytuje se také v právních rádech dalších zemí, samozřejmě v odlišných jazykových variantách. Zejména je rozšířeno užívání anglické verze, která praní peněz označuje jako „Money laundering“.⁸ I přesto co bylo řečeno, se zcela běžně můžeme setkat s výrazem praní špinavých peněz/praní peněz i v české odborné literatuře, je tomu tak zřejmě s o ohledem na mezinárodnímu uznání tohoto pojmu. Z toho důvodu je zřejmě užíván i v české literatuře, ačkoliv jej české právo neužívá. V této práci budu operovat zejména s výrazem legalizace výnosů z trestné činnosti, nebo ve zkrácené verzi pouze legalizace výnosů, pokud na některém místě užiji výrazu praní špinavých peněz či praní peněz, pak vězte, že jej užívám jako synonymum. S výrazem legalizace výnosů z trestné činnosti budu operovat proto,

⁶ DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 20 a 21. ISBN 978-80-86960-63-0.

⁷ Ustanovení § 1 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015, str. 62. ISBN 978-80-7408-109-5.

že budu rozebírat otázky především z pohledu českého práva, a proto považuji za žádoucí se držet terminologie, která je mu vlastní.

1.3 Historie

Pro porozumění stavu, v jakém se dnes nalézají fenomén legalizace výnosů z trestné činnosti a právní předpisy, které se jí snaží bránit, je velmi užitečné ohlédnout se na jeho minulost. Proto si na tomto místě dovoluji, alespoň v hrubých obrysech, tento historický vývoj popsat.

V minulém století prodělal tento fenomén dynamický vývoj, a to jak způsobem páchaní, tak i tím, jak na něj hledí právo. Často se v souvislosti s historií tohoto fenoménu zmiňuje slavná historka o tom, jak vznikl pojem praní špinavých peněz. Prý je odvozený od skutečných prádelen, které v období prohibice ve Spojených státech amerických vlastnil a provozoval Al Capone, a jejichž tržby byly směřovány se zisky Mafie z ilegálního prodeje alkoholu. Ať je to skutečně tak, nebo není, jak tvrdí například Kalabis⁹, pravdou zůstává, že výraz praní špinavých peněz se poprvé objevil až v sedmdesátých letech 20. století v americkém tisku, a to při popisu tzv. „Watergate“, kdy byly prány příspěvky na kampaň před volbou prezidenta USA ve prospěch Richarda Nixona, který chtěl dosáhnout opětovně na tento úřad.¹⁰

Ovšem s čím je fenomén legalizace výnosů z trestné činnosti spjat opravdu neodmyslitelně, jsou zejména peníze z obchodu s narkotiky.¹¹ Až vzrůstající výdělky organizovaného zločinu obchodujícího s drogami donutily odpovědná místa k přijetí pravidel pro potírání legalizace výnosů z trestné činnosti, kdy prvním z pokusů o regulaci byl tzv. Bank Secrecy Act přijatý v USA v roce 1970.¹² V rámci mezinárodního boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti pak lze zmínit smlouvu, která už jenom svým názvem ilustruje propojení boje proti drogám s potíráním legalizace výnosů z trestné činnosti. Jedná se o Vídeňskou konvenci OSN z roku 1988 o nezákonném obchodování s narkotiky a psychotropními látkami, která řešila právě i problematiku legalizace výnosů z trestné činnosti. V této souvislosti bych rád poznamenal, že to neznamena, že by se legalizace výnosů dopouštěli pouze drogové kartely,

⁹ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 7. ISBN 978-80-7265-147-4.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ NETT, Alexander. *Praní špinavých peněz*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, str. 3. ISBN 80-210-0630-7.

¹² POWIS, Robert E. *Jak se perou špinavé peníze*. Přeložil Markéta KECOVÁ. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-85605-32-5. První stránka nečíslovaného prologu.

avšak do určité míry stále pravidla AML reagují zejména na způsoby legalizace výnosů, které jsou vlastní zejména pro ně. Jako příklad za všechny lze uvést řadu omezení pro manipulaci s hotovostí, kdy se předpokládá, že k platbám za drogy dochází právě v hotovosti a zejména v malých bankovkách.

Období, které výrazně ovlivnilo dnešní podobu mezinárodních AML pravidel byl konec osmdesátých a následná devadesátá léta minulého století. V roce 1988 došlo ke dvěma velice důležitým událostem, za prvé byla přijata už výše zmíněná Vídeňská úmluva, která je dodnes považována za standartní základ AML¹³ a dále Basilejský výbor přijal tzv. Deklaraci principů. K dalším významným počinům té doby, patří Štrasburská konvence, tedy Úmluva Rady Evropy o praní, sledování, zabavování a propadnutí příjmů z trestné činnosti. V ní se objevují tři principy, které mají pro AML mimořádný význam. Jedná se o zákaz legalizace výnosů, uložení povinností povinným osobám, zejména bankovním subjektům, a nutnost spolupráce na mezinárodní bázi.¹⁴ Existují i další smlouvy, jak z tohoto období, stejně tak, z dob pozdějších, není ovšem účelné, vzhledem k zaměření této práce, uvádět všechny.

Co ovšem nemůžeme opominout je, zcela jednoznačně, ustanovení Finančního akčního výboru proti praní špinavých peněz, tedy takzvaný FATF. Byl ustanoven již v roce 1989 v rámci skupiny G7 a jeho úkolem je zkoumání legalizace výnosů z trestné činnosti, trendů v této oblasti a hodnocení boje proti němu v jednotlivých státech.¹⁵ Mimořádně podstatným počinem FATF je přijetí tzv. „Čtyřiceti doporučení,“ která byla následně po událostech 11. září rozšířena o dalších 9 doporučení. Dnes se tedy hovoří o takzvaných 40+9 doporučení. Obsah těchto doporučení obsahuje základní standard AML, tedy nejzákladnější opatření k potírání legalizace výnosů z trestné činnosti, jež by měly respektovat všechny státy, mimo jiné také v oblasti týkající se povinnosti identifikace a kontroly především podle doporučení č. 5.¹⁶

Další mezinárodní organizací je pak Moneyval v němž jsou sdruženy země Rady Evropy, které nepatří k FATF. Tato organizace zejména monitoruje a hodnotí opatření AML v jednotlivých zemích.¹⁷ Z organizací z oblasti AML zmiňme ještě Egmontskou skupinu. Ta je sdružením finančních analytických jednotek, které mohou sdílet své zkušenosti, informace a

¹³ DVOŘÁK, Vratislav. *Výnosy z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 96. ISBN 978-80-86960-67-8.

¹⁴ Tamtéž, str. 97.

¹⁵ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 27. ISBN 978-80-7265-147-4.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž, str. 29.

vzájemně se podporovat v rámci AML, kdy český Finanční analytický úřad je také jejím členem.¹⁸

1.4 Boj s legalizací výnosů z trestné činnosti v rámci Evropské unie

Evropská unie se oblastí legalizace výnosů z trestné činnosti musí zabývat zejména z důvodů, které vyplývají z existence vnitřního trhu a s tím souvisejících čtyř svobod, tedy volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. Přičemž pro AML má stěžejní význam volný pohyb kapitálu umožňující snadné a rychlé přesouvání kapitálu mezi členskými státy. Při neexistenci pravidel AML na evropské úrovni by tím byla legalizace výnosů z trestné činnosti mimořádně usnadněná, a to také pro rozdílnost národních právních úprav jednotlivých členských států.¹⁹ Základem evropské úpravy jsou takzvané AML směrnice, tedy směrnice upravující předcházení zneužití finančního systému k praní peněz. První z těchto směrnic, byla přijata v roce 1991²⁰ a byla postupně novelizována dalšími AML směrnicemi, přičemž dnes platí již 5. AML směrnice, která je z roku 2018 a její znění má být členskými státy zapracováno do jejich národních řádů do 10. ledna 2020.²¹ Úpravu vztahující se k povinností identifikace a kontroly, kterou tyto směrnice obsahují blíže rozeberu v kapitolách věnovaných těmto povinnostem.

1.5 Vztah AML vs CFT

Když rozebíráme problematiku legalizace výnosů z trestné činnosti, nelze v této souvislosti opomenout ani otázku s ní úzce spojenou, kterou je samozřejmě problematika financování terorismu. Ačkoliv mezi těmito fenomény existují jisté odlišnosti, mají řadu společných prvků a z toho důvodu jsou upravovány stejnými předpisy.

V čem tedy spočívá ona rozdílnost? V první řadě v účelu, respektive v motivu. Legalizace výnosů je motivována ziskem, u něhož se pachatelé snaží zakrýt jeho původ, a vytvořit zdání legitimacy a dále zisk investovat či spotřebovat, jak už bylo popisováno i v této

¹⁸ Tamtéž, str. 29 a 30.

¹⁹ VONDRÁČKOVÁ, Aneta. *Boj proti praní peněz v EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016, str. 37. ISBN 978-80-87975-49-7.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Ustanovení čl. 4 odst.1 směrnice Evropského Parlamentu a Rady č. 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice č. 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice č. 2009/138/ES a č. 2013/36/EU.

práci. Naopak teroristům jde zejména o transfer zdrojů směrem ke svým stoupencům k financování své činnosti, například chodu teroristické buňky a zároveň k zamezení možnosti tento transfer vysledovat ke zdroji.²²

Nelze opomenout ani zdroj prostředků. U legalizace výnosů z trestné činnosti jím bude vždy určitá nelegální aktivita, kdežto v případě financování terorismu tomu tak nemusí být ve všech případech. Prostředky na svoji činnost mohou také získávat z legálních zdrojů, od movitých sympatizantů, spřátelených nadací či obchodních společností nebo dokonce od států.²³ V takovém případě není třeba, na rozdíl od legalizace výnosů z trestné činnosti určitých aktivit, typických v případech legalizace výnosů, protože jde o majetek legálního původu. Například nemusí být nezbytné třeba vnášet hotovost do finančního systému, protože už ve finančním systému je. V čem je ovšem blízká spojitost mezi oběma fenomény, je potřeba dokonale zakrýt jeho původ a zabránit zpětnému vysledování zdroje.²⁴

Dalším rozdílem může být množství peněz nebo jiného majetku, který takto putuje skrze finanční systém. Není tomu tak vždy, ale obecně lze tvrdit, že v případě financování terorismu jde o částky mnohem nižší než v případě legalizace výnosů. Pro ilustraci mého tvrzení nám může posloužit fakt, že pro financování teroristického útoku na budovy WTC z 11. září roku 2001 bylo použito méně než půl milionu dolarů.²⁵ Kdežto v případech legalizace výnosů z trestné činnosti drogovými kartely jde často o částky řádově vyšší. Vezměme si jako příklad Issaca Kattana, který na přelomu 70. a 80. let minulého století na Floridě vypral ročně kolem 100 milionů dolarů pro kolumbijské drogové kartely.²⁶ Oba jevy jsou si poměrně podobné, je tedy logické, že jsou upravovány ve stejných předpisech, avšak je třeba nezapomínat na to, že mezi nimi existují jisté odlišnosti a tomu následně přizpůsobit snahu o jejich potírání.

1.6 Potřeba boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti

Na závěr úvodní části této práce si pojd'me říct, proč jde vlastně o téma hodné naší pozornosti. Proč je třeba soustředit se na legalizaci výnosů z trestné činnosti a nevěnovat spíše

²² KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 11. ISBN 978-80-7265-147-4.

²³ Tamtéž.

²⁴ VONDRÁČKOVÁ, Aneta. *Boj proti praní peněz v EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016, str. 20. ISBN 978-80-87975-49-7.

²⁵ NAÍM, Moisés. *Černá kniha globalizace*. Praha: Vyšehrad, 2008, str. 125. ISBN 978-80-7021-866-2.

²⁶ POWIS, Robert E. *Jak se perou špinavé peníze*. Přeložil Markéta KECOVÁ. Praha: Victoria Publishing, 1992, str. 24. ISBN 80-85605-32-5.

naši pozornost, zdroje a úsilí potírání predikativní trestné činnosti, z níž tyto výnosy pocházejí? Myslím, že na tuto otázku existuje jednoduchá odpověď. Tyto predikativní trestné činy jsou evidentně páchany zejména za účelem zisku,²⁷ dokážeme-li tento zisk zajistit a odčerpat, pak se jejich páchání nebude vyplácet. Tím se vlastně stává z boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti boj proti veškeré kriminalitě, která svým pachatelů přináší značný zisk. V případě organizovaného zločinu, kdy je vlastně soustavné páchání trestné činnosti pachateli pojímáno jako jakési zvrácené podnikání, tedy soustavná činnosti páchaná za účelem zisku, jde o boj proti jeho samotné podstatě.²⁸

Odhady hovoří o tom, že množství peněz, které projdou procesem legalizace výnosů z trestné činnosti se pohybuje mezi 2-5 % světového HDP.²⁹ To je naprosto šokující číslo, pokud si vezmeme jako srovnání velikost HDP jednotlivých zemí vůči světovému HDP (v roce 2017), mají pouze tři největší ekonomiky světa podíl více než 5% a pouze deset největších ekonomik překoná podíl 2 %.³⁰ Pokud jde o údaje týkající se České republiky, Dvořák cituje v rozhovoru pro Hospodářské noviny průzkum protikorupčního útvaru policie, který odhaduje objem prostředků, které se v České republice „vyperou“ na 100 miliard korun českých,³¹ avšak FAÚ v roce 2017 podle své výroční zprávy zajistil 2,146 miliardy korun.³² Samozřejmě, že odhadovat objem trestné činnosti takového charakteru je mimořádně nesnadné, téměř jistě však není většina těchto výnosů zajištěna.

Nejde však pouze o potírání kriminality, jedná si i o problém ekonomický a společenský. Podniky využívané k této činnosti a zároveň vykonávající výrobní činnosti či poskytující služby mají z důvodů financování nelegálně získanými peněžními prostředky neoprávněnou konkurenční výhodu. Takové společnosti si mohou dovolit své výrobky či služby prodávat na

²⁷ DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 17. ISBN 978-80-86960-63-0.

²⁸ BUDKA, Ivan, Vratislav DVOŘÁK, Vladimír ZIMMEL. Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2000, roč. 33, č. 4, s. 273 a 274. ISSN 1210-9150.

²⁹ PIETSCHMANN, Thomas, John WALKER et al. Estimating illicit financial flows resulting from drug trafficking and other transnational organized crimes. Vienna: UNODC, 2011, str. 5. [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Illicit_financial_flows_2011_web.pdf

³⁰ POSPÍŠIL, Petr. Největší ekonomiky světa. Jaký je jejich podíl v globálním měřítku? In *Roklen24.cz* [online]. 2017 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://roklen24.cz/a/wiSZ7/nejvetsi-ekonomiky-sveta-jaky-je-jejich-podil-v-globalnim-meritku>

³¹ PRCHAL, Lukáš, Marek POKORNÝ. Od igelitek ke kryptomenám: Praní špinavých peněz má dlouhou historii a pachatelé přicházejí na stále nové metody. In *Ihned.cz* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66101800-od-igelitek-ke-kryptomenam>

³² Zprávy o činnosti. In *financnianalytickyurad.cz* [online]. [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <http://www.financnianalytickyurad.cz/zpravy-o-cinnosti.html>

trhu pod cenou a tím je vytlačovat z trhu legální konkurenci.³³ Vzhledem k tomu, že se některá aktiva k legalizaci výnosů hodí více než jiná, pak může dojít nárůstu cen takových aktiv, může jít například o ceny nemovitých věcí.³⁴ Dalším příkladem negativních důsledků je snaha organizovaného zločinu, tedy častého pachatele legalizace výnosů, o ovlivňování věcí veřejných, tedy o prorůstání organizovaného zločinu do státní správy a politiky.³⁵ K čemuž jim takto legalizované prostředky poslouží, třeba ve formě financování politických kampaní či jako zdroj prostředků na úplatky veřejných činitelů.

³³ BUDKA, Ivan, Vratislav DVORÁK, Vladimír ZIMMEL. Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2000, roč. 33, č. 4, s. 273 a 274. ISSN 1210-9150.

³⁴ VONDRÁČKOVÁ, Aneta. *Boj proti praní peněz v EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016, str. 7. ISBN 978-80-87975-49-7.

³⁵ BUDKA, Ivan, Vratislav DVORÁK, Vladimír ZIMMEL. Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2000, roč. 33, č. 4, s. 273 a 274. ISSN 1210-9150.

2. Proces a metody legalizace výnosů z trestné činnosti

V této části práce se zaměříme na způsoby, které mohou být využity pro legalizaci výnosů z trestné činnosti. Nejdříve si představíme tradiční rozdělení procesu do jednotlivých fází a následně jednotlivé způsoby a metody. To nám poslouží jako východisko pro porovnání s právní úpravou a pomoc s otázkou, zda je tato právní úprava efektivní a funkční.

2.1 Fáze procesu legalizace výnosů z trestné činnosti

Pro legalizaci výnosů z trestné činnosti je typické, že ji můžeme rozčlenit na tři fáze. Není však nezbytné, aby tyto fáze byly od sebe v praxi při samotném legalizačním jednání odděleny. K tomuto oddělení může docházet, stejně tak však mohou fáze, zejména první a druhá, splývat, a tedy proběhnout i v rámci jedné činnosti. O tom se konečně přesvědčíme i v části, kde popíšu metodu legalizace spočívající ve směšování tržeb.

Rozlišujeme tedy následující fáze.³⁶

2.1.1 Placement

Českým ekvivalentním označením tohoto termínu je „umístění“, někdy se užívá i označení odkazující na název praní peněz, tedy „namáčení“. Základní charakteristikou této fáze je snaha těch, kteří se snaží legalizovat výnosy, o převod nelegálně získaných hotovostních prostředků na platební účty, nebo v širším smyslu i na jinou bezhotovostní formu peněz. V rámci této fáze tak dochází k reakci na typický problém pachatelů trestné činnosti, kdy prostředky získávané predikativní kriminalitou mají formu peněžní hotovosti, která ovšem není ve velkých objemech právě praktická, neboť vyvstává např. nutnost peníze skladovat, chránit před odcizením nebo zničením. Moderní ekonomiky pak také fungují z velké části bezhotovostně až do té míry, že na užívání značného množství hotovosti hledí s podezřením.³⁷ Konečně ve světě i u nás existuje limit na provedení hotovostní platby, který dále znesnadňuje její užívání. Jeví se tedy nezbytným, aby došlo k převodu peněz získaných trestnou činností na formu bezhotovostní. Účelem této fáze je tedy prostá změna forem výnosu z trestné činnosti směrem k té, která je pro další nakládání vhodnější.

³⁶ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 12 a 13. ISBN 978-80-7265-147-4.

³⁷ DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 21. ISBN 978-80-86960-63-0.

Realizace této fáze může mít různé podoby. Jednou z nich je zakládání platebních účtů a vkládání nepříliš vysokých obnosů hotovosti. Tato činnost je nazývána „Smurfing“ podle pohádkových postav z animovaného seriálu. Existují i další varianty této činnosti, pachatelé mohou například nakupovat šeky za hotovost a následně tyto šeky vkládat na platební účty.³⁸ V případě, že se jedná o značné množství hotovosti, jak tomu v případech legalizace výnosů obvykle bývá, jde o činnost velmi náročnou vyžadující zapojení řady osob, které činí vklady nebo zakládají účty. Nesmíme též zapomínat, že tak nemohou činit stále stejní lidé na stále stejné pobočce platební instituce, tím by totiž mohli vzbudit podezření. Musí se tedy přesouvat a tuto činnost vykonávat na různých pobočkách v různých městech. Z pohledu pachatelů jde o poměrně rizikovou a nákladnou záležitost i proto, že jde o činnost, která je poměrně známá a na kterou je zaměřena pozornost institucí z oblasti AML tak i povinných osob, zejména bank. Právě vkládání vkladů těsně pod limit identifikace klienta je typickým podezřelým obchodem, stejně tak i následné soustředění prostředků na menší počet účtů, které obvykle následuje brzy po vkladech. V této fázi dochází také ke směšování tržeb.³⁹ Tomuto způsobu se budeme věnovat z bližšího pohledu v jedné z následujících částí práce. Princip však spočívá v tom, že je hotovost vkládána na účet obchodní společnosti a je o ní předstíráno, že se jedná o tržbu tohoto podniku. Tímto samotným jednáním dojde za předpokladu, že podnik vlastní pachatel, k setření rozdílů mezi fázemi, protože je současně s vkladem vytvořena i nová identita výnosu.

2.1.2 Layering

Pro tuto fázi máme v českém jazyce označení „rozvrstvení“. Opět také existuje i označení, které odkazuje k praní špinavých peněz, v tomto případě výraz „namydlení“. Odhalení legalizace výnosů z trestné činnosti v této fázi již není tak pravděpodobné, jako tomu bylo v případě první fáze. Zjednodušeně se dá říci, že tato fáze slouží k vytvoření zdánlivě legální identity výnosu a zamezení možnosti sledovat výnos na jeho cestě od nelegálního zdroje skrze legalizační proces až po okamžik, ve kterém se vrací zpět k pachatelům trestné činnosti v podobě „zlegalizovaného“ výnosu.⁴⁰

³⁸ BUDKA, Ivan, Vratislav DVOŘÁK, Vladimír ZIMMEL. Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2000, roč. 33, č. 4, s. 275. ISSN 1210-9150.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 23. ISBN 978-80-86960-63-0.

Obsah této fáze tvoří řada nejrůznějších finančních operací, předstíraných obchodů, plateb, půjček či úvěrů mezi fyzickými a právníckými osobami. Subjekty zapojené do tohoto procesu můžeme dělit na ty, které nějakou formou ovládají pachatelé, ať už v postavení majitele právnícké osoby s využitím nastrčených osob či osob, které spolupracují pod nátlakem, nebo byly získány korupcí. Zároveň se jako strany těchto transakcí mohou vyskytovat subjekty, které původ majetku, který je předmětem těchto transakcí neznají a nemají důvod se domnívat, že by byl nelegálně získaný.⁴¹ V souvislosti s touto fází mějme také na paměti, že výnosy mohou, a pravděpodobně i budou, v této fázi i opouštět finanční systém a pak se do něj opět vracet.

Pro pochopení této fáze je nutné tuto část procesu vnímat jako řetězec, v rámci něhož dochází k řadě jednání, obchodů, transakcí, v nichž vystupují, jak osoby nevědomě zapojené do procesu legalizace výnosů z trestné činnosti, tak i pachatelé, respektive osoby pachateli ovládané. Paleta typů těchto transakcí je mimořádně široká, může jít prakticky o jakýkoliv druh obchodu. Zásadní, ze strany pachatelů, se jeví to, aby při pohledu z vnějšku nebylo možné tyto operace zmapovat od zdroje k cíli a naopak. To vede ke snaze o co největší nepřehlednost a neprůhlednost, která se projevuje snahou o velké množství změn formy výnosů a jejich zdánlivých majitelů.⁴² Dochází například k opakovaným výběrům z bankovních účtů a následným vložení na účty jiné.⁴³ Nákupům a prodejem cenných papírů, drahých kovů či jiných komodit. Měněny jsou i země, kterými výnos prochází. Výborně se pro tyto účely hodí využití společností s anonymní vlastnickou strukturou, typicky sídlící v tzv. offshore jurisdikcích. Využití anonymních společností, nadací či trustů a obecně anonymního majetku je v této fázi pro pachatele žádoucí právě proto, že kdokoliv by se pokoušel zmapovat, jak výnos plynul, narazí na tuto překážku a nedokáže ji většinou překonat a pokračovat.⁴⁴

2.1.3 Integration

Konečně i pro poslední fázi procesu existuje české synonymum, kterým je v tomto případě, nepříliš překvapivě, „integrace“, a oním třetím používaným výrazem je výstižné

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž.

⁴³ BUDKA, Ivan, Vratislav DVOŘÁK, Vladimír ZIMMEL. Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2000, roč. 33, č. 4, s. 276. ISSN 1210-9150.

⁴⁴ DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 23. ISBN 978-80-86960-63-0.

označení „ždímání“. V rámci této fáze se výnos, jehož skutečný původ byl zastřen a zaměněn za původ zdánlivě legální vrací tomu, kdo jej původně získal nelegálním způsobem.⁴⁵

Pokud jsme si u předchozí fáze uvedli, že odhalení není příliš snadné, pak u této fáze je velmi obtížné. Pachatelé, kteří chtějí mít jistotu, že o tyto prostředky nepřijdou v důsledku jejich konfiskace ze strany státu, postoupí do poslední fáze až po důkladném zametení veškerých stop v rámci druhé fáze. Tedy když jsou si jistí, že zdroj výnosů z trestné činnosti nelze vysledovat.

Tyto „zlegalizované“ výnosy jsou zpravidla také zdaněny způsobem odpovídajícím jejich předstíranému zdroji (například daněmi z příjmů), aby nevyvolaly podezření správce daně, že dochází ke krácení daní.⁴⁶ Takto získané prostředky slouží pachatelům nejčastěji k investicím. Investice mohou mířit do nejrůznějších odvětví i investičních prostředků, avšak poměrně typické jsou investice do podniků, které usnadňují další legalizaci výnosů z trestné činnosti. Pro ilustraci se může například uvést nákup kasina, směnárny a podobně.⁴⁷

Někteří autoři uvádí, že bez toho, aby po procesu legalizace výnosů byly tyto investovány, ztrácí pachatelé důvod a zájem se legalizace výnosů z trestné činnosti dopouštět.⁴⁸ S tím si dovoluji nesouhlasit, protože, ačkoliv jistě podstatná část těchto „zlegalizovaných“ výnosů z trestné činnosti slouží jako investice, stejně tak mohou sloužit ke spotřebě. Jistě, do určitých objemů spotřebovaných prostředků si nemusí nikdo rozporu mezi legálními příjmy a výší spotřeby všimnout, u vysokých částek to však považuji za nepravděpodobné. Obdobné názory na tuto problematiku zastává i Dvořák.⁴⁹ Konečně v českém právu nalezneme také zákon č. 361/2016 Sb., tedy zkráceně zákon o prokazování původu majetku, který myslí právě na výnos z neznámých zdrojů. Využití nástrojů, které tento zákon poskytuje, pak může vést z pohledu pachatele ke ztrátě podstatné části tohoto výnosu z trestné činnosti. Taktéž existuje pro pachatele riziko, že svou náhlou vysokou spotřebou vyvolá podezření ve správci daně, nebo i v orgánech činných v trestním řízení a při prověřování dojde i k odhalení spojení se zdrojovou kriminalitou. Proto se domnívám, že výnos z trestné činnosti legalizují nejen za účelem

⁴⁵ DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 23. ISBN 978-80-86960-63-0.

⁴⁶ BUDKA, Ivan, Vratislav DVOŘÁK, Vladimír ZIMMEL. Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2000, roč. 33, č. 4, s. 276. ISSN 1210-9150.

⁴⁷ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 13. ISBN 978-80-7265-147-4.

⁴⁸ NETT, Alexander. *Praní špinavých peněz*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, str. 4. ISBN 80-210-0630-7.

⁴⁹ DVOŘÁK, Vratislav. *Výnosy z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 38 a 48. ISBN 978-80-86960-67-8.

následných investic, nýbrž i prosté spotřeby v případech, ve kterých by přesáhla určitou míru nápadnosti.

2.2 Metody legalizace výnosů z trestné činnosti

Předtím, než si v této části popíšeme mechanismus, jehož pomocí dochází k legalizaci výnosů z trestné činnosti, rád bych upozornil, že ve většině případů tyto metody nemůžeme považovat za úplné, respektive výlučné. Tím se rozumí zejména to, že v rámci celého procesu nebude využita pachateli pouze jedna z nich, nýbrž spíše několik z nich, a že samy o sobě nepřestávají obvykle celý proces, i když u některých tomu tak být může.⁵⁰ Tyto metody jsou tedy spíše jakýmiisi prvky celého procesu, díky celé mozaiky představované procesem legalizace výnosů z trestné činnosti.

Využití konkrétní metody, respektive konkrétní kombinace metod, je závislé jednak na subjektivním rozhodnutí pachatelů, ale existují také objektivní faktory, které určují jejich vhodnost. Za zásadní považují formu a množství výnosů z trestné činnosti, které mají tímto procesem projít, a dalším významným faktorem je zároveň to, jakého charakteru je zdrojová kriminalita.⁵¹ Jiný způsob je vhodný pro organizovanou skupinu obchodující s drogami, která získává výnosy v drobné hotovosti v řádech stovek milionů korun českých, jiné metody budou volit pachatelé hospodářské kriminality, kteří budou získávat výnosy v bezhotovostní formě. Pachatelé, kteří svou trestnou činností získávají menší částky, si vystačí s méně sofistikovanými metodami, pro jejichž páčání není třeba podrobných znalostí finančního systému a právního řádu, vystačí si například s prostým směřováním tržeb ve svém podniku. Stejně tak budou specifické případy, kdy vůbec nepůjde o peníze, nýbrž o jinou formu výnosů z trestné činnosti, třeba zlato, které pachatelé odcizili, případně kryptoměny získané například šířením vyděračského viru tzv. ransomware.

Již v úvodní části této práce jsem zmiňoval svoje přesvědčení o tom, že je nezbytné důkladně poznat, jak skutečně tento proces probíhá, a to z důvodu možnosti následného efektivního boje proti němu. Výčet a popis metod v této části práci, vychází jednak z metod,

⁵⁰ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 14. ISBN 978-80-7265-147-4.

⁵¹ DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 31. ISBN 978-80-86960-63-0.

kteře již byly popsány v literatuře a jsou obecně známé⁵², stejně tak se pokusím upozornit na některé nové skutečnosti, které do této oblasti přinášejí kryptoměny a obecněji moderní technologie. Přičemž, pro obsáhlost materie, vyčlením kryptoměny a offshore jurisdikce do samostatných kapitol, které budou následovat po této kapitole. Nečiním si však ambici popsat všechny jednotlivé metody, to možná ani není možné vzhledem k jejich variabilitě a dynamickému vývoji, rozhodně by to dalece přesahovalo možnosti této práce.

2.2.1 Směšování tržeb

Domnívám se, že je nejvhodnější začít právě u této metody, protože se jedná o jednu z nejstarších a na níž lze poměrně snadno vysvětlit celý proces. Už v první části vzpomínaný případ legalizace výnosů z trestné činnosti, který se údajně zasloužil o název praní špinavých peněz, tedy případ, ve kterém organizovaný zločin v Chicagu ve dvacátých letech minulého století legalizoval své výnosy z trestné činnosti skrze tržby ve veřejných prádelnách, byl prováděn právě za pomoci této metody a může nám sloužit po názornou ilustraci principu, na kterém spočívá tato metoda.

V čem tedy spočívá? V principu je to snadné, je tu podnik, který předstírá, že má vyšší tržby, než jsou jeho tržby ve skutečnosti, a rozdíl mezi předstíranými a skutečnými tržbami je vyrovnán právě nelegálně získanými prostředky.⁵³ Takovýto podnik, buď může vlastnit přímo ten, v jehož prospěch je legalizace výnosů z trestné činnosti prováděna, pak jsou smíšením tyto výnosy „zlegalizovány“, anebo tento podnik vlastní osoba od něho odlišná, pak je ovšem zapotřebí dalších kroků. Tyto kroky spočívají ve vyvedení těchto přidaných výnosů nelegálního původu směrem k tomu, v jehož prospěch se legalizace provádí, například prostřednictvím plateb za fiktivní služby, jako půjčka nebo smluvní pokuta z účelově uzavřené smlouvy.⁵⁴ Důvody, proč tyto podniky, respektive jejich majitelé, statutární orgány či zaměstnanci, s pachateli spolupracují, mohou být různé. Lze si představit jak dobrovolnou součinnost, kdy jsou získáni ke spolupráci za úplatu, stejně tak se mohou vyskytnout případy vydírání a jiného donucení.⁵⁵

⁵² CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015, str. 66 a 67. ISBN 978-80-7408-109-5.

⁵³ Tamtéž, str. 66.

⁵⁴ BUDKA, Ivan, Vratislav DVOŘÁK, Vladimír ZIMMEL. Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2000, roč. 33, č. 4, s. 275. ISSN 1210-9150.

⁵⁵ DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 79. ISBN 978-80-86960-63-0.

Jaké podniky můžeme v této souvislosti považovat za rizikové? Pachatelé při výběru vhodných podniků hledí zejména na to, zda splňují několik kritérií. Velmi důležité pro ně je, aby se jednalo o typ podniku, který přijímá obvykle ve velkém množství hotovostní platby. Zároveň je třeba minimální kontrola takového přísunu hotovosti ze strany jiných osob a státu, a naopak nad ním mají úplnou kontrolu právě pachatelé, a to včetně manipulace s účetními výkazy.⁵⁶ Tento požadavek vychází logicky z toho, že výnosy z trestné činnosti mají velmi často právě podobu peněžní hotovosti a tímto způsobem je lze snadno zároveň dostat do finančního systému jako vklady tržeb z podnikatelské činnosti a poskytnout jim novou identitu. Dalším podstatným faktorem pro vhodnost podniku je to, aby v jeho nákladech převažovali tzv. fixní náklady, tedy ty, které s objemem prodaného zboží nebo služeb nerostou, respektive nerostou lineárně.⁵⁷ Plnění této podmínky je důležité pro snadné a nenákladné předstírání zvýšeného objemu tržeb.

Výhody této metody spočívají především v tom, že celý proces může proběhnout v rámci jedné činnosti a nemusí být třeba využití dalších metod. Ovšem i pokud je třeba provést další operace, může být využití této metody na počátku procesu legalizace vhodné. Navíc z podstaty podnikatelské činnosti vyplývají určitá specifika jako výkyvy obratu, u některých typů podniků také značné hotovostní vklady a mezinárodní převody prostředků, které způsobují, že ze strany pachatelů lze relativně snadno ospravedlnit činnosti, které jsou důležité pro proces legalizace výnosů z trestné činnosti. Tato obecná specifika rovněž ovlivňují pohled povinných osob, zejména bankovních subjektů, na podnikatelské účty. Na tyto činnosti, pokud probíhají na účtech u těchto finančních institucí, pohlížejí s menším podezřením, než by tomu bylo u účtů osobních.⁵⁸ Dalším benefitem pro pachatele je, pokud využijí některých prostředků, které jim zaručí anonymitu, že mohou skrýt svůj vliv na takový podnik a povinné osoby nebudou mít informace o tom, kdo za takovým podnikem stojí. Takovými prostředky mohou být například nastrčené osoby v pozici statutárních orgánů či majitelů, nebo podnik vlastní schránková firma se sídlem v offshore destinaci.

Zápory této metody jsou pak zejména omezení spojená s množstvím prostředků, které lze jejím prostřednictvím „zlegalizovat“. Objem prostředků, které lze v určitém podniku legalizovat, je limitován jednak faktickou výrobní kapacitou podniku, tedy množstvím služeb a zboží, které dokáže teoreticky vyprodukovat. Výnosy z trestné činnosti tak mohou doplnit

⁵⁶ Tamtéž, str. 80.

⁵⁷ Tamtéž, str. 80.

⁵⁸ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 14. ISBN 978-80-7265-147-4.

reálné tržby maximálně do výše odpovídající této úrovni. Zároveň lze spatřovat limit v hospodářské realitě, kdy ve srovnání s konkurenčními podniky obdobného charakteru, zejména podle lokality a typu zboží či služeb, nemůže dosahovat nesmyslně vysokých tržeb, čímž by na sebe pachatelé upoutali pozornost.⁵⁹ Nutnost udržovat zdání reálnosti objemu tržeb tedy limituje množství legalizovaných tržeb u jednoho podniku. Pokud chtějí pachatelé legalizovat větší množství nelegálně získaných výnosů musí například rozšiřovat síť poboček takového podniku, pak však může dojít ke zvýšení nákladů na legalizaci výnosů z trestné činnosti a zapojení většího množství osob do procesu, což zvyšuje riziko odhalení.

Jako určitou variantu této metody můžeme považovat případ, kdy jsou legální podniky donuceny spolupracovat s pachateli. Jde například o situace, kdy je tzv. výpalné, tedy poplatky zločincům za „ochranu“, vybíráno tak, že pachatelé donutí tyto podniky vykonávající legální činnosti platit jejich předem připravenému podniku za fiktivní služby, čímž dojde rovnou i k legalizaci výnosů z trestné činnosti. Obdobně mohou být donuceny ke spolupráci i v jiných případech.⁶⁰

Z těchto obecných poznatků tedy vyjděme a položme si otázku, konkrétně které podniky mohou být snadno zneužité? Pokud se držíme uvedených kritérií a poznatků, k nimž došla praxe, můžeme si jako potencionální typy podniků uvést například následující.⁶¹

Kasina a herny

V tomto případě ke směšování tržeb dochází předstíráním prohrávání vkladů do her, které v těchto zařízeních probíhají. Jde o prostředí mimořádně vhodné k legalizaci výnosů z trestné činnosti, existuje zde značný obrat v hotovosti a pro kohokoliv vně podniku je téměř nemožné poznat, kolik hráči v podniku skutečně prohráli. Zákonodárce si je toho samozřejmě vědom, a proto jsou provozovatelé těchto podniků zařazeny mezi povinné osoby dle AML zákona, existuje tu tedy určitá kontrola ze strany státu. V dalším výkladu si poukážeme i na další možné zneužití těchto podniků, zejména osobami, které nejsou s podnikem spřízněné.

⁵⁹ DVOŘÁK, Vratislav. *Výnosy z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 79. ISBN 978-80-86960-67-8.

⁶⁰ Tamtéž, str. 80.

⁶¹ SKLENÁŘOVÁ, Klára. *Legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha, 2009. str. 13. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra národního hospodářství. Vedoucí práce Zdeněk Hraba.

Směnárny

Také v případě směnáren jde opět o velmi známý typ podniku snadno zneužitelný k legalizaci výnosů z trestné činnosti. Hotovost je zde přímo součástí obchodního modelu, kterým je samozřejmě směna různých měn. Není tedy nic podivného, když směnárenský podnik činí velké hotovostní vklady v bance. Navíc zde vstupuje do hry další mimořádně důležitý prvek, který pomáhá pachatelů k legalizaci výnosů. Tímto prvkem je aspekt, že pracují s cizí měnou, tudíž mohou hotovostní prostředky získané nelegální činností z ciziny, legalizovat na území jiného státu, což vede k obtížím při odhalování legalizace výnosů z trestné činnosti a snížení pravděpodobnosti odhalení. Také směnárny patří mezi povinné osoby tak, jak je určuje AML zákon.

Restaurace, bary a kluby

Jde opět o místa, kde je velmi obvyklá platba v hotovosti, kdy není snadné určit, jaký objem služeb skutečně provozovatelů těchto podniků prodali, respektive kolik měli zákazníků a jaký objem prostředků zde tito utratili. Podobným způsobem mohou pachatelům posloužit i další podniky, typicky takové, které poskytují služby, za něž je placeno převážně v hotovosti. Jakým způsobem mohlo zavedení elektronické evidence tržeb změnit na možnosti zneužití těchto podniků? Domnívám se, že zneužití těchto podniků učinila komplikovanějším, avšak nikoliv nemožným. Rozdíl spočívá, dle mého názoru v tom, že pachatelé musí zajistit, zadávání fiktivních transakcí do registračních pokladen. To by si zřejmě vyžádalo spolupráci zaměstnanců obsluhující pokladnu, tedy zapojení dalších osob, z čehož vyplývá vyšší šance na odhalení.

2.2.2 Manipulace s obchodní činností – nadhodnocení a podhodnocení transakce

Princip této metody spočívá v tom, že dvě strany obchodní transakce jsou nějakým způsobem ovládnuty pachateli nebo s nimi spolupracují a uzavřou mezi sebou obchod, o jehož předmětu předstírají, že je hodnotnější, než tomu je ve skutečnosti, anebo že je jeho hodnota nižší než skutečná.⁶² Rozdíl mezi cenou skutečnou a cenou předstíranou je pak vyrovnán výnosy z nelegálních zdrojů. Tento rozdíl mezi reálnou cenou a cenou předstíranou tvoří „zlegalizovaný“ výnos.

⁶² FINANTIAL ACTION TASK FORCE. Trade based money laundering. Paris: FATF, 2006. str. 3 a 4. [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Trade%20Based%20Money%20Laundering.pdf>

V případě, kdy je předmět transakce nadhodnocen, dochází tedy k prodeji nad jeho tržní cenou a vzniká tak rozdíl mezi skutečnou tržní cenou, který je pro subjekt, který jej prodává, zdánlivě ziskem z výhodného obchodu, ale ve skutečnosti je „zlegalizovaným“ výnosem z trestné činnosti. Je tomu tak, protože kupující financuje tento rozdíl právě výnosem z nelegálního zdroje.

Opačná situace nastává, když je předmět transakce podhodnocen. V tomto případě je tedy prodán za cenu nižší, než je jeho skutečná tržní cena. Pak je tento rozdíl ziskem pro stranu kupující, která může dále předmět transakce prodat a získat celou tržní cenu s tím, že rozdíl mezi tržní a kupní cenou je „zlegalizovaným“ výnosem.⁶³ V případě podhodnocení, rozdíl vzniká na straně prodávajícího. Tento rozdíl je vyrovnán výnosem z nelegálního zdroje, k tomu může dojít například tak, že kupující zaplatí prodávajícímu částečně výnosem z nelegálního zdroje i do výše přesahující skutečnou tržní cenu, ovšem tato část transakce proběhne skrytě a bez jakýchkoliv dokladů, typicky v hotovosti. Reálně tedy za předmět obchodu může zaplatit i více, než je jeho skutečná tržní cena, aby motivoval druhou stranu k takovému jednání musí to pro ni být ekonomicky výhodné.

K tomu to lze také dodat, že ono předstírání vyšší nebo nižší hodnoty může spočívat jednak v samotné jednotkové ceně zboží či služby, stejně tak ale může být předstíráno, že je množství zboží a služeb větší nebo menší než skutečné.⁶⁴ Případně mohou být uvedeny nesprávné údaje jakosti zboží nebo služby, které ovlivní cenu tím nebo oním směrem.⁶⁵ Dalším jednáním, které se v této souvislosti vyskytuje, je opakovaná platba za jednu dodávku. Je tedy předstíráno, že došlo k dodávce zboží či služby opakovaně.⁶⁶ Všechna tato jednání mají obdobné následky jako ta, jež byla popsána v předchozích odstavcích.

Konečně se mohou v rámci této metody vyskytnout i případy, kdy žádný předmět transakce reálně neexistuje a celý obchod je pouze předstíraný s tím, že financování a důsledky jsou obdobné jako u nadhodnocení nebo podhodnocení ceny. Tato varianta v sobě nese vyšší riziko odhalení, pokud totiž existuje předmět transakce fyzicky, nemusí být složité obhájit odchylku ceny, pokud však neexistuje, může to vzbudit podezření. Pokud je předmět naopak imateriální povahy, nemusí být snadno odhalitelná jeho neexistence. Velmi typické je v tomhle

⁶³ Tamtéž, str. 3 a 4.

⁶⁴ Tamtéž, str. 6.

⁶⁵ Tamtéž, str. 6.

⁶⁶ Tamtéž, str. 5.

ohledu využívání nejrůznějších poradenských služeb, kdy jde často o reklamní a marketingové služby.⁶⁷

2.2.3 Manipulace s obchodní činností – některé další způsoby

Obecně lze tvrdit, že podnikatelské prostředí je velmi vhodné pro legalizaci výnosů z trestné činnosti. Je tomu tak proto, že v něm běžně dochází k transakcím o značné hodnotě, je velmi dynamické a nepřehledné a při pohledu z vnějšku je velmi obtížné rozlišit mezi ohromným množstvím zcela legálních obchodů ty z nich, které slouží legalizaci výnosů z trestné činnosti.

Předstírané půjčky

V rámci této metody jsou nelegální výnosy „zlegalizovány“ prostřednictvím půjčky, kterou si prostřednictvím subjektu, který pachatel ovládá, poskytne pachatel sobě. Nejčastěji tím subjektem, který poskytuje půjčku, bude společnost sídlící v zemi, která umožňuje anonymní vlastnickou strukturu. V dispozici této obchodní společnosti jsou „zlegalizované“ výnosy, které se ovšem musí nějakým způsobem dostat k jejich skutečnému majiteli, který ovšem nechce, aby bylo známo, že vlastní tuto společnost. Proto použije tuto schránkovou společnost, aby jemu nebo jeho oficiálně vlastněné společnosti půjčila a tím tyto prostředky dostává do své dispozice.⁶⁸

Nájem nemovité věci

Jde o situaci, v níž pachatelé prostřednictvím schránkové obchodní společnosti, nejčastěji se sídlem ve státě, který umožňuje vysokou míru anonymity vlastnické struktury (daňového ráje), zakoupí nemovitou věc. Učiní tak za prostředky, které pocházejí z nelegálního zdroje, byly však „zlegalizovány“ tak, aby se zdálo, že jsou legálním majetkem této společnosti. Skutečný majitel této společnosti však z různých důvodů nechce, aby bylo známo jeho vlastnické právo k této společnosti, potažmo ke „zlegalizovaným“ prostředkům. Proto, aby mohl tuto nemovitou věc užívat, schránková společnost mu tuto věc pronajme.⁶⁹

⁶⁷ PRCHAL, Lukáš, Marek POKORNÝ. Od igelitek ke kryptoměnam: Praní špinavých peněz má dlouhou historii a pachatelé přicházejí na stále nové metody. In *Ihned.cz* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66101800-od-igelitek-ke-kryptomenam>

⁶⁸ PAVLÍK, Lukáš. *Politika proti legalizaci výnosů z trestné činnosti v České republice*. Brno, 2017. str. 18. Diplomová práce. Masarykova univerzita, fakulta Sociálních studií, Katedra politikologie fakulty. Vedoucí práce Miroslav Mareš.

⁶⁹ CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015, str 67. ISBN 978-80-7408-109-5.

Legalizace prostřednictvím úmyslného neplnění smluv

Při této metodě dojde k uzavření smlouvy mezi dvěma subjekty ovládanými pachateli a v této smlouvě jsou vymezeny sankce za její neplnění, tedy smluvní pokuty, penále a podobně. Ovšem nikdy nebylo úmyslem těchto stran smlouvu plnit, nýbrž prostřednictvím neplnění vytvořit nárok jedné ze stran na sankční plnění od strany druhé a tím legalizovat výnosy z trestné činnosti, a tím jim dát novou identitu a důvod pro jejich přesun z jedné společnosti do druhé. Proč by pachatelé chtěli přesouvat prostředky z jedné společnosti, kterou ovládají, do druhé též jimi ovládané? Důvodem může být například skryté ovládání jedné z nich, a naopak známé ovládání druhé. Případně i pro znesnadnění sledování toku prostředků v legalizačním cyklu. Následně mohou být tato sankční plnění dobrovolně zaplácena, případně mohou pachatelé pro zastření kooperace těchto dvou stran postupovat i cestou soudního vymáhání plnění.⁷⁰

2.2.4 Bankovní operace ⁷¹

Oblast bankovníctví je zřejmě tím nejdůležitějším prostředím pro pachatele legalizace výnosů z trestné činnosti a z toho důvodu pochopitelně i pro boj s tímto fenoménem. Můžeme dokonce tvrdit, že prostředí bank se jeví jako místo, kde je legalizace výnosů z trestné činnosti nejefektivnější.⁷² V podstatě u všech popsaných metod se budou prostředky pohybovat alespoň po určité období skrze bankovní systém. Konečně také vzpomeňme, že podstatná část úsilí pachatelů je směřována k tomu, zavést hotovostní prostředky do bankovního systému. Problémem je, že pokud banka nezná důvody a celý kontext transakcí, které provádí na příkaz klienta, je pro ni velmi obtížné rozlišit, kdy jde o součást procesu legalizace výnosů z trestné činnosti. Na této znalosti je založena zásada poznej svého klienta.

Tyto metody využívající bankovní systém mohou nabývat v konkrétních případech poměrně odlišných podob. Jednou z typických je už vzpomínaný „smurfing“⁷³, při kterém skupina osob zakládá účty a následně na ně činí vklady ve výši, která nepřesáhne limit. Následně dochází k centralizaci těchto prostředků z mnoha účtů na jeden, nebo pouze na několik.

⁷⁰ VANĚČEK, P. K legalizaci výnosů z trestné činnosti. In: NETT, Alexander (ed). *Nové jevy v hospodářské kriminalitě: sborník z mezinárodní konference konané na Právnické fakultě MU v Brně v únoru 2005*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, str. 246. ISBN 80-210-3831-4.

⁷¹ DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 31. ISBN 978-80-86960-63-0.

⁷² Tamtéž, str. 22.

⁷³ LIŠKA, Petr. *Praní špinavých peněz v České republice*. Praha: Radix, 1997, str. 11. ISBN 80-86031-09-8.

Mějme také na paměti, že výnosy mohou vstupovat do bankovního systému, následně ho opustit a opět se do něho vrátit.⁷⁴ Tyto prostředky pak také mohou být převáděny mezi státy, typicky mohou procházet skrze offshore jurisdikce. Po fázi, ve které jsou výnosy zavedeny do bankovního systému, tedy zkrátka dochází k využití dalších metod k dalšímu zakrytí původu za účelem vytvoření nové identity výnosu, například skrze předstírané obchody, půjčky a podobně.⁷⁵

Dalším typickým podezřelým obchodem je používání velkého množství bankovek o nízké nominální hodnotě, které chce osoba buď vložit na účet, případně proměnit na bankovky s vyšší hodnotou. Nemusí dokonce znát přesné množství takto přinesených peněz. Změna na vyšší hodnotu se provádí pro následnou snadnější manipulaci s těmito penězi.⁷⁶ Obecně mohou být podezřelé také jakékoliv vysoké vklady zejména prováděné osobou, u níž nezapadají do jejího profilu sestaveného bankou.⁷⁷

Konečně pro to, aby pachatelé zabránili prozrazení své identity, mohou využívat i účty vedené na třetí osoby. Mohou to být buď osoby spolupracující, získaní zejména za úplatu, z nichž ne všichni si musí být vědomi, že je jejich činnost protiprávní. Případně osoby, jejichž účet pachatelé ovládnou prostřednictvím odcizených přístupových údajů a pak jej určitým způsobem využijí pro své účely. Je také možné, že pachatelé založí bankovní účet na cizí jméno, prostřednictvím odcizených identifikačních dokladů, nebo takovéto doklady padělají.

Přesto, že je na regulaci bank v této oblasti soustředěno mnoho pozornosti, protože bankovní sektorem prochází ohromné množství prostředků, není možné detekovat a prošetřit všechny případy, které by mohly souviset s legalizací výnosů z trestné činnosti. Mohou dokonce nastat situace, kdy banky, respektive jejich zaměstnanci nedodržují AML předpisy dokonce i úmyslně a spolupracují s pachateli.⁷⁸ Taková situace je pro pachatele velice příznivá, neboť omezení v rámci bankovníctví jsou zásadním pilířem v boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Z minulosti známe případy, kdy dokonce celé bankovní domy spolupracovaly s pachateli a pomáhaly legalizovat výnosy z trestné činnosti.⁷⁹

⁷⁴ DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 23. ISBN 978-80-86960-63-0.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ LIŠKA, Petr. *Praní špinavých peněz v České republice*. Praha: Radix, 1997, str. 9–11. ISBN 80-86031-09-8.

⁷⁷ DVOŘÁK, Vratislav. *Výnosy z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 83. ISBN 978-80-86960-67-8.

⁷⁸ DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 22. ISBN 978-80-86960-63-0.

⁷⁹ Tamtéž, str. 23.

2.2.5 Zneužití některých legálních podniků nebo profesí

V případě této metody jsou určitým způsobem k legalizaci výnosů z trestné činnosti využity legální podniky, které většinou alespoň na počátku nevědí, že mají co dočinění s výnosem z nelegálního zdroje, a svou činností přispějí k tomu, že dojde k zastření tohoto původu a vytvoření jeho nové identity.⁸⁰ Můžeme rozlišit i případy vědomé spolupráce, ať už z korupčních důvodů nebo z donucení. V čem konkrétně mohou tato jednání spočívat záleží na tom, jaký typ podniku je zneužit. Pokud bychom tuto metodu chápali z širšího pohledu, pak by se do ní daly zařadit i ony bankovní operace, které jsem v této práci vyčlenil pro jejich značnou důležitost samostatně.⁸¹

Záměrně jsou pachateli voleny subjekty, které mají dobré postavení, jsou důvěryhodné a nikdo by neočekával, že se budou účastnit nelegálních aktivit. Z toho pak vyplývá jistá míra neopatrnosti dalších subjektů, zejména povinných osob, protože jednají se subjektem, který znají a nemají důvod se domývat, že by tito mohli využívat nelegálně získané výnosy z trestné činnosti.⁸²

Obecně tato metoda poskytuje pachateli relativně větší míru anonymity vzhledem k tomu, že jednání se třetími stranami obstarává zneužitý subjekt. Další výhodou pro pachatele je, že mnoho z nich následně poté co zjistí, že byli využiti k legalizování výnosů z trestné činnosti, a tito nechtějí riskovat poškození dobrého jména a tuto skutečnost neohlásí.⁸³

O jaké subjekty se tedy jedná? Je jich celá řada. Opět platí, že vynalézavost pachatelů nezná hranic. Může se jednat o advokáty a další právní profese, jako jsou notáři, u nichž jsou zejména rizikové operace typu notářské úschovy, nebo služby související se zakládáním právnických osob a jejich řízení, osoby poskytující poradenství v oblasti daní, osoby, které zprostředkovávají investice.⁸⁴

⁸⁰ DVOŘÁK, Vratislav. *Výnosy z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 81. ISBN 978-80-86960-67-8.

⁸¹ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 15. ISBN 978-80-7265-147-4.

⁸² DVOŘÁK, Vratislav. *Výnosy z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 81. ISBN 978-80-86960-67-8.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž, str. 84.

2.2.6 Předstírané výhry

Nadpis nám poměrně výrazně napovídá, v čem spočívá základ této metody. Při využití této metody pachatelé předstírají, že výnosy z trestné činnosti získali prostřednictvím hazardní hry.

Předstírané výhry v kasinu

Pachatel, nebo spíše několik pachatelů vymění hotovost za žetony užívané pro hru v kasinu a poté se účastní her, které kasino nabízí, a to v takové míře, aby neriskovali ztrátu podstatné části vkladu. Pokud je pachatelů několik, mohou sázet na opačné možnosti (u rulety například na červenou, respektive na černou barvu), aby omezili ztráty. V případě několika pachatelů předají své žetony jednomu z nich, který následně předstírá, že se jedná o výhru, které dosáhl hrou, a nechá si žetony proměnit zpět na peníze. Pokud je pouze jeden pachatel, postupuje obdobně, tedy promění své žetony zpět na peníze. Poměrně časté je, že kasina nabízí možnost vyplatit výhru nikoliv v hotovosti, ale na hráčův platební účet. V takovém případě je zároveň hotovost vnesena do finančního systému, a to pod novou identitou.⁸⁵

Odkupování výherních losů, sázenek a ticketů

Prostřednictvím této metody se legalizují výnosy z trestné činnosti tak, že od skutečného výherce pachatelé odkoupí jeho výherní los, respektive jakýkoliv doklad o výhře.⁸⁶ Skutečný výherce je motivován tím, že je mu nabídnuta částka o něco vyšší než vyhraná a peníze zároveň obdrží okamžitě a v hotovosti. Důležité je, aby tento doklad, kterým se prokazuje výhra, neobsahoval jméno osoby, která učinila sázku. Tento způsob se v minulosti používal například na dostihových závodištích.

2.2.7 Využití anonymního majetku a nastrčených osob

Využití anonymity v různých fázích procesu legalizace výnosů se jeví pro pachatele jako velice žádoucí a užitečné. V případě, že je některý majetek vlastněn anonymně, znesnadňuje tento fakt odhalení již samotné existence vlastnického práva pachatele k tomuto majetku, stejně tak odhalení jeho zdroje. Existuje řada druhů majetku, jejichž vlastnictví poskytuje anonymitu. Může jimi být cokoliv od zlata až po sběratelské předměty.⁸⁷ Ačkoliv na

⁸⁵ CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015, str. 66 a 67. ISBN 978-80-7408-109-5.

⁸⁶ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti prání špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 18. ISBN 978-80-7265-147-4.

⁸⁷ Tamtéž, str. 16.

počátku procesu legalizace výnosů z trestné činnosti stojí mnohdy hotovostní peníze, které jsou také anonymním aktivem, jejich další vlastnosti vedou pachatele k nutnosti je vnést do finančního systému, kde už je obtížnější dosáhnout anonymity.

V případě některých aktiv, která obecně nejsou anonymní, lze určitými postupy dosáhnout toho, že skutečný vlastník nebude znám. Typicky prostřednictvím nastrčených osob, zejména tomu tak bude u obchodních společností, ve kterých bude místo pachatelů figurovat tzv. bílý kůň.⁸⁸ Takovéto obchodní společnosti pak mohou být různými způsoby využity v rámci procesu legalizace výnosů z trestné činnosti a v případě vyšetřování této činnosti je značná šance, že vyšetřování nedokáže překonat bariéru vytvořenou tímto postupem. Ovšem nastrčené osoby se nemusí vyskytovat pouze jako majitelé či členové orgánů právnických osob, obdobně na tyto osoby mohou být vedeny bankovní účty, určité pojišťovací produkty, mohou být zapsány jako vlastníci nemovitých věcí v katastru nemovitostí atp.⁸⁹ Zúčastnění bílí koně se tedy mohou vyskytovat v řadě různých postavení, podle toho, jak je to pro pachatele právě žádoucí.

Další možností, jak dosáhnout na anonymitu, je s využitím přeplacených platebních karet, které nabízejí alternativu k platebním kartám, které musí být propojené s účtem klienta, v případě předplacených karet, tomu tak není. Co je ovšem do značné míry limitující, je fakt, že možnost jejich anonymního využití je omezena výší maximálního zůstatku a měsíční útraty, které jsou poměrně nízké, v současnosti platí pro oba parametry hranice 250 euro, což lze jistě hodnotit pozitivně.⁹⁰ Na druhou stranu, obdobně jako u jiných metod si lze představit, že jako vlastníky karty bude identifikována nastrčená osoba a nic nebude bránit skutečnému vlastníkovi ve využívání této karty, pokud ji bude mít ve své dispozici, včetně přístupového hesla.

2.2.8 Přesuny nelegálních výnosů mezi státy

Jak jsem již v této práci zmiňoval, poměrně užitečné se pro pachatele jeví přesouvat výnosy z trestné činnosti mimo zemi, ve které jich dosáhli, a provést, alespoň část celého procesu v zahraničí. Zejména proto, že již samotným přesunem do jiné země dojde ke značnému ztížení odhalení původu výnosů z trestné činnosti. Důležitou roli hraje také rozdílná úroveň AML předpisů v různých zemích, kdy lze v zásadě předpokládat, že výnosy z trestné

⁸⁸ Tamtéž, str. 15.

⁸⁹ Tamtéž, str. 15 a 16.

⁹⁰ DLOUHÁ, Petra. Předplacené platební karty. V bezpečí před exekutorem? In *Peníze.cz* [online]. 2017 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/platebni-karty/329028-predplacene-platebni-karty-v-bezpeci-pred-exekutorem>

činnosti budou směřovat do těch zemí, které nemají příliš přísné AML pravidla a kdy vymáhání jejich plnění není na vysoké úrovni.⁹¹ V této části budu hovořit ovšem pouze o některých způsobech, díky nimž může k přesunům docházet.

Pašování

Pachatelé se mohou, pokud chtějí přesunout výnosy do jiné země bez povšimnutí úřadů, uchýlit k prostému pašování.⁹² Samotné pašování pak probíhá obdobně jako u jiného kontrabandu, může být využito některé osoby jako kurýra, stejně tak i ukrytí v transportech zboží a podobně. Je nutné poznamenat, že nikoliv pouze hotovostní peníze mohou být pašovány, stejně tak lze využít i jiné nositele hodnot, nejlépe s vysokou cenou a malým objemem. Půjde například o zlato, šperky, diamanty, ale je zaznamenán i případ soustavného přesunu luxusního zboží typu kabelek proslulých francouzských značek.⁹³

Využití alternativních bankovních systémů

Tyto alternativní systémy fungují zejména v etnických a kulturních menšinách, existují v několika variantách, jsou jimi například „hawala“, „hundi“, nebo také „chop“.⁹⁴ Jejich existence je spjata se skupinami emigrantů z regionů, odkud tyto systémy pochází (arabský svět, Indie, Čína), které potřebují zpět do země původu posílat své výdělky. Pro tento účel využijí právě tento systém. Princip fungování je založen na tom, že u osoby zapojené do tohoto systému lze složit hotovost a na základě hesla, známky nebo jiného domluveného poznávacího znamení si ji lze vyzvednout v jiné zemi u další osoby zapojené do tohoto systému. Snad ani není nutné poznamenávat, že se tak děje za poplatek. Tyto osoby zapojené do systému proti sobě vedou účty a za určité období je vyrovnají, například prostřednictvím zboží, anebo drahých kovů.⁹⁵ Velkou výhodou pro pachatele je naprostá absence oficiálních dokladů a vlastně jakéhokoliv dohledu státu.

⁹¹ DVOŘÁK, Vratislav. *Výnosy z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 86. ISBN 978-80-86960-67-8.

⁹² Tamtéž, str. 87.

⁹³ LIŠKA, Petr. *Praní špinavých peněz v České republice*. Praha: Radix, 1997, str. 18 a 19. ISBN 80-86031-09-8.

⁹⁴ DVOŘÁK, Vratislav. *Výnosy z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 87. ISBN 978-80-86960-67-8.

⁹⁵ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 21 a 22. ISBN 978-80-7265-147-4.

Mezinárodní peněžní převody typu Western Union

Tyto služby umožňují složení hotovosti a následný výběr této částky, samozřejmě snížené o poplatek, na pobočce společnosti poskytující tuto službu kdekoli na světě.⁹⁶ To je očividně služba, která by, bez řádné kontroly, byla velice snadno zneužitelná, toho si jsou ovšem zákonodárci vědomi, a proto existuje určitá regulace i v této oblasti. Přesto, podobně jako u bankovníctví, může ke zneužití i nadále docházet.

2.2.9 Legalizace prostřednictvím skrytého placení nákladů

Tento způsob bývá využíván poměrně často v případě nemovitých věcí, konkrétně tedy při rekonstrukci nebo při výstavbě objektů. Principem je to, že podstatná část nákladů, které je nutné vynaložit při výstavbě, je vyplácena mimo oficiální rozpočet, často v hotovosti, právě z výnosů z trestné činnosti. Zejména pak půjde o náklady na práci. Dovolím si vyslovit názor, že proti takovému postupu, tedy hotovostním platbám, které nebudou nikde vykazovány, nebude značná část drobných živnostníků či podniků v této oblasti protestovat mimo jiné právě i z důvodu, že tako přijaté peníze téměř jistě nebudou přiznány k daním z příjmů. Tyto výnosy jsou tedy „zlegalizovány“ prostřednictvím zvýšené ceny nemovité věci po provedení stavby.⁹⁷

Lze na podobném principu představit i další činnosti, jako výrobu zboží či poskytování služeb, při nichž by část nutných nákladů zejména na práci byla hrazena neoficiálně a která by byla financována z výnosů z trestné činnosti, na druhé straně by pak byly tyto výrobky a služby prodávány, a tím by došlo k „zlegalizování“ výnosů jako zisku.

2.3 Zneužívání offshore jurisdikcí

2.3.1 Pojem offshore jurisdikcí

Nejprve jsi vezměme samotný pojem offshore. V našich podmínkách mu bývá přiřazován český ekvivalent daňový ráj, přičemž oba výrazy můžeme pro naše účely v následujícím textu chápat jako synonyma. Jde o vcelku nesourodou skupinu států, do které při dostatečně širokém výkladu můžeme zařadit státy s poměrně velkou a vyspělou ekonomikou, jako Nizozemí, Švýcarsko, stejně tak, Kajmanské ostrovy, ostrov Man, Panamu,

⁹⁶ DVOŘÁK, Vratislav. *Výnosy z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, str. 87. ISBN 978-80-86960-67-8.

⁹⁷ PAVLÍK, Lukáš. Onshore legalizace výnosů z trestné činnosti. In *Securityoutlines.cz* [online]. 2017 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <http://www.securityoutlines.cz/onshore-legalizace-vynosu-z-trestne-cinnosti/>

a pokračovat můžeme až po velice malé státy jako Nauru či Vanuatu.⁹⁸ Jak tedy poznáme, zda určitý stát máme považovat za offshore jurisdikci? Odpověď na tuto otázku skýtají zejména nejrůznější seznamy, které vydávají mezinárodní organizace, nebo i jednotlivé státy, přičemž i Evropská unie má svůj seznam, který má pro naše účely zásadní význam.⁹⁹

2.3.2 Důvody využívání offshore jurisdikcí

Vyvstává tedy otázka, co mají tyto státy společného? Zprv je to zpravidla nízké zdanění zisků, kterých obchodní společnost dosáhla v zahraničí, často se jedná pouze o paušální poplatky, nikoliv procenta ze zisku.¹⁰⁰ Za druhé je to nízká míra administrativní náročnosti vedení společnosti, tedy například požadavky na účetnictví. Za třetí je to důraz na anonymitu, respektive její umožnění.¹⁰¹ Samozřejmě, že míra anonymity, které lze dosáhnout se také liší podle konkrétního státu, obdobně jako i předchozí způsoby zacházení. Všechny tyto vlastnosti jsou pro legalizaci výnosů důležité, ale anonymita je klíčovým prvkem, pro který dochází k využívání této metody zejména. Státy i mezinárodní společenství si je vědomo, že nejen z tohoto hlediska, představují tyto offshore jurisdikce značný problém. Proto jsou konečně vytvářeny ony zmiňované seznamy, kam jsou zařazeny státy, které jsou podle určitých kritérií považovány za daňové ráje. Vůči obchodním společnostem a dalším právnickým osobám z těchto zemí pak je nutná zvýšená míra opatrnosti, zejména ze strany povinných osob a státních orgánů.

2.3.3 Zakládání právnických osob a jejich správa

Zásadní roli ve využití těchto států, hrají místní společnosti a právníci, kteří se žijí zakládáním schránkových společností a jejich následným spravováním, včetně poskytnutí statutárních orgánů a někdy dokonce i údajného majitele takovéto společnosti. Skrze ně, pak pachatelé mohou ze skrytu řídit své společnosti, přesouvat majetek, vlastnit nemovité věci, ovládat platební účty a podobně. Společností, poskytujících služby popsaného charakteru, byla Mossack Fonseca, která figurovala ve známém úniku informací „Panama papers“.¹⁰² Tento únik

⁹⁸ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 19. ISBN 978-80-7265-147-4.

⁹⁹ REMEUR, Cecile. Listing of tax havens by the EU. EPRS, 2018, str. 6 a 7. [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/147404/7%20-%2001%20EPRS-Briefing-621872-Listing-tax-havens-by-the-EU-FINAL.PDF>

¹⁰⁰ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 18. ISBN 978-80-7265-147-4.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² RADAČIČOVÁ, Simona. Uniklá data poskytl tajemný informátor. Novináři je pak odkrývali přes rok. In *Ihned.cz* [online]. 2016 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-65233570-unikla-data-poskytl-tajemny-whistleblower-novinari-je-pak-odkryvali-pres-rok>

se neodehrál v nikterak vzdálené minulosti a lze přepokládat, že zásadní změny v této oblasti neproběhly, konečně byla to jen jedna z mnoha společností, které mají obdobný model podnikání.¹⁰³ V této práci do značné míry vycházím právě z informací, které byly zjištěny díky tomuto případu.

Pokud dochází k legalizaci výnosů z trestné činnosti s využitím těchto států, zpravidla nebude existovat pouze jedna právnická osoba, která v takových státech sídlí, s jejímž využitím by docházelo k legalizaci výnosů, nýbrž složitá struktura složená z různých právnických osob,¹⁰⁴ ať už obchodních společností nebo nadací, svěřeneckých fondů a také těmito entitami ovládaných platebních účtů, a to i v zemích, které za daňové ráje označit nelze. Poměrně pravděpodobné je, že budou sídlit v několika takových státech a jejichž vzájemné vztahy, jak obchodní, finanční či vlastnické, budou velice složité a neprůhledné. Bude tomu tak samozřejmě zejména pro zakrytí skutečných záměrů pachatelů a jejich identity a znemožnění zjištění zdroje výnosů. Někdy se v souvislosti s existencí této spleti vztahů, hovoří o „layers of anonymity,“ kdy se skutečný vlastník ukrývá s využitím různých způsobů zakrytí identity, které poskytují právní řady těchto zemí. Struktura pak skutečně připomíná určité vrstvy, kdy v případě proniknutí jednou z nich nedojde ke zjištění identity, ale pouze se ukáže další vrstva, kterou lze již stěží rozkrýt.¹⁰⁵

2.3.4 Dosahování anonymity

Jakým způsobem je dosahováno anonymity v těchto státech? Samozřejmě, záleží na konkrétním právní řádu, jaký způsob dosažení anonymity umožní. Pro statutární orgány, ředitele, či správce svěřeneckých fondů (trust) dochází k využívání již zmíněných nastrčených osob, jakými jsou místní advokáti, jejich zaměstnanci a podobně.¹⁰⁶ Takovéto osoby jsou pak nejčastěji označovány výrazem „nominee directors“.¹⁰⁷ Ovšem k dosažení anonymity je třeba zakrýt i osobu majitele, u svěřeneckého fondu pak zejména beneficenta a zakladatele. Je to právě majitel, kdo reálně vykonává veškerou kontrolu nad společností, ačkoliv tak činí prostřednictvím jiných osob. Jako některé z možností si můžeme uvést následující:

¹⁰³ OBERMAYER, Bastian a Frederik OBERMAIER. *Panama Papers: historie odhalení celosvětového významu*. Přeložil František RYČL. Brno: Host, 2017, str. 318. ISBN 978-80-7577-142-1.

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 310.

¹⁰⁵ KOSTOHRYZ, Milan a Jan MIKULÁŠ. *Anonymita skutečného vlastnictví a její zneužívání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, str. 12. ISBN 978-80-87975-02-2.

¹⁰⁶ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 21. ISBN 978-80-7265-147-4.

¹⁰⁷ OBERMAYER, Bastian a Frederik OBERMAIER. *Panama Papers: historie odhalení celosvětového významu*. Přeložil František RYČL. Brno: Host, 2017, str. 351. ISBN 978-80-7577-142-1.

Akcie na doručitele

Institut, který umožňuje velmi snadné zakrytí majitele společnosti. Je tomu tak samozřejmě za podmínky, takovéto akcie jsou ve formě listiny a nejsou vedeny v žádném druhu evidence.¹⁰⁸ Jelikož jde o institut poměrně do nedávna užívaný i v České republice, netřeba jej blíže specifikovat.

Společnosti vedené na jiné osoby

V takovémto případě vystupuje jako vlastník osoba odlišná od skutečného vlastníka, jedná se vlastně o obdobu výše zmíněných „nominee directors,“ ovšem vzhledem k tomu, že nemají postavení orgánu společnosti nebo jeho člena, nýbrž akcionáře, označují se anglickým výrazem „nominee shareholders.“ Pokud vystupují jako skutečný vlastník, pak se užívá výrazu „nominee beneficial owner“.¹⁰⁹ Účelem takového zakrývání je obejít pravidla pro zjišťování totožnosti skutečného vlastníka, která jsou běžná ve vyspělých státech. Tento způsob je pak v některých případech nabízen jako další z řady služeb zmíněných specializovaných společností. Službu spočívající ve vykonávání pozice „nominee beneficial owner“ nabízela také společnost Mossack Fonseca, a to i přesto, že v Panamě, kde sídlila, byla takováto služba postavena mimo zákon.¹¹⁰ Zřejmě není přehnané tvrdit, že takovou praktiku stále nabízejí i jiné společnosti obdobného charakteru. Takže ačkoliv jde o nezákonnou praktiku, tento způsob zakrývání vlastníků se objevuje.

Trusty a nadace

Nejen obchodní společnosti usídlené v těchto státech mohou sloužit k zakrývání identity. Obdobně mohou v některých případech posloužit i nadace, zejména pokud nemusí být založeny za veřejně prospěšným účelem, jak to některé státy umožňují.¹¹¹ Obdobně i trusty, jejichž obdobou je český svěřenecký fond, sídlící v některých státech poskytnout značnou míru anonymity, zejména osobě beneficianta.¹¹²

¹⁰⁸ KOSTOHRYZ, Milan a Jan MIKULÁŠ. *Anonymita skutečného vlastnictví a její zneužívání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, str. 15. ISBN 978-80-87975-02-2.

¹⁰⁹ OBERMAYER, Bastian a Frederik OBERMAIER. *Panama Papers: historie odhalení celosvětového významu*. Přeložil František RYČL. Brno: Host, 2017, str. 351. ISBN 978-80-7577-142-1.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ KOSTOHRYZ, Milan a Jan MIKULÁŠ. *Anonymita skutečného vlastnictví a její zneužívání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, str. 20. ISBN 978-80-87975-02-2.

¹¹² Tamtéž, str. 21.

2.4 Kryptoměny a možnosti jejich zneužití

2.4.1 Historie a vybrané statistiky

Kryptoměny jsou poměrně novým fenoménem, existují zhruba deset let. Jako první v roce 2009 stvořil jistý Satoshi Nakamoto nejstarší a nejvýznamnější kryptoměnu Bitcoin. Identita osoby skryté za tímto pseudonymem je neznámá.¹¹³ K 1. červnu 2019 existuje přes dva tisíce různých kryptoměn a jejich celková hodnota je více než 6 bilionů korun českých, přičemž o něco více než polovinu této hodnoty tvoří právě ocenění Bitcoinu.¹¹⁴ Objem obchodů provedených během jednoho dne v tomto prostředí činí přes 2 biliony korun českých.¹¹⁵ Ovšem změny v tomto prostředí jsou tak rychlé, že za týden po napsání tohoto odstavce budou tyto údaje zastaralé, tyto údaje tak uvádím pouze pro ilustraci významu této problematiky.

2.4.2 Co je to kryptoměna?

Ujasněme si nejdříve základní pojmy a způsob, kterým kryptoměny fungují. Zaměřím se zejména na Bitcoin pro jeho zásadní význam. Je však třeba uvést, že některé jiné kryptoměny (nazývané též Altcoiny) mají oproti Bitcoinu určité odlišnosti, přičemž tyto odlišnosti až na výjimky nebudu rozebírat.¹¹⁶ Bitcoin je elektronické aktivum, které ovšem není měnou, minimálně z pohledu českého práva, a to navzdory tomu, že je označován jako virtuální měna nebo kryptoměna.¹¹⁷ V některých ohledech ovšem funguje jako peníze, je tak například používán jako prostředek směny. Má tedy některé vlastnosti měny, ale některé jí naopak chybí.¹¹⁸ Zejména chybí autorita, která by byla emitentem této „měny“, bitcoiny totiž nikdo neemituje, nýbrž jsou tzv. „těženy“ prostřednictvím výpočetního výkonu počítačů zapojených do sítě. Jedná se o síť, jejíž zásadní vlastností je decentralizace.¹¹⁹ Tímto způsobem se postupně do oběhu uvolňují nové mince, jichž je konečné množství a objem vytěžených mincí stále

¹¹³ Bitcoin je jako ptakopysk, tvrdí investor. Čtěte, čím je kryptoměna typická a kontroverzní. In *e15.cz* [online]. 2018. [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/bitcoin-wiki>

¹¹⁴ Top 100 Cryptocurrencies by Market Capitalization. In *coinmarketcap.com* [online]. [cit. 1-6-2019]. Dostupné z: <https://coinmarketcap.com/>.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ FILLNER, Karel. Co je bitcoin. In *Btctip.cz* [online]. 2014 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://btctip.cz/co-je-bitcoin/>.

¹¹⁷ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 11. ISBN 978-80-7400-688-3.

¹¹⁸ MATOCHA, Jakub. Virtuální měny a trestní právo. In *Pravniprostor.cz* [online]. 2016 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/virtualni-meny-a-trestni-pravo>

¹¹⁹ POSPÍŠIL, Lukáš. Elektronické peníze versus Kryptoměna. In *Epravo.cz* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/elektronicke-penize-versus-kryptomena-107930.html>

klesá.¹²⁰ Existují ovšem i kryptoměny, které svého emitenta mají, často jde o specifický způsob financování, blíže se o něm zmíním v odstavci o tzv. ICO.¹²¹

2.4.3 Převody kryptoměn a pojem „blockchain“

Jakým způsobem probíhají převody bitcoinů? Základem je peer-to-peer systém, převádění bitcoinů nikdo nezprostředkovává, probíhá napřímo mezi uživateli a je ověřeno počítači zapojenými do Bitcoinové sítě.¹²² Pro pochopení fungování si musíme také vysvětlit pojem tzv. blockchainu. To je vlastně účetní kniha, ve které jsou zaznamenány veškeré transakce provedené v celé historii existence Bitcoinu. Je třeba si říci, že údaje v něm uvedené jsou zcela transparentní, lze tedy dohledat veškeré transakce, k nimž v historii došlo.¹²³ Každá taková transakce prochází prověřením ze strany počítačů, které jsou zapojeny do sítě, aby nedocházelo k neoprávněným transakcím. Jak dochází k transakcím v této síti? Existují dva klíče, jeden veřejný „public key“ a soukromý „private key“. Pokud chci někomu odeslat své bitcoiny použiji k tomu veřejný klíč druhé osoby a svůj soukromý klíč. Pokud to tedy zjednodušíme, veřejný klíč představuje adresu, na níž jsou prostředky zasílány, a soukromý je heslem, díky němuž tyto prostředky ovládá ta osoba, která ho zná.¹²⁴

Z charakteru veřejného blockchainu pak vyplývá, že Bitcoin není zcela anonymní, protože lze dohledat mezi jakými adresami došlo k jakému pohybu. Avšak identitu, se prostřednictvím blockchainu nedozvíme.¹²⁵ Ovšem pokud dojde v některé fázi obchodování s nimi k identifikaci osoby, která tento obchod provádí, například ve směnárnách nebo burzách umožňující směny kryptoměn, lze skrze v blockchainu zaznamenané transakce, provedené od okamžiku identifikace, vysledovat zpět až k této identifikované osobě. Přičemž, ale představa, že by od této osoby bylo možno zjistit odkud a kam prostředky dále směřovali, je spíše teoretická, a to především proto, že tyto transakce probíhají bez ohledu na státní hranice, rychle a v poměrně anonymním prostředí.

¹²⁰ MATOCHA, Jakub. Virtuální měny a trestní právo. In *Pravniprostor.cz* [online]. 2016 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/virtualni-meny-a-trestni-pravo>

¹²¹ KINSELLAR, S.R.O., ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ. ICO – primární nabídka virtuálních měn. In *Pravniprostor.cz* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pravo-it/ico-primarni-nabidka-virtualnich-men>

¹²² MATOCHA, Jakub. Virtuální měny a trestní právo. In *Pravniprostor.cz* [online]. 2016 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/virtualni-meny-a-trestni-pravo>

¹²³ MĚŠTÁNEK, Petr. Co je to blockchain? In *Pravniprostor.cz* [online]. 2017 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pravo-it/co-je-to-blockchain>

¹²⁴ KRACIKA. Co je vlastně Bitcoin a jak funguje? In *Kryptomagazin.cz* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://kryptomagazin.cz/co-je-vlastne-bitcoin/>

¹²⁵ MĚŠTÁNEK, Petr. Co je to blockchain? In *Pravniprostor.cz* [online]. 2017 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pravo-it/co-je-to-blockchain>

Popsaný princip převodů platí pro Bitcoin a obdobný je i u dalších kryptoměn, ovšem existují i takové, u kterých není možné vyhledávat v blockchainu provedené transakce, a proto jsou skutečně anonymním nástrojem, takovou měnou je například Monero.¹²⁶ Vysokou úroveň anonymity poskytují také další kryptoměny, například Dash nebo Zcash.¹²⁷ Z logiky věci pak jasně vyplývá, že jejich zneužití je mnohem snazší, než je tomu u těch, ve kterých transakce lze dohledávat. Dále v této práci se zabývám možností, že je možné tyto anonymní kryptoměny využít k zamezení možnosti sledování transakcí v Bitcoinové (nebo i jiné) síti, a to jejich vzájemnou směnou.

2.4.4 Virtuální měny v AML zákoně

Jakým způsobem vnímá kryptoměny český zákonodárce, zejména jaká je jejich úprava v AML zákoně? Velmi důležité je, že mezi povinné osoby zařadil zákonodárce i osoby poskytující služby spojené s virtuální měnou.¹²⁸ Zastavme se u terminologie, zákonodárce užívá termín virtuální měna, kdežto v této práci používám pojem kryptoměna. Proč tomu tak je? Nejde snad o synonyma? Odpověď zní, že zřejmě nikoliv. Virtuální měna nezahrnuje podle některých výkladů takové kryptoměny, které buď neplní funkci platidla, anebo je jako platidlo akceptováno pouze jeho emitentem, na tyto kryptoměny pak v tomto směru AML zákon nedopadá.¹²⁹ Kryptoměny jsou tedy pojmem širším, a užívám jej záměrně. Je tomu tak z důvodu, že podle mého názoru, lze i některé kryptoměny, nespádající do označení virtuální měna, zneužít k legalizaci výnosů z trestné činnosti. Což se pokusím ilustrovat v části věnované tzv. ICO.

AML zákon dále hovoří o poskytovatelích služeb spojených s virtuální měnou, které jsou zařazeny mezi povinné osoby. Kdo takovým poskytovatelem může být? Vraťme se nejprve k tomu, jak jsou kryptoměny používány a z toho nám některé tyto osoby vyplynou. Základní službou, jsou takzvané peněženky, skrze které lze provádět platby zadáním oněch zmiňovaných klíčů.¹³⁰ Poměrně důležitou roli hrají také tzv. kryptoměnové směnární a burzy (dále je budu

¹²⁶ BITFOINFLY. Monero, Zcash, Dash alebo Bitcoin mixér – ktorá kryptomena je anonymná? In *Bitcoinpit.net* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <http://www.bitcoinpit.net/index.php/monero-zcash-dash-alebo-bitcoin-mixer-ktora-kryptomena-je-anonymna/>

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Ustanovení § 2 odst. 1. písm. l zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁹ URBACZKA, Pavel. AML/CFT a kryptoměny v českém právu. In *Medium.com* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://medium.com/@blockchainlegal/aml-cft-a-kryptom%C4%9Bny-v-%C4%8Desk%C3%A9m-pr%C3%A1vu-e8d77f0754a7>

¹³⁰ KRAUSE, Tomáš. Peněženky na bitcoiny a další kryptoměny. In *Bitcoinvkapse.cz* [online]. [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://bitcoinvkapse.cz/penezenky-bitcoiny-kryptomeny/>

označovat pouze jako „burzy“ a „směnárny“), které tvoří prostředí, v němž dochází ke směně jedné kryptoměny za druhou, nebo také kryptoměny za takzvanou „fiat“ měnu, tak se zde označuje jakákoliv měna s nuceným oběhem.¹³¹ Rozdíl mezi směnárnou a burzou spočívá v tom, že v případě směnárny uzavíráme jako klienti obchod s touto směnárnou, kdežto u burzy s ostatními klienty této burzy.¹³² Burzy a směnárny jsou klíčovou cestou, kterou putují prostředky z finančního systému do prostředí kryptoměn a zpět, hrají tedy roli tzv. „Gate keepers“.¹³³ Protože, jsou kryptoměny ze své podstaty anonymní, ať už zcela nebo pouze částečně, je nezbytné identifikovat osoby právě při využívání některé služby, a právě v případě směnárny a burz se to nabízí jako velmi příhodné.

Mezi povinné osoby spadající do kategorie osob poskytujících služby spojené s virtuální měnou, zahrnujeme mimo jiné, tyto směnárny a burzy či uvedené peněženky. To je jednoznačně pozitivní, ovšem musíme si uvědomit, že pro kryptoměny samotné neexistují hranice. Pokud poskytovatelé těchto služeb sídlí ve státech, které nemají takto nastavená pravidla mohou je pachatelé využít i z České republiky, pokud například směňují pouze jednu kryptoměnu za jinou a nepotřebují přístup do finančního systému. Problémem je odlišná úprava v různých státech,¹³⁴ která by v některých případech mohla být zneužita. Ačkoliv se požadavky směnárny a burz na identifikaci jejich klientů liší, v podstatě platí, že nelze obchodovat anonymně, pokud chcí nakoupit nebo prodat kryptoměny za měnu s nuceným oběhem, především pokud je přesažen určitý limit. Ovšem situace už není tak příznivá, pokud jde o směnu kryptoměny za jinou kryptoměnu, pak často tyto subjekty identifikaci nepožadují. Výše popsaná situace platí například pro významné burzy „Coinmate“¹³⁵, „Kraken“¹³⁶, či „Bitfinex“¹³⁷, s tím, že jejich požadavky jsou v některých ohledech odlišné, ale obchodovat kryptoměny za jiné lze v zásadě

¹³¹ URBACZKA, Pavel. AML/CFT a kryptoměny v českém právu. In *Medium.com* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://medium.com/@blockchainlegal/aml-cft-a-kryptom%C4%9Bny-v-%C4%8Desk%C3%A9m-pr%C3%A1vu-e8d77f0754a7>

¹³² KRAUSE, Tomáš. Směnárny kryptoměn. In *Bitcoinvkapse.cz* [online]. [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://bitcoinvkapse.cz/smenarny-kryptomen/>

¹³³ URBACZKA, Pavel. AML/CFT a kryptoměny v českém právu. In *Medium.com* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://medium.com/@blockchainlegal/aml-cft-a-kryptom%C4%9Bny-v-%C4%8Desk%C3%A9m-pr%C3%A1vu-e8d77f0754a7>

¹³⁴ KARLÍK, Petr. *Virtuální měny – právní a ekonomické aspekty*. Brno, 2015, str. 42-44. Diplomová práce. Masarykova univerzita Právnická fakulta. Vedoucí práce Alena Kerlinová.

¹³⁵ Recenze Coinmate – zkušenosti s burzou, návod, poplatky, diskuze. In *Investplus.cz* [online]. [cit. 14-6-2019]. Dostupné z: <https://investplus.cz/investice/recenze-coinmate-zkusenosti-s-burzou-navod-poplatky-diskuze/>

¹³⁶ Kryptoměnová burza Kraken – recenze, zkušenosti, návod, poplatky, diskuze. In *Investplus.cz* [online]. [cit. 14-6-2019]. Dostupné z: <https://investplus.cz/investice/kryptomenova-burza-kraken-recenze-zkusenosti-navod-poplatky-diskuze/>

¹³⁷ Recenze Bitfinex – zkušenosti s krypto burzou, návod, poplatky, diskuze. In *Investplus.cz* [online]. [cit. 14-6-2019]. Dostupné z: <https://investplus.cz/investice/recenze-bitfinex-zkusenosti-s-krypto-burzou-navod-poplatky-diskuze/>

anonymně. Což rozhodně nepovažuji za žádoucí, vzhledem k tomu, že takovéto obchody mohou vést k zamezení možnosti sledovat výnos z trestné činnosti, jak se pokusím ilustrovat.

2.4.5 Využití pro legalizaci výnosů z trestné činnosti

Nabízí se otázka, jakým způsobem by mohla legalizace výnosů z trestné činnosti s využitím kryptoměn probíhat. Možností je celá řada, včetně jejich zakomponování do tradičních metod, zaměřím se však zejména na možnosti, které jsou poměrně specifické. Nejprve ukážu, že není příliš složité vypořádat se s tím, že lze sledovat transakce v blockchainu, jak je možné použít kryptoměny k přesunům prostředků mezi státy, poukáži na legalizaci skrze tržní manipulaci a v následující části také upozorním na riziko u tzv. ICO.

Zamezení možnosti zjistit zdroj prostředků z blockchainu

Veřejný blockchain některých kryptoměn je důvodem, proč pachatelé, pokud chtějí důkladně zamezit možnosti zmapování transakcí, musí provést určité operace. Pokusím se ilustrovat jeden z možných způsobů, jak přerušit možnost sledování. Pachatelé smění kryptoměnu, u níž lze vyhledávat transakce (Bitcoin), za jinou, která to neumožňuje a transakce s ní jsou anonymní (Monero, Dash). Směna bude zpravidla probíhat skrze směnárnu či burzu. Jeví se mi tedy jako velmi důležité provádět identifikaci klientů takovýchto služeb, nejen v případech, kdy je obchodováno s „fiat“ měnou, ale i při vzájemné směně kryptoměn. Jak jsem výše popsal, v současnosti nic nebrání pachatelům na neidentifikovaném účtu „špinavé“ Bitcoinu směnit za Monero, a přerušit stopy v blockchainu. Následně si může pachatel založit další účet, na kterém bude identifikován a vloží takto zastřené prostředky v kryptoměně, které může následně prodat za „fiat“ měnu. Prostředky tím převede do finančního systému a skrze blockchain nepůjde zjistit spojení s nelegálním zdrojem. Variant popsaného obchodu je mnoho, princip však spočívá v existenci anonymní mezifáze.

Využití kryptoměn pro přesuny prostředků mezi státy

Kryptoměny poskytují možnost, jak zcela nepozorovaně přesunout prostředky mezi státy.¹³⁸ Proto mohou sloužit i pro vývoz výnosů z trestné činnosti. Ovšem kolísání kurzů kryptoměn způsobuje riziko ztráty. Zároveň je otázkou, jakým způsobem kryptoměnu nakoupit

¹³⁸ CECCHETTI, Steven G, Kermit L. SCHOENHOLTZ. What Bitcoin Has Become. In *Moneyandbanking.com* [online]. 2017 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.moneyandbanking.com/commentary/2017/1/22/what-bitcoin-has-become>

a prodat ve velkém rozsahu. O problému získání kryptoměny anonymním způsobem pojedná následující část.

Směna hotovost - kryptoměny

Pokud pachatelé chtějí využít kryptoměny pro legalizaci výnosů z trestné činnosti musí jimi nejprve disponovat. Pokud je nezískají jako primární formu výnosu, je nezbytné, aby je získali jinak. Jeví se mi tedy důležité poznat identitu osob, které kryptoměny nakupují a prodávají. Transakce s využitím finančního systému jsou obvykle poměrně dobře sledovatelné, soustředíme se proto na situace, kdy původní formou výnosu je hotovost. Jednou z možností jsou specializované „bankomaty,“ tedy přístroje umožňující nákup a prodej bitcoinů za hotovost. V České republice je výše prostředků, které lze anonymně zakoupit nebo prodat omezena na 24 tisíc korun českých za den.¹³⁹ Omezení však považuji za zcela nevyhovující. Pokud provádím nákup či prodej bitcoinů za hotovost pod limitem nemusím se identifikovat.¹⁴⁰ Při prodeji je jediná informace, kterou uvádím private key, proto je limit vztažen k této adrese, a nikoliv k osobě, která obchod uskutečňuje. Adresy si lze generovat snadno a také rozdělení prostředků na mnoho adres není nic složitého. Nic tak nebrání tomu, rozdělit prostředky na tyto adresy a ty následně postupně využít ke směně za hotovost, kdy jednotlivé transakce budou následovat po sobě a jejich výše nepřesáhne limit. Obrácenou situací je postupný nákup v podlimitní výši, kdy dostanu mnoho adres a na každé budu mít podlimitní výši prostředků. Následně mohou být prostředky snadno sloučeny na jedné adrese. Vlastně by se dalo hovořit o období „smurfingu“. K 15. listopadu roku 2019 bylo v České republice v provozu 70 těchto zařízení a na celém světě pak bezmála šest tisíc, je možné, že jich bude nadále přibývat a riziko zneužití tím pak poroste.¹⁴¹

Další možností, je také přímá směna kryptoměn za hotovost s jinými osobami. Existují totiž specializované internetové stránky, na nichž lze nalézt nabídky na přímou výměnu některých kryptoměn za hotovostní prostředky a obráceně.¹⁴² Jak už z charakteru takových transakcí vyplývá, jde o velmi anonymní možnost, jejíž vysledování je mimořádně obtížné.

¹³⁹Ustanovení čl. 9.2 a 9.4 všeobecných obchodních podmínek a informací o zpracování osobních údajů. In *Bitcoinmat.com* [online]. Platné od 1.1.2019. [cit. 15-11-2019]. Dostupné z: <https://bitcomat.com/vop-bitcomaty/>

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹Bitcoin ATM map. In *Coinatmradar.com* [online]. [cit. 15-11-2019]. Dostupné z: <https://coinatmradar.com/>

¹⁴²Buy and sell bitcoins near you. In *Localbitcoins.com* [online]. [cit. 15-11-2019]. Dostupné z: <https://localbitcoins.com/>

Využití tržní manipulace v prostředí kryptoměn

Pro legalizaci výnosů z trestné činnosti prostřednictvím kryptoměn si lze také představit různé tržní manipulace na trzích kryptoměn. Dohled v tomto prostředí je na mimořádně nízké úrovni je-li vůbec nějaký. Například modifikování typického podvodného jednání nazývaného „Pump and Dump“. Principem je nákupem určitého aktiva a rozšířením „zaručených“ informací o budoucím růstu ceny, vyvolat cenový růst.¹⁴³ Modifikace, kterou popisují, využije pro legalizaci množství „špinavých“ prostředků, například v Bitcoinu, za které bude nakupovat jinou kryptoměnu (dále jen Xcoin), jež má nízké tržní ohodnocení i objemy obchodů. Zároveň rozšíří zprávu o budoucím růstu ceny. Pachatelé vlastní nezanedbatelné množství Xcoinu i z dřívějších dob, přičemž ho nakoupili velmi levně. Ve fázi růstu pak toto dříve získané množství Xcoinu prodají a díky zvýšené ceně zdánlivě vytvoří zisk, čímž tyto prostředky legalizují. Zisk vypadá jako důsledek úspěšné investice.

2.4.6 ICO – Initial coin offering

Zajímavou oblast kryptoměn představují tzv. ICO. Jedná se vlastně o prvotní úpis mincí (užívá se pro ně výraz „token“) kryptoměny, skrze které jsou vybírány prostředky na určitý projekt.¹⁴⁴ Název ICO – initial coin offering byl zvolen zřejmě s ohledem na podobnost s anglickým výrazem IPO – initial public offering, který se užívá pro primární úpis akcií.¹⁴⁵ Jak už bylo řečeno, jde o výběr prostředků za účelem financování projektu. ICO snese srovnání s crowdfundingem, respektive tvoří jeho určitou variantu.¹⁴⁶ Často bývají ICO koncipovány tak, že za nově vydanou kryptoměnu/token bude v budoucnu možné nakoupit zboží či služby, které bude projekt generovat, přičemž investoři bývají motivováni tím, že cena tokenů v budoucnu vzroste.¹⁴⁷

Typicky dochází k výběru prostředků prostřednictvím některé kryptoměny.¹⁴⁸ Což hodnotím jako velmi rizikové, vzhledem k anonymitě, kterou poskytují. Právní úprava této

¹⁴³ *Combating money laundering and terrorist financing: a model of best practice for the financial sector, the professions and other designated businesses*. 2nd ed. London: Commonwealth Secretariat, 2006, str. 161 a 162. ISBN 978-0-85092-842-6.

¹⁴⁴ KINSELLAR, S.R.O., ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ. ICO – primární nabídka virtuálních měn. In *Pravniprostor.cz* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pravo-it/ico-primarni-nabidka-virtualnich-men>

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ CLARKE, Gina. How Blockchain Crowdfunding Could Soon Kill Off The ICO. In *Forbes.com* [online]. 2019 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/ginaclarke/2019/02/14/how-blockchain-crowdfunding-could-soon-kill-off-the-ico/#3d72253859bf>

¹⁴⁷ FRANKENFIELD, Jake. Initial Coin Offering (ICO). In *Investopedia.com* [online]. 2019 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/i/initial-coin-offering-ico.asp>

¹⁴⁸ Tamtéž.

činnosti je nejednotná v různých zemích, což opět vzhledem ke globálnímu charakteru internetu a kryptoměn může vést k využívání nejpříznivějších právních rádu. Že se nejedná o záležitost, která by měla zanedbatelný rozsah svědčí to, že v roce 2017 se částky vybrané některými ICO pohybovali v průměru přes 12 milionů dolarů na jedno ICO a během roku se jich uskutečnilo více než 400 úspěšných.¹⁴⁹ Stinnou stránkou věci zůstává, že nikoliv zanedbatelná část ICO byla podvodných.¹⁵⁰

Jakým způsobem by mohlo dojít ke zneužití pro legalizaci výnosů z trestné činnosti? První možnost může spočívat v tom, že pachatel smění kryptoměnu pocházející z trestné činnosti za nově emitovaný token, čímž dojde k zamezení možnosti sledování výnosu. To vše za předpokladu, že nedojde k identifikaci a dodržování dalších pravidel při ICO. V mnoha státech, včetně České republiky, mají osoby, které provádí ICO, odpovídající povinnosti z AML oblasti¹⁵¹, ačkoliv existují i názory, že některé ICO svým charakterem nejsou podřízeny AML zákonu.¹⁵² Ovšem nic nebrání využití jurisdikce státu, který má legislativu nastavenou pro pachatele příznivěji.

Domnívám se, že si lze také představit následující situaci. Pachatelé disponují výnosem z trestné činnosti ve formě kryptoměny a potřebují pro něj zajistit novou identitu, jako zdánlivě legálně nabytého majetku. Nabízí se možnost vytvoření účelové ICO, pachatelé tedy sami emitují tuto novou kryptoměnu. Jejím prostřednictvím pak sami sobě z různých adres (klíčů) zasílají kryptoměnu, s tím, že za ni nakupují nově emitovanou kryptoměnu. Fakt, že si prostředky zaslali sami sobě, zůstává zakryt díky anonymitě a navenek se to celé jeví jako úspěšný výběr prostředků skrze ICO, čímž je vytvořen zdánlivý zdroj prostředků. Podmínkou je samozřejmě legalita ve státě, ze kterého je ICO prováděno, tj. ve státě, kde není nutné plnění AML pravidel u projektu tohoto typu. Přičemž jak už jsem zmínil pohled jednotlivých regulátorů na to, jaký režim dopadá na ICO je nejednotný.¹⁵³

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ PETŘÍK, Jáchym, Jiří MAŠLEJ. ICO a KYC v české právní úpravě. In *Epravo.cz* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ico-a-kyc-v-ceske-pravni-uprave-107598.html>

¹⁵² URBACZKA, Pavel. AML/CFT a kryptoměny v českém právu. In *Medium.com* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://medium.com/@blockchainlegal/aml-cft-a-kryptom%C4%9Bny-v-%C4%8Desk%C3%A9m-pr%C3%A1vu-e8d77f0754a7>

¹⁵³ KINSELLAR, S.R.O., ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ. ICO – primární nabídka virtuálních měn. In *Pravniprostor.cz* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pravo-it/ico-primarni-nabidka-virtualnich-men>

3. Obecně k úpravě AML povinností

V rámci následující kapitoly popíši základ současné právní úpravy mnou zvolených hlavních povinností povinných osob v oblasti AML. Naše pozornost bude upřena zejména na českou právní úpravu, budeme se ale věnovat i úrovni evropského práva. Poté co se v rámci této kapitoly zaměřím na úpravu AML obecněji s tím, že uvedu některé významné předpisy z této oblasti, bude následovat v dalších kapitolách konkrétní úprava povinností jež jsou předmětem této práce. Také v rámci této části popíši některé výjimky a zjednodušení, které stanoví AML zákon z povinností identifikace a kontroly. Protože jde o ustanovení dotýkající se obou povinností a jejich rozdělení do kapitol věnovaných jednotlivým povinnostem by nebylo účelné.

3.1 Evropská úroveň úpravy

Podoba současné úpravy AML pravidel v České republice vycházející do značné míry z evropského práva. Podívejme se nyní na evropská AML pravidla, respektive zejména na její nejvýznamnější součást, kterou tvoří tzv. AML směrnice. Úprava identifikace a kontroly i rámci evropského práva, stejně tak jako v právu národním, tvoří základ v boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. A proč se tato materie začala řešit na evropské úrovni? Na to lze najít hned několik odpovědí. Především si je vyžádala rostoucí integrace trhu v Evropě a snaha ochránit vnitřní trh před navzájem nekompatibilními pravidly na úrovni členských států, které by jej mohli narušit.¹⁵⁴ Již v roce 1991 byla přijata první AML směrnice,¹⁵⁵ a už v ní nalezneme mimo jiné povinnost identifikace klienta.¹⁵⁶ S postupem času byly přijímány další směrnice a nyní je v platnosti již pátá AML směrnice.¹⁵⁷ Tyto směrnice, tvoří základní rámec celoevropského snažení o potlačení případů legalizace výnosů z trestné činnosti. Protože se jedná o směrnice, a

¹⁵⁴ VONDRÁČKOVÁ, Aneta. *Boj proti praní peněz v EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016, str. 37. ISBN 978-80-87975-49-7.

¹⁵⁵ Směrnice Rady č. 91/308/EHS ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz.

¹⁵⁶ Ustanovení čl. 3 odst. 1 a násl. směrnice Rady č. 91/308/EHS ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz.

¹⁵⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2018/843 ze dne 30. května 2018 kterou se mění směrnice (EU) č. 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice č. 2009/138/ES a č. 2013/36/EU.

je tedy nezbytná jejich implementace do vnitrostátního práva, není právní úprava v jednotlivých členských státech zcela totožná.¹⁵⁸

3.1.1 První a Druhá AML směrnice

První AML směrnice z roku 1991 položila základy na nichž dodnes stojí přístup dnešní Evropské unie k boji proti praní špinavých peněz.¹⁵⁹ Obsahovala povinnosti pro určité osoby, kterými byli úvěrové a finanční instituce. Z těchto povinností nás zajímá zejména to, že přišla s povinností identifikovat klienty, když je překročena určitá výše transakce.¹⁶⁰ Její první novela z roku 2001 je nazývána druhou AML směrnicí.¹⁶¹ Nezbytnost novely si vyžádaly nové způsoby páchání legalizace výnosů z trestné činnosti, které vznikly i jako reakce na první směrnici, kdy se částečně legalizace výnosů z trestné činnosti přesunula i do oblastí, na něž první směrnice nepamatovala.¹⁶² Proto byl okruh povinných osob rozšířen. Další novinkou bylo rozšíření zdrojových trestných činů oproti původní směrnici.¹⁶³

3.1.2 Třetí AML směrnice

V roce 2005 došlo k výraznému posunu, když byla přijata třetí AML směrnice. Ta není pouhou novelou předchozí, rozsah změn si vyžádal zcela novou směrnici. Přičemž změny byly do značné míry určeny aktualizací Doporučením FATF.¹⁶⁴ Pro nás je nejzajímavější novinkou hloubková kontrola klienta, která má přispět k lepší identifikaci klienta. Jejím obsahem je ověřování získaných údajů z dalšího zdroje, znalost skutečného vlastníka a informace o charakteru budoucího obchodního vztahu a jeho následné průběžné vyhodnocování.¹⁶⁵ Vymezuje také situace, kdy k hloubkové kontrole má dojít, zejména transakce překračující patnáct tisíc eur, počátek obchodního vztahu, případy kdy je pochybnost o údajích o majiteli či jde o transakci z jiného důvodu podezřelou.¹⁶⁶ Setkáváme se tu s pojmem politicky exponované

¹⁵⁸ ŠIŠKOVÁ, Naděžda a Václav STEHLÍK. *Evropské právo 1 - ústavní základy Evropské unie*. Praha: Linde, 2007, str. 91. ISBN 978-80-7201-680-8.

¹⁵⁹ VONDRÁČKOVÁ, Aneta. *Boj proti praní peněz v EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016, str. 37. ISBN 978-80-87975-49-7.

¹⁶⁰ Ustanovení čl. 3 odst. 2 směrnice Rady č. 91/308/EHS ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz.

¹⁶¹ VONDRÁČKOVÁ, Aneta. *Boj proti praní peněz v EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016, str. 41. ISBN 978-80-87975-49-7.

¹⁶² Tamtéž, str. 41 a 42.

¹⁶³ Ustanovení čl. 1 písm. e) směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/97/ES pozměňující Směrnicí Rady č.91/308/EHS

¹⁶⁴ Recitál 5 směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu

¹⁶⁵ Ustanovení čl. 8 odst. 1 písm. a), b), c), d) směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému pro praní peněz a financování terorismu

¹⁶⁶ Ustanovení čl. 7 odst. 1 písm. a), b), c), d) směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému pro praní peněz a financování terorismu

osoby, o který krátce pojednám dále v této práci. Též se tu objevuje požadavek na zřízení finanční analytické jednotky, kterou je u nás Finanční analytický úřad.¹⁶⁷

3.1.3 Čtvrtá AML směrnice

Z roku 2015, pochází čtvrtá AML směrnice, která opět reagovala na nové požadavky FATF a nahrazuje celou předcházející směrnici a přichází s komplexní a poměrně rozsáhlou úpravou.¹⁶⁸ Směrnice přinesla snížení existující prahové hodnoty u kontroly klienta z patnácti na deset tisíc eur a další rozšíření okruhu povinných osob.¹⁶⁹ Novinkou byl systém pro posouzení rizik, jehož účelem je sdílení informací o existujících rizicích v této oblasti.¹⁷⁰ Směrnice dále požadovala po členských státech, aby vytvořili centrální registr, v němž budou zaznamenány údaje o skutečných vlastnících.¹⁷¹ Otázce, kdo je skutečným vlastníkem a jak se náš zákonodárce vypořádal s tímto požadavkem na zřízení registru, budu věnovat pozornost dále na stránkách této práce.

3.1.4 Pátá AML směrnice

Poslední přijatá AML směrnicí je v pořadí již pátá. Přijata byla v roce 2018 a čas pro její implementaci je vymezen datem 10. 1. 2020.¹⁷² Jde tedy o záležitost mimořádně aktuální. Český zákonodárce zatím tuto směrnici netransponoval, jaká bude podoba novely AML zákona není tedy zcela jasná.¹⁷³ A jaké novinky tato směrnice přináší? Zasáhne například do oblasti úpravy evidence skutečných vlastníků, zejména jejím zpřístupněním veřejnosti a důraznějším vymáháním povinnosti zápisu.¹⁷⁴

¹⁶⁷ Ustanovení čl. 21 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému pro praní peněz a financování terorismu

¹⁶⁸ Ustanovení čl. 66 směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES a směrnice Komise č. 2006/70/ES

¹⁶⁹ VONDRÁČKOVÁ, Aneta. *Boj proti praní peněz v EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016, str. 51. ISBN 978-80-87975-49-7.

¹⁷⁰ Tamtéž, str. 49.

¹⁷¹ Ustanovení čl. 30 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES a směrnice Komise č. 2006/70/ES

¹⁷² Ustanovení čl. 4 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2018/843 ze dne 30. května 2018 kterou se mění směrnice (EU) č. 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice č. 2009/138/ES a č. 2013/36/EU

¹⁷³ KUČERA, David, Aneta PRŮŠOVÁ. Evidence skutečných majitelů ve světle 5. AML směrnice. In *Epravo.cz* [online]. 2019 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evidence-skutecnych-majitelu-ve-svetle-5-aml-smernice-108880.html>

¹⁷⁴ Tamtéž.

3.1.5 Šestá AML směrnice

O dynamickém vývoji v oblasti AML svědčí, že ačkoliv ještě ani neuplynula lhůta pro implementaci 5. AML směrnice, Evropská komise přichází s návrhem na novou směrnici. Přičemž novinky, které by měla přinést spočívají zejména v trestněprávní rovině, či zlepšení spolupráce.¹⁷⁵ Je tedy zřejmé, že ani sama Evropská komise nepovažuje stávající úpravu za ideální a vnímá nutnost její změny.

3.2 **Národní úroveň právní úpravy**

Prvním předpisem v České republice komplexně upravujícím AML problematiku byl zákon

č. 61/1996 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti (dále jako „původní AML zákon.“). Později byl nahrazen naším současným AML zákonem. Jeho podoba je velmi výrazně ovlivněna právě výše popsanými evropskými AML směrnici, jejichž změny si opakovaně vyžádaly novelizace AML zákona. Ovšem protože mají tyto směrnice pouze tzv. minimální harmonizační účinek, úprava v jednotlivých členských státech je poměrně svébytná.¹⁷⁶ Již jsem avizoval, že v této práci bude kladen důraz na českou vnitrostátní úpravu. Pojďme se proto nyní podívat na základní prvky úpravy AML pravidel v České republice.

3.2.1 AML zákon

Základním kamenem úpravy je zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, který tu opakovaně označuji jako AML zákon. Tento zákon upravuje AML problematiku poměrně komplexně, není však jediným předpisem na tomto poli. Nalezneme v něm vymezení povinných osob, úpravu jejich povinností, pravidla, jimiž se mají řídit v situacích, kdy existuje podezření z legalizace výnosů z trestné činnosti, zakotvení Finančního analytického úřadu a úpravu řady dalších záležitostí.¹⁷⁷ Co je nejdůležitější pro nás, je že obsahuje i úpravu povinností identifikace a kontroly a dalších

¹⁷⁵ Evropská komise navrhuje novou směrnici proti praní špinavých peněz: 6. AML. In *Akont.cz* [online]. 2019 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: https://www.akont.cz/nase-znalosti/prispevky.html/83_2291-evropska-komise-navrhuje-novou-smernici-proti-prani-spinavych-penez:-6.aml/1

¹⁷⁶ VONDRÁČKOVÁ, Aneta. *Boj proti praní peněz v EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016, str. 37 a 38. ISBN 978-80-87975-49-7.

¹⁷⁷ Ustanovení § 2, § 7, § 9, § 29c zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

souvisejících institutů, kterými se budu zabývat v této práci. Z těchto důvodů bude AML zákon zcela nejdůležitějším předpisem, kterým se v této práci zabývám.

3.2.2 Trestní zákoník

Dalším předpisem je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kde nalezneme zejména skutkové podstaty trestných činů spojených s AML problematikou, tedy § 216 Legalizace výnosů z trestné činnosti a § 217 Legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti. Pro tuto práci však nejde o rozhodující problematiku, proto se nebude ani úpravou v trestním zákoníku blíže zabývat.

3.2.3 Zákon o omezení plateb v hotovosti

Dalším předpisem z oblasti AML je zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti. Zákon stanoví povinnost v případech, kdy velikost transakce přesáhne jím určenou výši, provést převod peněžních prostředků bezhotovostně.¹⁷⁸ Reaguje tak na to, že v procesu legalizace výnosů z trestné činnosti hraje často svoji roli velké množství hotovosti, jak jsme si již ilustrovali v předchozí části práce. Zákon tak dále ztěžuje možnost manipulace s velkým množstvím hotovosti a jeho účelem je omezit možnosti zneužití hotovostních plateb k legalizaci výnosů z trestné činnosti.¹⁷⁹

3.2.4 AML vyhláška

Opakovaně se, jak v evropských směrnicích, tak i v AML zákoně, setkáme s požadavkem, aby povinné osoby aktivně identifikovali rizika ve své činnosti a jedním z projevů je vypracování systému vnitřních zásad.¹⁸⁰ Přičemž parametry toho, jak konkrétně má takový systém vypadat nalezneme ve vyhlášce České národní banky č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, která je také nazývána AML vyhláškou.¹⁸¹ K otázce, co systém vnitřních zásad obsahuje a proč je tak důležitý, se vrátím v přímo jemu věnované části.

¹⁷⁸ Ustanovení § 1 zákona č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁹ Důvodová zpráva k ustanovení § 1 zákona č. 254/2004 Sb. o omezení plateb v hotovosti a o změně zákon o správě daní a poplatků

¹⁸⁰ Ustanovení § 21a a § 21 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸¹ Nová AML vyhláška České národní banky. In *Konecna-zacha.com* [online]. [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.konecna-zacha.com/nova-aml-vyhlaska-ceske-narodni-banky/>

3.2.5 Zákon o centrální evidenci účtů

Zákon č. 300/2016 Sb., o centrální evidenci účtů, se snaží přispět k potírání závažné ekonomické kriminality, včetně legalizace výnosů z trestné činnosti. Je jím zřízena centrální evidence účtů, kterou vede ČNB a jsou v ní uchovány vybrané údaje o účtech a jejich majitelích.¹⁸² Také jsou v něm vymezeny subjekty, které do databáze mají přístup.¹⁸³

3.3 Zásada „Know your customer“

Zásadu „Know your customer“ tedy „poznej svého klienta“ je v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti nutné považovat za princip s mimořádným významem. Často se pro ni užívá zkratka anglického názvu zásady „KYC“ a i já ji budu v práci užívat. Východiskem KYC je zejména potřeba dostatku informací o klientovi, jeho záměrech a pohnutkách, aby povinné osoby dokázaly posoudit existenci podezření, že dochází k legalizaci výnosů z trestné činnosti.¹⁸⁴ Přenáší částečně zodpovědnost v potírání legalizace výnosů z trestné činnosti na povinné osoby, protože jsou to právě ony, které přichází s klienty do styku, měly by je znát a zároveň, vzhledem ke svým zkušenostem, by měly dokázat rozpoznat nestandardní, podezřelé chování klienta.¹⁸⁵ Právě proto, že velmi dobře znají svou oblast podnikání, jsou opatření, která si povinné osoby nastaví, zpravidla účinnější, než je tomu u opatření z centrální úrovně.¹⁸⁶

Existuje úzký vztah mezi KYC a systémem vnitřních zásad, oba instituty jsou vnitřními nástroji povinné osoby a pomáhají jí v plnění AML povinností. Politika KYC dokonce může být přímo součástí systému vnitřních zásad.¹⁸⁷ Politika KYC obsahuje odpovědi na to, jakým způsobem mají být konkrétně provedeny povinnosti vyplývající z AML zákona či určení toho, co považuje povinná osoba interně za rizikové. Klienti jsou také rozděleni podle určitých charakteristik do skupin, přičemž každá skupina je hodnocena podle představovaného rizika. V rámci politiky KYC si tedy povinné osoby stanovují interní postupy pro své zaměstnance, ať

¹⁸² Ustanovení § 2 odst. 2 a § 4 zákona č. 300/2016 Sb., o centrální evidenci účtů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸³ Ustanovení § 6 odst. 1 zákona č. 300/2016 Sb., o centrální evidenci účtů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸⁴ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 53. ISBN 978-80-7265-147-4.

¹⁸⁵ KYNCL, Libor. *Poznej svého klienta: základní zásada finančního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, str.14. ISBN 978-80-210-6085-2.

¹⁸⁶ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 51. ISBN 978-80-7265-147-4.

¹⁸⁷ Tamtéž.

už se to dotýká různého přístupu k zákazníkům dle typologie rizikovitosti, nebo postupu u klientů, kteří naplní kritéria, podle nichž jsou jejich obchody považovány za podezřelé.¹⁸⁸

3.4 Systém vnitřních zásad

Vraťme se nyní k zmíněnému systému vnitřních zásad. Jde o důležitý prvek pro interní nastavení AML povinností, je na místě přiblížit si jeho obsah a funkci. AML zákon ukládá některým povinným osobám povinnost vypracovat vlastní systém vnitřních zásad, přičemž dále tuto povinnost rozvádí vyhláška České národní banky.¹⁸⁹ Povinnost vypracovat jej, se nevztahuje na všechny povinné osoby, některé typy povinných osob jsou, za splnění podmínek, od ní osvobozeny. Respektive jim je tato povinnost zmírněna tím, že je nemusí vypracovávat písemně či se řídit systémem vnitřních zásad jiné povinné osoby.¹⁹⁰

A co to vlastně systém vnitřních zásad je? V zásadě jde o vnitřní předpis povinné osoby, která na základě vyhodnocení existence rizik v její činnosti, nastaví taková pravidla a postupy v oblasti AML, která by měla zjištěná rizika minimalizovat.¹⁹¹ Vyhláška ČNB nám slouží k zpřesnění požadavků na obsah systému vnitřních zásad. V systému vnitřních zásad nalezneme jednak zhodnocení existujících rizik v tzv. písemném hodnocení rizik a rizikové profily klientů. Na vyšší riziko u jednotlivých typů klientů či druhů obchodů reaguje úpravou pravidel jimiž se řídí v takových situacích, zejména stanoví, jakým způsobem mají jednat její zaměstnanci.¹⁹²

Pro nás je vzhledem k zaměření práce nejdůležitější, zda zasahuje systém vnitřních zásad do povinnosti identifikace a kontroly. Úpravu provádění obou povinností v systému vnitřních zásad samozřejmě nalezneme.¹⁹³ Poměrně rozsáhlé požadavky klade vyhláška ČNB zejména na provádění kontroly klientů, respektive zesílené kontroly klientů, pokud existuje vyšší riziko u daného klienta či obchodu.¹⁹⁴ Systémy vnitřních zásad jednotlivých osob se od

¹⁸⁸ Tamtéž, str. 52.

¹⁸⁹ Vyhláška České národní banky č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

¹⁹⁰ Ustanovení § 21 odst. 2, 3, 4 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹¹ KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, str. 50. ISBN 978-80-7265-147-4.

¹⁹² MICHALEC, Filip, Petr MÜLLER. K návrhu nové AML vyhlášky. In *Epravo.cz* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-navrhu-nove-aml-vyhlascky-106986.html>

¹⁹³ Ustanovení § 4 odst. 3 vyhlášky České národní banky č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

¹⁹⁴ Ustanovení § 8 – 11 vyhlášky České národní banky č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

sebe mohou poměrně lišit, právní předpisy po povinných osobách žádají přizpůsobení systémů vnitřních zásad jejím poměrům a rizikům v její činnosti.¹⁹⁵ Jejich unifikace není žádoucí, je tomu právě naopak, jejich variabilita a přizpůsobení konkrétní osobě je jejich zásadní výhodou, díky níž je možné lepší cílení opatření zabraňující legalizaci výnosů z trestné činnosti.

3.5 Povinné osoby

Pojďme se na okamžik zastavit u otázky, kdo je adresátem povinností uložených AML zákonem. Odpověď skýtá § 2 AML zákona, ve kterém nalezneme výčet osob označovaných jako povinné osoby, těmto osobám jsou pak uloženy povinnosti vyplývající z AML zákona, samozřejmě včetně těch, které jsou předmětem této práce. Bylo by zřejmě nadbytečné, zde všechny povinné osoby vyjmenovávat, když je lze velmi snadno nalézt právě v AML zákoně. Podívejme se pouze krátce na to, o jaké typy osob jde a jakým vývojem tato skupina prošla.

Z historického pohledu docházelo k postupnému rozšiřování okruhu povinných osob. Původní AML zákon¹⁹⁶ v době jeho přijetí obsahoval podstatně kratší výčet povinných osob, byl však opakovaně novelizován a v rámci těchto novel byl okruh povinných osob postupně rozšiřován.¹⁹⁷ Podobným procesem prošly i zmiňované AML směrnice, kdy původní výčet osob doznal značných rozšíření, což se nutně odrazilo i do podoby AML zákona.¹⁹⁸ Současný AML zákon v dnešní podobě pak svou úpravou v oblasti povinných osoby navázal na AML zákon původní a stanoví poměrně široký okruh povinných osob.

Povinná osoba může být určena několika způsoby. Zaprvé druhem subjektu, v takovém případě je rozhodný samotný fakt, že je osoba vyjmenovaným druhem subjektu. Příkladem druhového určení typem subjektu může být například banka. V takovém případě se povinnosti, který jsou tímto zákonem uloženy, dotýkají veškeré její činnosti.¹⁹⁹ Zadruhé může být rozhodný

¹⁹⁵ Ustanovení § 4 odst. 4 a 5 a § 5 odst. 3 vyhlášky České národní banky č. 67/2018 Sb. o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

¹⁹⁶ Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů

¹⁹⁷ Srovnej: ustanovení § 1 odst. 6 zákona č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů v účinném znění k 15. 2. 1996 s ustanovením § 2 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v účinném znění k datu zpracování této práce.

¹⁹⁸ VONDRÁČKOVÁ, Aneta. *Boj proti praní peněz v EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016, str. 21. ISBN 978-80-87975-49-7.

¹⁹⁹ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 6. ISBN 978-80-7400-688-3.

druh vykonávané činnosti, subjekty se tak stávají povinnou osobou, protože vykonávají určitou činnost jako předmět svého podnikání. Přičemž k této určené činnosti mají buď oprávnění či splňují pravidla pro jejich výkon. Velmi podstatným rozdílem mezi těmito druhy určení povinné osoby je, že když jsou určeny druhem činnosti, pak se povinnosti uložené AML zákonem zpravidla týkají pouze této činnosti.²⁰⁰

Mezi povinné osoby jsou řazeny zejména úvěrové a finanční instituce, úvěrovými institucemi rozumí AML zákon banky a spořitelny a úvěrní družstva.²⁰¹ Okruh finančních institucí je pak mnohem širší a variabilnější, často pak je zařazení mezi finanční instituce podmíněno právě vykonáváním určitého vymezeného typu činnosti. Finančními institucemi ve smyslu AML zákona tak jsou například různé osoby působící na finančních trzích, pojišťovny, platební instituce či osoby oprávněné ke směnářské činnosti.²⁰² Dalšími osobami, na které zákon pamatuje jsou například realitní kanceláře, provozovatelé některých hazardních her, či představitelé různých povolání, a to buď při veškeré činnosti jako auditoři a účetní nebo jen při určitých činnostech jako notáři a advokáti.²⁰³ Za pozitivní považují i nedávné zařazení osob poskytujících služby spojené s virtuální měnou, protože jak už jsem se pokusil nastínit, jde o velmi rizikové prostředí.²⁰⁴ Vymezení povinných osob se vztahuje i na zahraniční osoby, které působí v České republice.²⁰⁵ Dalším významným pravidlem pro určení povinné osoby je, že se jí stane každý další podnikatel, který uzavře obchod v hotovosti ve výši překračující limit deset tisíc euro.²⁰⁶

Uvedený okruh povinných osob se již na první pohled zdá poměrně široký, a to i přesto, že jsem neuvedl všechny povinné osoby, které AML zákon zná. Přesto se domnívám, že je na místě ptát se, zda jsou zařazeny všechny osoby, u nichž existuje riziko zneužití. Na tuto otázku, se pokusím odpovědět v závěru této práce.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰² Tamtéž, § 2 odst. 1 písm. b).

²⁰³ Tamtéž, § 2 odst. 1 písm. d), c), e), g).

²⁰⁴ Tamtéž, § 2 odst. 1 písm. l).

²⁰⁵ Tamtéž, § 2 odst. 2 písm. a), b).

²⁰⁶ Tamtéž, § 2 odst. 2 písm. c).

3.6 Výjimky z povinností

AML zákon upravuje situace, kdy není vůbec třeba vykonávat ani identifikaci ani kontrolu. Podívejme se, v jakých situacích není výkon těchto povinností nutný. V zásadě jde případy z oblasti elektronických peněz a plateb s využitím telefonní sítě.²⁰⁷ Přičemž riziko zneužití je v obou případech redukováno omezeními, jimiž je užívání těchto platebních služeb anonymním způsobem podmíněno. V případě elektronických peněz uchovávaných na mediu, na které nelze ukládat prostředky opakovaně, jde o omezení výší prostředků na něj uložených. Limit na něj uložených prostředků se v takovém případě liší podle toho, zda jej lze užít pouze v České republice nebo i v zahraničí.²⁰⁸ U média, na které je možné opakovaně nahrávat nové prostředky, musí být z logiky věci limit vztažen i na určité časové období, proto je určena jak maximální výše zůstatku, tak i množství odeslaných peněz během měsíce, a navíc je možné tento druh media užít pro platby jen v rámci České republiky.²⁰⁹ Platby s využitím telefonní sítě, jsou pak omezeny jak maximální velikostí transakce, tak i maximálním ročním objemem plateb.²¹⁰ K takto vymezeným výjimkám přistupují ještě další dvě důležité podmínky, jednak lze tyto prostředky použít pouze k zaplacení za zboží či službu, a zadruhé takto nahrané prostředky lze vybrat bez nutnosti splnit uvedené povinnosti, jen pokud výše výběru nepřesáhne poměrně nízký limit, určený pro tento účel.²¹¹ Je tedy zřejmé, tyto výjimky jsou vymezeny poměrně specificky a dopadají tak na úzký okruh případů.

3.7 Zjednodušená identifikace a kontrola

Úprava obou povinností, jež jsou předmětem této práce obsahuje možnost zmírnění pro situace považované za méně rizikové, v nichž by uplatnění těchto povinností v plném rozsahu nebylo účelné.²¹² Důvodem pro toto zmírnění je tedy zřejmě snaha snížit zatížení povinných osob a jejich klientů AML povinnostmi v případech, kdy je pouze velmi malá pravděpodobnost legalizace výnosů z trestné činnosti. Opět si musíme položit základní otázku, podle čeho

²⁰⁷ Tamtéž, § 13a odst. 1 písm. a), b), c).

²⁰⁸ Tamtéž, § 13a odst. 1 písm. a).

²⁰⁹ Tamtéž, § 13a odst. 1 písm. b).

²¹⁰ Tamtéž, § 13 odst. 1 písm. c).

²¹¹ Tamtéž, § 13a odst. 2 a 3.

²¹² TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 87. ISBN 978-80-7400-688-3.

poznáme, zda uplatnit tento zjednodušený postup a nikoliv standartní? Přírozeně potom také následuje otázka, jak takovýto zjednodušený postup vypadá?

3.7.1 V čem spočívá zjednodušená identifikace a kontrola?

Zjednodušený postup je opravdu poměrně prostý, povinná osoba v takové situaci nejprve zjistí, zda jsou splněny podmínky pro takový postup, dále musí získat a zaznamenat údaje klienta, které umožňují jeho identifikaci.²¹³ Aby tímto způsobem mohla povinná osoba postupovat, musí zjistit, zda podle toho, co je jí známo tu není zvýšené riziko, že by mohlo dojít k legalizaci výnosů z trestné činnosti.²¹⁴ Přičemž to může spočívat jak v konkrétní transakci, stejně tak může být podmíněno osobou klienta či typem obchodu, pokud by došla k závěru, že tu zvýšené riziko je, samozřejmě by zjednodušený postup nepřipadal v úvahu.²¹⁵ Opět je tedy kladena na povinnou osobu nemalá míra odpovědnosti, ve smyslu že si sama rozhoduje, zda jsou splněny podmínky tohoto postupu a zda není v dané situaci zvýšené riziko.

3.7.2 Kdy se uplatní zjednodušená identifikace a kontrola?

Základní podmínkou, aby mohlo být této možnosti využíváno je, že se povinná osoba rozhodne této možnosti využívat a upraví si její konkrétní podmínky a provedení. Přičemž posouzení a zdůvodnění uplatnění zjednodušené identifikace a kontroly musí provést povinná osoba ve svém hodnocení rizik.²¹⁶ Zákon stanovuje, v jaký případech povinná osoba může vůbec zjednodušený způsob využít, v zásadě může vnímat dva hlavní důvody podmiňující využití tohoto postupu, jednak je to osoba klienta a v druhém případě typ obchodu.²¹⁷

Určení dle osoby klienta

Klienty představující nižší riziko jsou, nikoliv překvapivě, jiné povinné osoby, včetně některých zahraničních.²¹⁸ Další skupinou nesoucí menší riziko jsou veřejně obchodované společnosti, opět včetně některých zahraničních.²¹⁹ Vzhledem k tomu, že jsou obchodovány na regulovaných trzích, už jen z tohoto důvodu jsou podrobeny větší kontrole než běžné společnosti, proto lze předpokládat, že představují nižší míru rizika. Dále dopadá na případy

²¹³ Ustanovení § 13 odst. 3 písm. a), b) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁴ Tamtéž, § 13 odst. 3 písm. c).

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 87. ISBN 978-80-7400-688-3.

²¹⁷ Tamtéž, str. 87 – 90.

²¹⁸ Ustanovení § 13 odst. 1 písm. a), b) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁹ Tamtéž, § 13 odst. 1 písm. c).

vedení účtů na nich jsou uloženy prostředky za účelem jejich úschovy, ať už vedené pro příslušníky právních povolání či soud. V takovém případě může povinná osoba využít možnosti zjednodušené identifikace vůči skutečnému majiteli těchto složených prostředků.²²⁰ Nízké riziko také nesou různé veřejné instituce, které svým charakterem spadají do zákonného vymezení, či splňují další kritéria.²²¹

Určení dle charakteru obchodu

Také v případech, kdy klientem není někdo z výše uvedených osob může existovat možnost provedení zjednodušené identifikace a kontroly. Ovšem pouze za předpokladu, že to umožňuje druh uzavíraného obchodu. U některých typů obchodů bylo totiž zjištěno pouze nízké riziko zneužití, a proto se zákonodárci nezdá nutné u nich provádět nezbytně úplnou identifikaci a kontrolu ve všech případech.²²² O jaké případy tedy jde? Může se jednat o životní pojištění, kde je ovšem možnost využití zjednodušeného postupu limitována objemem prostředků sloužících jako pojistné či vklad.²²³ Podobně to platí i v případech pojištění penzijního, avšak zde v některých případech, například když je pojistné hrazeno zaměstnavatelem ze mzdy a nelze ho převést, se nepoužije vůbec žádný limit.²²⁴ Konečně lze tuto výjimku je možné uplatnit i u jiných druhů obchodů, avšak jen pokud splní vyjmenovaná kritéria. Mezi nimiž jsou například nezbytnost provedení transakce skrze účet vedený na jméno klienta, nedojde k přesáhnutí určených limitů, plnění z takového produktu není zpravidla možné ve prospěch třetích osob.²²⁵ Splnění všech těchto, a dalších v zákoně uvedených podmínek, je nezbytné, v případě, kdy jediné z těchto kritérií není splněno, nelze provést zjednodušenou identifikaci a kontrolu.

²²⁰ Tamtéž, § 13 odst. 1 písm. d).

²²¹ Tamtéž, § 13 odst. 1 písm. e) a f).

²²² TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 87. ISBN 978-80-7400-688-3.

²²³ Ustanovení § 13 odst. 2 písm. a) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²²⁴ Tamtéž, § 13 odst. 2 písm. a) a b).

²²⁵ Tamtéž, § 13 odst. 2 písm. c).

4. Povinnost identifikace

Konečně se dostáváme k první z povinností, jež jsou předmětem této práce. Povinnost identifikace je jedním ze stěžejních institutů pro potírání legalizace výnosů z trestné činnosti. Byla jedním z požadavků, které můžeme nalézt mezi 40 doporučeními FATF.²²⁶ Stejně tak její úpravu obsahoval již od začátku původní český AML zákon.²²⁷

O nepostradatelnosti povinnosti identifikace nelze pochybovat, bez této povinnosti si zkrátka nejde úspěšný boj proti legalizaci výnosů představit. Co ovšem zůstává otázkou, je konkrétní nastavení této povinnosti. Jednu z otázek, které je třeba si položit, je to, kdo má vlastně povinnosti identifikovat své klienty a kdo by ji případně měl mít. Tuto otázku lze ztotožnit s otázkou na okruh povinných osob. Za druhé je tu otázka nastavení podmínek při jejichž naplnění, je nutné identifikaci provést. To znamená, v jakých situacích si provedení identifikace žádá zákon a v jakých dalších případech by případně byla vhodná. Nakonec zůstává to, jakým způsobem má být identifikace provedena. Zde je nejdůležitější možnost existence slabých míst v provádění identifikace, kde by mohlo docházet k chybám či podvodům.

4.1 Kdy je nezbytné provést identifikaci

Základ povinnosti identifikace nalezneme v AML zákona mezi základními povinnostmi povinných osob, a to konkrétně v § 7. Toto ustanovení nám dává odpověď, v kterých situacích je nutné, aby povinné osoby provedly identifikaci klienta. Pojďme se tedy podívat na podmínky, za jejichž splnění má být identifikace klienta povinnou osobou nezbytně provedena.

4.1.1 Překročení limitu

Prvním případem, ve kterém vzniká povinnost pro povinnou osobu identifikovat svého klienta, je chvíle, kdy je jasné, že výše uzavírané transakce překročí ekvivalent jednoho tisíce Euro. Vztahuje se na situace, kdy dochází k ojedinělé transakci mezi povinnou osobou a klientem, nikoliv na případy, kdy by mezi nimi vznikla vztah trvající delší dobu.²²⁸ Pro tyto ojedinělé obchody jde o základní pravidlo, podle něhož se identifikace provede. Omezení

²²⁶ KYNCL, Libor. *Poznej svého klienta: základní zásada finančního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, str. 36. ISBN 978-80-210-6085-2.

²²⁷ Ustanovení § 2 zákona č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů v účinném znění k 1.7.1996.

²²⁸ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 45. ISBN 978-80-7400-688-3.

uvedeným limitem, má své opodstatnění v tom, aby nepředstavovala tato povinnost zahlcení povinných osob, identifikováním osob u obchodů, které nepředstavují vzhledem ke svému objemu vysoké riziko pro legalizaci výnosů z trestné činnosti. Spatřuji v tom snahu nezatěžovat nadměrným způsobem podnikatelské subjekty. Je třeba také dodat, že výši limitu si může povinná osoba pro sebe upravit ve zmiňovaném systému vnitřních zásad. Ke změně limitu může dojít v tom smyslu, že jej sníží pod tuto zákonem požadovanou úroveň, a to až do té míry, že může identifikaci provádět vždy, bez ohledu na limit.²²⁹

4.1.2 Identifikace bez ohledu na limit

Vedle překročení limitu, je provedení identifikaci povinnou osobou nezbytné také v dalších situacích. Přičemž zákon rozlišuje následující situace²³⁰:

Vzniká obchodní vztah

Základním pravidlem, kdy je třeba provést identifikace je, pokud má vzniknout obchodní vztah mezi povinnou osobou a klientem, a tudíž nepůjde o příležitostný obchod. Oproti ojedinělým obchodům, u nichž se užije pro posouzení, zda identifikovat primárně uvedený limit ve výši 1000 eur, zde není objem prostředků vůbec rozhodující, nýbrž postačí pouze samotný vznik obchodního vztahu.²³¹

Jde o podezřelý obchod

Zákon jako podezřelý obchod označuje takový obchod, který okolnostmi, za nichž je uzavřen vyvolá podezření, že jde o snahu legalizovat výnosy z trestné činnosti či o snahu financovat terorismus.²³² Protože však jde o pojem s mimořádným významem pro celou AML problematiku, zařadím do práce část věnovanou přímo jemu. Každopádně zařazení podezřelých obchodů mezi ty, při nichž je třeba identifikovat klienta, je naprosto nezbytné, konečně reagovat na situace v nichž je podezření na legalizaci výnosů je jedním ze základních úkolů AML předpisů obecně a je pouze logické, že v rámci této reakce je nezbytné zjistit identitu klienta.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Ustanovení § 7 odst. 2 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²³¹ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 45. ISBN 978-80-7400-688-3.

²³² Ustanovení § 6 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

Vyjmenované typy obchodů

Do této kategorie slučuji některé konkrétně vyjmenované situace v AML zákoně. Oproti výše uvedeným situacím jde o poměrně specificky vymezené situace, u nichž zákonodárce vnímá zvýšené riziko. V těchto situacích není účelné, nebo dost dobře možné, využít obecná kritéria, podle nichž se provádí identifikace.

První situací je nájem bezpečnostní schránky, respektive smlouvu o úschově.²³³ Úprava vychází z toho, že tyto služby mohou sloužit případně pachatelům legalizace výnosů, a to především z toho důvodu, že mohou řešit problém pachatelů, jak zabezpečit značné množství hotovosti, kterou typicky v prvotní fázi pachatelé disponují. Zároveň banky, nebo jiní poskytovatelé bezpečnostních schránek nevědí, co v nich klienti uchovávají, proto nedává žádnou logiku použití jakéhokoliv limitu výše obchodu.

Dalším zákonným důvodem pro identifikaci jsou transakce s vymezenými druhy předmětů, zejména s předměty kulturní hodnoty, památkami a použitými věcmi.²³⁴ Tyto obchody jsou zařazeny proto, že u nich zákonodárce vnímá vyšší míru rizika, a proto je zde uvádí výslovně.²³⁵

A konečně situace, která je už dnes obsoletní, avšak v aktuálním znění zákona stále uváděná. Jedná se o výplatu zůstatku z anonymní vkladní knížky.²³⁶ Přičemž anonymní vkladní knížky byly již zrušeny a v současnosti jsou nároky na výplaty z těchto vkladních knížek promlčeny.²³⁷

4.1.3 Plnění ze životního pojištění

Životní pojištění je z hlediska využití pro legalizaci výnosů z trestné činnosti považováno za rizikovější oblast než pojištění majetkové.²³⁸ Je to zejména proto, že často slouží i ke spořicímu účelům. Proto bylo zařazeno uvedené pravidlo specificky pro něj. K životnímu pojištění se také váže možnost zjednodušené identifikace, když výše vkladu, který je placen jednorázovým způsobem nepřesáhne dva a půl tisíce eur a v případě opakujících se plateb jejich

²³³ Tamtéž, § 7 odst. 2 písm. c).

²³⁴ Tamtéž, § 7 odst. 2 písm. d).

²³⁵ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 47. ISBN 978-80-7400-688-3.

²³⁶ Ustanovení § 7 odst. 2 písm. e) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²³⁷ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 47. ISBN 978-80-7400-688-3.

²³⁸ Tamtéž, str. 8.

roční úhrn tisíc eur.²³⁹ Byl-li tedy limit překročen, povinná osoba předtím než klientovi vyplatí plnění, tohoto klienta identifikuje.²⁴⁰

4.1.4 Identifikace na základě vlastního hodnocení rizik

V části práce věnované systému vnitřních zásad, jehož součástí je i hodnocení rizik, jsem uváděl možnost rozšíření povinností ze strany samotných povinných osob. Jedním z případů, kdy zákon toto vyžaduje je právě v případě identifikace.²⁴¹ Zákon zde žádá, nad rámec jasně vymezených případů, aby si povinná osoba v hodnocení rizik sama posoudila existenci zvýšeného rizika v její činnosti a případně na jeho zjištění reagovala. Přičemž tato reakce může spočívat ve zpřísnění parametrů definující situace, kdy je nezbytné identifikaci provést. Může si tak například snížit limit, jehož překročení je důvodem pro provedení identifikace či jej zcela opustit a identifikovat klienty při každém obchodu.²⁴²

4.2 **Podezřelý obchod**

V části práce věnované povinnosti identifikace jsem upozorňoval, že zákon stanoví nutnost provést identifikaci v případech, kdy dochází k tzv. podezřelému obchodu. Protože jde o pojem důležitý nejen pro provádění identifikace, rozhodl jsem se věnovat mu samostatnou část práce. Nastavení toho, co je podezřelý obchod je mimořádně důležité. Ostatní kritéria, kdy je nutné provést identifikaci jsou poměrně jasná, jako u překročení limitu či navázání obchodního vztahu či poměrně specificky zaměřené jako u výplaty plnění z životního pojištění. Největší prostor tak pro ověření, zda je povinnost identifikace nastavena způsobem, který reflektuje metody, jimiž dochází k legalizaci výnosů z trestné činnosti, skýtá, podle mého názoru, právě vymezení podezřelého obchodu.

Pojďme se tedy nyní zabývat tím, co to je podezřelý obchod. Zákon jej vymezuje obecně jako takový obchod, který je uzavírán za okolností, které vyvolávají podezření, že jde o snahu legalizovat výnosy z trestné činnosti, nebo že jde o financování terorismu.²⁴³ Je zřejmé, že nejde

²³⁹ Ustanovení § 13 odst. 2 písm. a) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴⁰ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 47. ISBN 978-80-7400-688-3.

²⁴¹ Ustanovení § 7 odst. 4 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴² TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 47. ISBN 978-80-7400-688-3.

²⁴³ Ustanovení § 6 odst. 1 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

o právě konkrétní popis případů, spíše o obecné konstatování. Je tedy potřebné blíže tyto případy specifikovat, abychom je byli schopni lépe pochopit a rozpoznat. Zákon nám proto nabízí i konkrétněji vymezené typy obchodů, které lze považovat za podezřelé a také ty, které je nutné považovat za podezřelé vždy. Považuji za potřebné zmínit, že míra podezření, definující podezřelý obchod, nemusí být nutně nikterak vysoká. Nemůžeme zároveň předpokládat, že by povinná osoba měla mít představu jakým trestným činem byly výnosy získány. Postačí určité nespécifické, nekonkrétní podezření vyplývající z okolností.²⁴⁴ Úkolem povinné osoby není, zjistit porušení zákona, ale aby na své podezření upozornila příslušnou autoritu.

Zákonný výčet podezřelých obchodů jistě není právě krátký, na druhou stranu to ale neznamená, že by pokrýval všechny situace. Kompletní výčet znaků podezřelého obchodu asi ani není možné sestavit²⁴⁵, neboť přílišná kazuistika by měla v dynamicky se vyvíjejících metodách praní špinavých peněz za následek, že by nově praktikovaná metoda praní špinavých peněz byla natolik sofistikovaná, že by z taxativního výčtu znaků podezřelého obchodu nebylo možné dovodit, že se jedná o podezřelý obchod. Opět je tu část břemene odpovědnosti za vymezení podezřelého obchodu přenesena na povinné osoby. Ty si tak samy vymezují, jaké další znaky u obchodů či klientů považují za podezřelé ve svém systému vnitřních zásad.²⁴⁶

Zákonem vymezené situace, které charakterizují podezřelý obchod můžeme rozčlenit na dvě skupiny. První skupinou jsou obligatorní podezřelé obchod, zatímco druhou skupinou jsou případy, které mohou zakládat podezřelý obchod, ale nemusí to tak být za všech okolností. Skupina obligatorních podezřelých obchodů je poměrně úzce vymezenou skupinu situací, na druhou stranu jsou skutečně natolik závažné, že o jejich povinném určení jako podezřelý obchod asi není možné polemizovat. Tyto situace můžeme rozdělit na dvě části, první je situace, kdy jsou uvaleny mezinárodní sankce buď na předmět transakce, anebo na klienta, respektive na skutečného majitele klienta.²⁴⁷ Druhou situací je, pokud klient nespolutracuje, pokud má uvést identifikační údaje osoby, kterou zastupuje, nebo se odmítá podrobit kontrole.²⁴⁸

Pokud se podíváme na druhou skupinu, tedy na situace, které mohou, ale také nemusí v konkrétním případě indikovat podezřelý obchod, zjistíme, že jich je podstatně víc. Zákon

²⁴⁴ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 37. ISBN 978-80-7400-688-3.

²⁴⁵ Tamtéž, str. 41.

²⁴⁶ Tamtéž, str. 39.

²⁴⁷ Ustanovení § 6 odst. 2 písm. a), b) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴⁸ Tamtéž, § 6 odst. 2 písm. c).

rozlišuje devět druhů situací, v nichž spatřuje skutečnosti nasvědčující legalizaci výnosů z trestné činnosti. Znovu upozorňuji, že nejde o taxativní výčet, nýbrž pouze o demonstrativní. Vyjmenované situace neobsahují zcela přesné vymezení toho, co už je podezřelé a co je stále v normě, to je na posouzení povinné osoby, jež tak musí učinit s ohledem na předmět svého podnikání, druh uzavíraných obchodů či typ klienta.²⁴⁹ Takto určené situace, typy obchodů jsou pak zapracovány do výše zmíněného systému vnitřních zásad. Pojďme se tedy podívat tyto situace, přičemž se je pokusím rozčlenit na tři skupiny.

4.2.1 Situace týkající se účtu klienta a nakládání s ním

Do této skupiny řadím případy definované v AML zákoně v § 6 odd. 1 písm. a), c), f). Jsou to případy, které se vážou specificky na účet. Zprv jde o výběry či převody hned po hotovostních vkladech. Ustanovení cílí zejména na klasická schémata legalizace výnosů z trestné činnosti spočívající v ukládání hotovosti na mnoho účtů a následné soustředění uložených prostředků na menším množství účtů.²⁵⁰ Dále také na opakované hotovostní výběry, které slouží k zamezení sledování toku prostředků a získání nového původu prostředků.²⁵¹ Vzhledem k tomu, že cílí právě na tyto klasické způsoby, nelze než schválit jeho zařazení do výčtu, a to hned na první místo.

Druhým případem je situace, kdy má klient nezvykle velký počet účtů. Posouzení, jaké množství účtů je nezvyklé se pak musí provést vzhledem k osobě klienta.²⁵² Hlavními parametry bude to, jakým celkovým majetkem disponuje či v jakém oboru podnikání působí.²⁵³ Pro to, aby se nezdálo podezřelé, jaký objem a jak často prochází jedním účtem, by se pachatel mohl pokusit využít existence mnoha účtů, a proto je jistě žádoucí sledovat i to jakým množstvím účtů disponují. Slabinou současné úpravy je skutečnost, že povinná osoba nemá šanci zjistit kolik účtů má klient u jiných povinných osob. Jako možné řešení se mi zdá být poskytnutí alespoň omezeného přístupu k centrální evidenci účtů vedené ČNB. K této evidenci mají momentálně přístup pouze některé státní instituce.²⁵⁴ Pokud by mohli povinné osoby

²⁴⁹ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 37 a 38. ISBN 978-80-7400-688-3.

²⁵⁰ Ustanovení § 6 odst. 1 písm. a) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵¹ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 38. ISBN 978-80-7400-688-3.

²⁵² Ustanovení § 6 odst. 1 písm. c) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵³ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 38. ISBN 978-80-7400-688-3.

²⁵⁴ Centrální evidence účtů. In *Cnb.cz* [online]. [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/statistika/centralni-evidence-uctu/>

dotazem na centrální evidenci účtů, při zakládání účtu pro klienta, zjistit kolika účty klient disponuje v jiných institucích, aniž by jí byly sděleny další informace, mohlo by to povinným osobám podstatně usnadnit plnění této povinnosti. Ačkoliv se bezesporu jedná o zásah do soukromí klienta, domnívám se, že v testu proporcionality by takové opatření obstálo. Protože je jednak způsobilé dosáhnout chtěného cíle, zadruhé nevidím jiné efektivní řešení způsobilé dosáhnout cíle šetrněji. Konečně samotný zásah do práv klientů se mi nezdá nepřiměřený dosaženému výsledku.

Třetím a posledním případem, který řadím mezi ty spjaté specificky s účtem je využívání účtu v nesouladu s jeho určením. Jde tedy o situace, kdy klient nerespektuje účel, pro který je takový účet zakládán a využívá ho způsobem odlišným.²⁵⁵ Je na místě otázka, z jakého důvodu tak činní, proč si raději nezaložil účet, jehož účel by odpovídal klientovým potřebám.

4.2.2 Situace týkající se činnosti klienta

Pokud byl pro předchozí skupinu klíčový účet, pak pro tuto skupinu je charakteristická určitá klientova aktivita. Přičemž je zřejmé, že tato činnosti může probíhat také prostřednictvím účtu. Řadím sem případy definované AML zákonem v § 6 odd. 1 písm. b), d), e).

Zprvė jde o nezvyklé množství operací v krátkém čase. Poměrně silným signálem, že dochází k legalizaci výnosů z trestné činnosti může být právě nezvyklá aktivita klienta.²⁵⁶ Zejména pokud se uskuteční velké množství transakcí za relativně krátké období, přičemž posouzení je samozřejmě úkolem pro povinnou osobu. Musí tak posoudit co je nezvyklé množství operací, protože to může být u každého klienta odlišné. Nakonec i nezvyklé množství operací může mít zcela legální zdůvodnění.

Druhým případem v této skupině jsou operace prováděné klientem, které jsou neekonomické, složité či nezvykle rozsáhlé. Operace, které nedávají smysl z ekonomického hlediska, jsou silným indikátorem podezření.²⁵⁷ Můžeme vyjít z předpokladu, že nikdo nebude jednat neekonomicky, když nebude mít vážný důvod. Protože však pachatelé, aby dosáhli zastření původu prostředků, počítají s náklady, mohou jimi prováděné operace, při pohledu z vnějšku, postrádat ekonomický smysl. Díky tomu, mohou být tato legalizační jednání odhalena. Obdobně to tedy platí o operacích složitých. Zpravidla bude každý klient využívat nejjednodušší způsob, který s v dané situaci nabízí. To ovšem neplatí pro pachatele legalizace

²⁵⁵ Ustanovení § 6 odst. 1 písm. f) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵⁶ Tamtéž, § 6 odst. 1 písm. b).

²⁵⁷ Tamtéž, § 6 odst. 1 písm. d).

výnosů z trestné činnosti, ti se naopak snaží o co největší složitost a nepřehlednost, aby zastřeli původ prostředků. Indikátorem podezření je také objem transakce, protože zpravidla bude docházet k legalizaci značného množství prostředků, avšak objem musíme posuzovat zejména ve vztahu ke klientovi, jeho podnikání a příjmům.

Třetí situací z této skupiny jsou případy, kdy klient disponuje neodpovídajícím množstvím prostředků. Situace, kdy má klient k dispozici značné množství prostředků a není znám jejich původ, respektive majetková situace klienta či jeho podnikatelská činnost neposkytuje uspokojivou odpověď, kde se u něho objevilo tolik prostředků, je nutné, aby povinná osoba zpozorněla a při absenci uspokojivého vysvětlení situaci vyhodnotila jako podezřelý obchod.²⁵⁸

4.2.3 Situace, které se váží k osobě klienta a jeho totožnosti

Poslední skupinou jsou případy, které charakterizuje zejména osoba klienta, respektive jeho totožnost. Do této skupiny řadím situace definované AML zákonem v § 6 odd. 1 písm. g), h), i). Zaprvé jde o situace, kdy se zdá, že se klient snaží o zastírání své identity či identity skutečného majitele. V této práci opakovaně narážím na důležitosti anonymity pro pachatele při legalizaci výnosů z trestné činnosti. Proto je důležité takovým činnostech, jež mohou napomoci k zastření identity osob, které je provádějí, nebo v jejichž prospěch jsou prováděny, věnovat zvýšenou pozornost.²⁵⁹

Druhou situací, jež se váže k osobě klienta, je pokud jde o klienta z některé z rizikových zemí. Tímto bodem pak AML zákon reaguje na situace, kdy dochází ke styku s klientem ze zemí, kde nejsou v dostatečném rozsahu aplikována AML pravidla.²⁶⁰ Prostřednictvím takovýchto rizikových jurisdikcí by mohli pachatelé velmi snadno obcházet přísná pravidla uplatňovaná v celé Evropské unii. Nakonec i v této práci jsem rozebíral možnost využití offshore jurisdikcí v procesu legalizace výnosů z trestné činnosti. Z tohoto důvodu je třeba věnovat takovým klientům zvýšenou pozornost.

Třetí a poslední situací, kterou řadím do této skupiny je existence pochybnosti o pravosti identifikačních údajů. Pokud má povinná osoba pochybnosti o tom, že údaje poskytnuté

²⁵⁸ Tamtéž, § 6 odst. 1 písm. e).

²⁵⁹ Tamtéž, § 6 odst. 1 písm. g).

²⁶⁰ Tamtéž, § 6 odst. 1 písm. h).

klientem o jeho identitě nejsou pravdivé, jedná se jistě o podezřelou okolnost. Je proto žádoucí, že ji zákonodárce ve výčtu uvedl.²⁶¹

4.3 Provádění identifikace

V předchozí části práce jsem hovořil o tom, kdo a kdy musí provést identifikaci a nyní se pojdme podívat na samotný způsob, jakým má dojít k identifikaci klienta. Reálné provádění identifikace tvoří důležitý pilíř v uplatňování této povinnosti. Zaměřím se opět zejména na to, jakým způsobem provedení identifikace upravuje AML zákon. Stejně jako jinde platí, že některé konkrétní otázky provádění identifikace si povinná osoba upravuje samostatně a úpravu pak samozřejmě nalezneme v jejím systému vnitřních zásad.²⁶²

Obecně AML zákon vyžaduje, aby identifikace byla provedena za fyzické přítomnosti identifikovaného, ovšem existuje možnost zákonem stanovených výjimek v tom směru, že je identifikace provedena jiným subjektem než samotnou povinnou osobou.²⁶³ Úprava provádění identifikace rozlišuje identifikaci fyzické a právnické osoby. V případě fyzické osoby způsob provedení spočívá v tom, že za přítomnosti fyzické osoby - klienta zjistí povinná osoba, respektive její zaměstnanec, identifikační údaje klienta, k čemuž poslouží průkaz totožnosti.²⁶⁴ Pokud je identifikovaným subjektem právnická osoba, pak povinná osoba zjistí její údaje a zároveň identifikuje, postupem pro fyzickou osobu, osobu, která ji v tomto případě zastupuje. Samozřejmě zároveň zjistí titul, na jehož základě právnickou osobu zastupuje.²⁶⁵

Co musíme také rozlišit, je první identifikace klienta a identifikace již v minulosti identifikovaného klienta. Zásadním rozdílem je v případě první identifikace nemožnost identifikovat klienta jinak než za jeho fyzické přítomnosti, krom případů, kdy ji provede jiný subjekt za fyzické přítomnosti klienta u tohoto subjektu.²⁶⁶ Přičemž tyto výjimky si přiblížíme na následujících stránkách. Bude tu však vždy přímý kontakt mezi klientem a tím, kdo zjišťuje jeho totožnost i když by se nemělo jednat o povinnou osobu, s níž klient uzavírá smlouvu.

²⁶¹ Tamtéž, § 6 odst. 1 písm. i).

²⁶² TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 50. ISBN 978-80-7400-688-3.

²⁶³ Ustanovení § 8 odst. 1 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶⁴ Tamtéž, § 8 odst. 2 písm. a).

²⁶⁵ Tamtéž, § 8 odst. 2 písm. b).

²⁶⁶ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 50. ISBN 978-80-7400-688-3.

V případě již jednou identifikovaného klienta je situace jiná. Zákon již nevyžaduje nutně fyzickou přítomnost klienta a hovoří pouze o tom, že je jeho totožnost ověřena vhodným způsobem.²⁶⁷ Součástí zjištění z provedené identifikace je, zda je identifikovaná osoba politicky exponovanou osobou a také zda nejsou vůči ní uplatňovány mezinárodní sankce, což je potřebné i pro další plnění povinností povinné osoby.²⁶⁸

4.4 Politicky exponovaná osoba

Pojmem, se kterým se opakovaně v AML problematice setkáváme, je politicky exponovaná osoba (dále také jako PEO). Určení toho, kdo je politicky exponovanou osobou je podstatné především proto, že vůči PEO musí být zachována vyšší míra obezřetnosti. AML zákon tak vyžaduje po povinných osobách, aby rozpoznali, zda je klient PEO. Pokud je klient PEO, stanoví pro takové klienty některá omezení, například nelze u takové osoby provést zjednodušenou identifikaci a kontrolu.²⁶⁹ Nejen proto musí být již při provádění identifikace zjištěno, zda je klient PEO.²⁷⁰ Koho je nutné považovat za PEO? Obecně se jedná o osobu, která je v důležité veřejné funkci, či v této funkci byla v minulosti. Nemusí se jednat pouze o funkci na celostátní úrovni, i některé regionální funkce do této kategorie spadají. Taktéž se může jednat o funkcionáře mezinárodní organizace či cizího státu.²⁷¹ Není bez zajímavosti, že PEO se nestane pouze samotná osoba vykonávající onu funkci, nýbrž i jeho osoba blízká a v některých případech i společník v podnikání.²⁷²

4.5 Zprostředkovaná identifikace

Jednou z možných alternativ běžnému provádění identifikace, jak byl popsán výše, je zprostředkovaná identifikace. Není vždy možné či vhodné, aby identifikaci provedla přímo povinná osoba, existuje proto možnost využití této alternativní cesty.²⁷³ Principem

²⁶⁷ Ustanovení § 8 odst. 6 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶⁸ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 54. ISBN 978-80-7400-688-3.

²⁶⁹ Ustanovení § 13 odst. 4 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷⁰ Tamtéž, § 8 odst. 3.

²⁷¹ Tamtéž, § 4 odst. 5 písm. a).

²⁷² Tamtéž, § 4 odst. 5 písm. b) body 1 a 2.

²⁷³ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 69. ISBN 978-80-7400-688-3.

zprostředkované identifikace je to, že ji neprovede povinná osoba, nýbrž jiný subjekt, o kterém to připouští AML zákon. Za využití zprostředkované identifikace nedojde k přímému kontaktu, mezi povinnou osobou a klientem, v tomto případě je nahrazen přímým kontaktem mezi klientem a subjektem oprávněným provést zprostředkovanou identifikaci. Těmito oprávněnými subjekty jsou notář a kontaktní místo veřejné správy.²⁷⁴ Základním požadavkem, aby se vůbec mohlo k této možnosti přistoupit, je žádost ze strany buď povinné osoby či klienta.²⁷⁵ Je třeba poznamenat, že zprostředkovaná identifikace se provádí formou veřejné listiny pro konkrétně vymezený účel a povinnou osobu, přičemž vymezení účelu je nezbytnou náležitostí a musí být vymezen poměrně přesně.²⁷⁶ Dodávám, že dnes již není nezbytnou podmínkou existence vážných důvodů, nezbytných v dobách dřívějších.²⁷⁷

4.6 Převzatá identifikace

Jednou z možností pro usnadnění situace při provádění identifikace představuje využití již provedené identifikace jinou povinnou osobou. Okruh povinných osob, od nichž je možné převzít identifikaci je omezený, není možné ji převzít od každého typu povinné osoby.²⁷⁸ Převzít identifikaci lze i od některých zahraničních subjektů, k čemuž v takovém případě přistupuje i podmínka, aby takový subjekt podléhal právnímu řádu státu, který má AML pravidla na obdobné úrovni jako Evropská unie.²⁷⁹ Navzdory svému názvu, je skrze institut převzetí identifikace možné dokonce převzít i některé informace, které spadají do oblasti kontroly.²⁸⁰ Značným limitem pro reálné využívání této možnosti je, že tato spolupráce mezi povinnými osobami stojí na dobrovolnosti. Povinné osoby tedy ke spolupráci nic nenutí, vzhledem k tomu, že jde často o konkurenční podniky, není tu nutně velká chuť ke spolupráci. Jinak tomu bude například v majetkově propojených povinných osobách.²⁸¹ Další podstatnou věcí je, že není převzít identifikaci od povinné osoby, která ji získala také převzetím, nýbrž

²⁷⁴ Ustanovení § 10 odst. 1 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷⁵ Tamtéž.

²⁷⁶ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 68. ISBN 978-80-7400-688-3.

²⁷⁷ Tamtéž, str. 69.

²⁷⁸ Ustanovení § 11 odst. 1 písm. a), b) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷⁹ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 76. ISBN 978-80-7400-688-3.

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ Tamtéž, str. 78.

pouze od té, která ji reálně provedla.²⁸² Nelze nezmínit, že odpovědnost za správnost takto získaných údajů nese ta povinná osoba, která o ně požádá.²⁸³

4.7 Identifikace na dálku

V současné době, kdy dochází k přesunu komunikace do prostředí internetu, je poměrně aktuální otázka možnosti provádět identifikaci klienta na dálku. Pokud rozumíme identifikaci na dálku takový druh identifikace, při němž není vůbec třeba fyzická přítomnost klienta, není v současnosti v českém právu připuštěna.²⁸⁴ Avšak směrnice Evropské unie možnost využití dálkové identifikace připouštějí. Některé z členských států této možnosti využívají proto by mohla některá z nich posloužit jako inspirační zdroj i pro našeho zákonodárce.²⁸⁵ Protože lze do budoucna předvídat další rozšíření jejího použití je vhodné zamyslet se nad způsobem, jakým by mohla být upravena. Také FAU připouští, že ačkoliv je identifikace za osobní přítomnosti klienta z hlediska AML nejspolehlivější, ekonomická realita si existenci určitých alternativ vyžaduje.²⁸⁶

Plnohodnotná identifikace na dálku v České republice tedy připuštěna není, ale existují zde nějaké její pozměněné podoby? Určité varianty blízké se dálkové identifikace tu existují, jde vlastně o varianty identifikace zprostředkované a převzaté. Jednou z nejvyužívanějších se zdá identifikace prostřednictvím první platby.²⁸⁷ Tato možnost je ovšem vyhrazena jen pro některé z povinných osob. Její princip spočívá v tom, že pokud klient sjednává s povinnou osobou, která tento způsob může využít, smlouvu jejímž předmětem je finanční služba, může být klient identifikován prostřednictvím platby z účtu, při jehož založení byl již jinou povinnou osobou identifikován. Stojí na podmínce této první platby, a tedy na důvěře v identifikaci provedenou tím, kdo vede účet. Jsou tu i další podmínky pro využití tohoto způsobu, například zaslání kopií identifikačních dokladů. Z toho všeho tak plyne, že o identifikaci zcela

²⁸² Tamtéž, str. 77.

²⁸³ Tamtéž, str. 78.

²⁸⁴ Ustanovení § 8 odst. 1 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸⁵ MINISTERSTVO FINANCÍ. Finanční trh a Online identifikace a AML/CFT. Podkladová studie [online]. 2019, str. 17 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z:

https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Studie_2018_Podkladova-studie-online-identifikace-a-AML-CFT.pdf

²⁸⁶ HLADKÁ, Michaela a Jiří HYLMAR. Identifikace klienta podle zákona proti praní špinavých peněz – výhled do budoucna. In *Financnianalytickyrad.cz* [online]. Str. 21 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: http://www.financnianalytickyrad.cz/download/FileUploadComponent-105114954/1536059563_cs_8_2018_20_21.pdf

²⁸⁷ Tamtéž.

provedenou na dálku nejde, protože závisí na jejím předchozím provedení při založení účtu. Nic to však nemění na tom, že jde o poměrně rozšířenou formu identifikace a vcelku praktickou možnost usnadnění splnění této povinnosti. Další specifickou formou zařazenou mezi převzatou identifikaci je identifikace prostřednictvím služeb vytvářejících dostatečnou důvěru, tedy tzv. elektronického podpisu. Vzhledem k faktu, že osob, jež disponují žádoucí formou elektronického podpisu, není právě mnoho, je praktická možnost využití poměrně limitována.²⁸⁸

Jak by tedy měla taková identifikace na dálku probíhat? Považoval bych za vhodné použít kombinaci několika úkonů pro provedení této identifikace. Nabízí se například možnost, že by ze strany klienta byly zaslány kopie jeho identifikačních dokladů a následně k potvrzení, že je skutečně zasílá osoba, jejíž totožnost tyto doklady prokazují, by byl mezi povinnou osobou a klientem navázán videohovor, díky čemuž by bylo možné ověřit, s kým skutečně povinná osoba jedná. Podle mého názoru se jedná o vhodné a jednoduché řešení, které může být poměrně bezpečné, je třeba říci, že s tímto názorem nejsem osamocen.²⁸⁹ Dalším možným řešením je zjednodušení využívání elektronických podpisů, ovšem systém umožňující vzdálenou vizuální identifikaci prostřednictvím videohovoru se mi jeví jako vhodnější varianta, neboť v případě elektronického podpisu nelze zcela vyloučit situaci, kdy elektronický podpis bude užit třetí osobou disponující přístupovými údaji k elektronickému podpisu.

²⁸⁸ MINISTERSTVO FINANCÍ. Finanční trh a Online identifikace a AML/CFT. Podkladová studie [online]. 2019, str. 8 [cit.14-11-2019]. Dostupné z:

https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Studie_2018_Podkladova-studie-online-identifikace-a-AML-CFT.pdf

²⁸⁹ Tamtéž, str. 19.

5. Povinnost kontroly

Povinnost kontroly představuje druhou povinnost uloženou povinným osobám, kterou se v této práci zabývám. Stejně jako u povinnosti identifikace, jde o povinnost velmi důležitou s nenahraditelným významem. Úzce souvisí se zásadou poznej svého klienta, o které už bylo v této práci hovořeno, alespoň v tom ohledu, že je kladen důraz na poznání pozadí jednání klienta a zařazení obchodu do širších souvislostí povinnou osobou.²⁹⁰ Existují určité obecné znaky vyjmenované v AML zákoně, které pokud je vykazuje obchod či typ klienta, jsou důvodem proto, aby jim byla ze strany povinné osoby věnována zvýšená pozornost, proto v případě jejich výskytu, je nezbytné provést kontrolu.²⁹¹ Kontrola klienta, tedy reaguje na situaci vyvolanou právě výskytem určitého rizikového faktoru, ať už jej vykazuje osoba klienta či samotný druh obchodu.²⁹² Díky provedené kontrole by měla být povinná osoba schopna rozpoznat, zda pro danou situaci, v níž se vyskytují rizikové znaky, existuje uspokojivé vysvětlení, tedy aby povinná osoba získala dostatek informací pro rozhodnutí o dalším postupu.²⁹³ Aby dokázala posoudit, zda existuje skutečné podezření, že prostřednictvím obchodu, který má být uzavřen mají být legalizovány výnosy z trestné činnosti. Protože samotná existence rizikových znaků je pouhým důvodem pro vyšší pozornost, tedy provedení kontroly u takového obchodu, ale to neznamená, že jde automaticky o podezřelou transakci. Kontrola je tak nezbytným nástrojem, díky němuž může povinná osoba získat dostatek informací pro rozpoznání podezřelého obchodu a může pak adekvátně reagovat.²⁹⁴ Konkrétní intenzita kontroly je do značné míry ponechána na povinné osobě, která posuzuje míru rizika v daném případě podle svých interních postupů, reflektující její zkušenosti a zákonné požadavky.²⁹⁵ Zároveň se nenechme mýlit v tom, že by kontrola měla být jednorázovou záležitostí, tak tomu rozhodně není, právě naopak, jedná se o činnost vykonávanou průběžně, což se zcela logicky projeví především, pokud nejde o jednorázovou transakci, nýbrž při delší spolupráci mezi povinnou osobou a klientem, tedy v průběhu obchodního vztahu.²⁹⁶ Povinná osoba tedy v takových případech žádá klienta o informace a detaily o jeho záměrech a pozadí

²⁹⁰ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 60. ISBN 978-80-7400-688-3.

²⁹¹ Ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹² Tamtéž.

²⁹³ Důvodová zpráva k ustanovení § 9 odst. 2 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

²⁹⁴ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 65. ISBN 978-80-7400-688-3.

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ Tamtéž, str. 61.

obchodů. Klient tyto informace musí dodat, pokud tak neučiní, pak povinná osoba bude odpovídajícím způsobem reagovat. Zpravidla bude obchod vyhodnocen jako podezřelý a jako takový oznámen FAU a zároveň požadovaný obchod povinná osoba neprovede.²⁹⁷

5.1 Kdy se provádí kontrola klienta?

Základní otázkou jistě je, v jakých případech musí povinná osoba kontrolu klienta provést. Pojďme se tedy podívat na situace v nichž je AML zákonem vyžadována kontrola klienta. Mějme zároveň na paměti, že zákonný rozsah kontroly je pouze jakýmsi minimálním standardem, který si může povinná osoba upravit v tom směru, že jej zpřísní.²⁹⁸ Povinná osoba si tam může například snížit výši limitu pro vykonání kontroly u určitých typů transakcí či vyhodnotit určitou svoji skupinu klientů v tom směru, že nese vyšší riziko, a vykonávat u ní kontrolu i v případech, kdy to zákon výslovně nepožaduje.²⁹⁹ Což je jistě žádoucí, vzhledem k tomu, povinná osoba dokáže často lépe poznat podezřelé znaky, díky důkladné znalosti svého oboru. Nyní se však zaměříme na případy vymezené AML zákonem.

5.1.1 V rámci obchodního vztahu

Již jsem stačil zmínit, že by bylo chybou vnímat kontrolu klienta, jako jakýsi jednorázový úkon, je tomu právě naopak. Kontrola je povinností, která by měla být vykonávána průběžně. Proto se vykonává v průběhu obchodního vztahu, její intenzita je pak do značné míry určena rizikem, které daný klient představuje. Zároveň je třeba kontrolu vykonat též v okamžiku, kdy obchodní vztah vzniká a než dojde k obchodu v jeho rámci, obdobně jako je tomu v případě povinnosti identifikace.³⁰⁰

5.1.2 Bez obchodního vztahu kvůli osobě klienta

Za splnění určitých předpokladů, má být kontrola provedena i pokud absentuje obchodní vztah mezi povinnou osobou a klientem.³⁰¹ Můžeme rozlišit dva způsoby jimiž je takový případ definován, jednak osobou klienta, což rozebírám v tomto odstavci, zadruhé pak druhem uzavíraného obchodu, což rozeberu v následující části. V situacích, v nichž hraje hlavní úlohu typ klient, vychází zákonodárce z toho, že určitý druh klienta je natolik rizikový, že považoval

²⁹⁷ Tamtéž, str. 61 a 62.

²⁹⁸ Tamtéž, str. 60. a 61.

²⁹⁹ Tamtéž.

³⁰⁰ Tamtéž, str. 60.

³⁰¹ Tamtéž, str. 60 a 61.

za nutné vymezit jej sám a nenechal zde prostor pro vyhodnocení povinnými osobami. Určení podle druhu klienta se dotýká dvou případů, jde o uzavření obchodu s politicky exponovanou osobou, anebo pokud má být obchod uzavřen s osobou z vysoce rizikové země.³⁰² Kdo je politicky exponovaná osoba, jsem již popisoval. Co se týče zemí, které jsou považovány za vysoce rizikové, vyvstává otázka, které země jimi jsou, a kdo o tom rozhodne? Zde přichází ke slovu zejména Evropská komise, která vytváří seznam rizikových zemí.³⁰³

5.1.3 Bez obchodního vztahu kvůli typu obchodu

Další důvodem pro kontrolu v případech, kdy neexistuje ani nevzniká obchodní vztah, vedle osoby klienta, je také to, jaký typ obchodu má být uzavřen. Takovým typem obchodu je nadlimitní obchod, tedy pokud hodnota obchodu překročí limit 15 tisíc euro, respektive lze překročení předpokládat.³⁰⁴ Dále pak, pokud jde o podezřelý obchod, jehož parametry už jsem v této práci nastínil.³⁰⁵ Do této kategorie také řadím nutnosti kontroly klienta v případě, kdy si klient hodlá najmout bezpečnostní schránku nebo uzavřít smlouvu o úschově.³⁰⁶

5.1.4 Specifická pravidla pro některé povinné osoby

Pro některé povinné osoby byl stanoven specifický režim, spočívající ve snížení limitu pro hodnotu obchodu, u provozovatelů hazardních her, který je zároveň povinnou osobou je tento limit stanoven ve výši 2 tisíce euro.³⁰⁷ Vyšší hranice, 10 tisíc euro, je pak určena pro podnikatele, který není povinnou osobou, ale provádí obchod v hotovosti v nadlimitní výši a zároveň, pro právnickou osobu nepodnikatele, pokud smí poskytnout službu, kterou jsou definovány povinné osoby či je účastna nadlimitního obchodu.³⁰⁸

5.2 Co obsahuje kontrola klienta?

Na otázku, za jakých podmínek je třeba provést kontrolu logicky navazuje otázka, co to vlastně je kontrola klienta. Jak je tedy kontrola prováděna, v čem konkrétně taková kontrola

³⁰² Ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰³ Evropská komise přijala seznam rizikových zemí v návaznosti na AML směrnici. In *Kdpcr.cz* [online]. 2019 [cit. 7-11-2019]. Dostupné z: <https://www.kdpcr.cz/informace/aktuality/evropska-komise-prijala-seznam-rizikovych-zemi-v-navaznosti-na-aml-smernici>

³⁰⁴ Ustanovení § 9 odst. 1 písm. a) bod 1 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰⁵ Tamtéž, § 9 odst. 1 písm. b).

³⁰⁶ Tamtéž, § 9 odst. 1 písm. b).

³⁰⁷ Tamtéž, § 9 odst. 1 písm. d).

³⁰⁸ Tamtéž, § 9 odst. 1 písm. e)

spočívá? Opět se s odpovědí obraťme na AML zákon. Zde můžeme nalézt, v čem zejména kontrola klienta spočívá, přičemž mějme zároveň na paměti, že nejde o výčet úplný a že provádění kontroly se bude do značné míry lišit podle druhu povinné osoby, prováděného obchodu a podobně.³⁰⁹ Úkolem povinné osoby je dozvědět se prostřednictvím vykonané kontroly od klienta bližší informace o jeho záměrech, které má v souvislosti s uzavíraným obchodem či celým obchodní vztahem, zejména za jakým účelem je prováděn.³¹⁰ Kontrola dále zahrnuje získání informací o skutečném majiteli a další informace o jejím řízení a vlastnických poměrech, obdobně též poměry entity bez právní osobnosti.³¹¹ Za klíčové informace, které má povinná osoba získat lze považovat informace o původu majetku, který je předmětem transakce, protože to, co se pachatelé snaží při legalizaci výnosů z trestné činnosti dosáhnout, je učinit zdroj prostředků nevysledovatelným.³¹² Už jsem zmiňoval to, že kontrola je vykonávána v průběhu celého obchodního vztahu, chování klienta během něho povinná osoba sleduje. Poté vyhodnocuje, jestli jednotlivé obchody nevybočují z toho, co se dá od klienta, vzhledem k jeho profilu, očekávat.³¹³ Díky informacím získaným kontrolou klienta by povinná osoba měla být schopna rozpoznat, zda transakce vykazující rizikové znaky podmiňující provedení kontroly, má či nemá uspokojivé vysvětlení. Tvoří tedy podklad pro rozhodnutí povinné osoby o dalším postupu.³¹⁴ Je zřejmé, že podstatná většina obchodů, u nichž je třeba vykonat kontrolu klienta, nebude nakonec vyhodnocena jako podezřelý obchod, nýbrž budou vyhodnoceny jako bezproblémové a vykonány.

5.3 Skutečný majitel

Významným úkolem povinné osoby v rámci kontroly, je určení skutečného majitele právnické osoby. Opakovaně v této práci narážím na nebezpečí, spočívající v zakrývání vlastnické struktury právnických osob, přičemž obdobně to platí i pro entity, které právnickou osobou nejsou, například svěřenecké fondy. Velmi podstatné je to zejména u právnických osob se sídlem v offshore jurisdikcích, kde funkce v právnické osobě vykonávají zpravidla místní

³⁰⁹ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 64. ISBN 978-80-7400-688-3.

³¹⁰ Ustanovení § 9 odst. 2 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

³¹¹ Tamtéž, § 9 odst. 2 písm. b).

³¹² Tamtéž, § 9 odst. 2 písm. d).

³¹³ Tamtéž, § 9 odst. 2 písm. c).

³¹⁴ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 61. ISBN 978-80-7400-688-3.

právníci a osoba majitele bývá různými způsoby zakrývána. V rámci kontroly klienta má povinná osoba uloženo zjistit vlastnické poměry a skutečného majitele právnické osoby.³¹⁵ Je tedy nejspíš na místě položit si otázku, kdo je za skutečného majitele považován. Zde se musíme obrátit na § 4 odst. 4 AML zákona, pojetí v něm vychází z AML směrnice.³¹⁶ Skutečným majitelem je ten, kdo může, a to i z neformálního důvodu vykonávat rozhodující vliv na právnickou osobu, ať přímo nebo zprostředkovaně.³¹⁷ Tato definice je poměrně vágní, a proto jsou tu uvedena pomocná kritéria, podle kterých poznáme ovládající osobu, respektive zakládají domněnku, kdo jí je. V případě obchodní korporace je zásadní hranice 25 % a to na hlasovacích právech, zisku či základním kapitálu, s tím, že nemusí být této hranice dosaženo jedinou osobou ale při jednání více osob ve shodě. Stejná hranice je pak u dalších právnických osob, kde jde také o hlasovací práva, či o procento z rozdělovaných prostředků, které má obdržet.³¹⁸ Pokud není možné tímto způsobem skutečného vlastníka určit, nastupuje podpůrná kategorie, kdy se za skutečného majitele považuje člen statutárního orgánu, respektive osoba v obdobném postavení.³¹⁹ U entit typu svěřeneckého fondu se jedná o vyjmenované osoby, zejména zakladatele, svěřeneckého správce a obmyšleného.³²⁰

Evidence skutečných vlastníků

Ze 4. AML směrnice vyplynul požadavek na vytvoření evidence skutečných vlastníků, což samozřejmě reflektovala i následná novela AML zákona.³²¹ Evidenci vedou rejstříkové soudy a samotné právnické osoby mají povinnosti do evidence nechat zapsat požadované údaje. Ačkoliv je tato úprava účinná teprve od začátku roku 2018 bude se muset, vzhledem ke znění 5. AML směrnice, změnit. Uvedené 5. AML směrnice přichází s novinkami v tom směru, že budou nově nastaveny přímé sankce za nezapsání do této evidence a také s novinkami

³¹⁵ Ustanovení § 9 odst. 2 písm. b) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

³¹⁶ TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 24. ISBN 978-80-7400-688-3.

³¹⁷ Ustanovení § 4 odst. 4 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

³¹⁸ Ustanovení § 4 odst. 4 písm. a) bod 1,2,3 a písm. b) bod 1 a 2 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

³¹⁹ Tamtéž, § 4 odst. 4 písm. a) bod 4 a písm. b) bod 3.

³²⁰ Tamtéž, § 4 odst. 4 písm. c).

³²¹ RUHSWURMOVÁ, Eva, Aneta PRŮŠOVÁ. Vývoj AML zákona s ohledem na transpozici čtvrté AML směrnice. In *Epravo.cz* [online]. 2018 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyvoj-aml-zakona-s-ohledem-na-transpozici-ctvrte-aml-smernice-107301.html>

v přístupu dalších osob k údajům zapsaným v evidenci. Velmi důležitou změnou, kterou přináší novější směrnice je, že k údajům uvedeným v evidenci bude mít přístup i veřejnost.³²²

³²² KUČERA, David, Aneta PRŮŠOVÁ. Evidence skutečných majitelů ve světle 5. AML směrnice. In *Epravo.cz* [online]. 2019 [cit. 14-11-2019]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evidence-skutecných-majitelu-ve-svetle-5-aml-smernice-108880.html>

6. Analýza právní úpravy a řešení jejích nedostatků

Nyní je čas na zhodnocení skutečností a poznatků uvedených v této práci. Pokusím se tedy v této závěrečné kapitole upozornit na případná slabá místa právní úpravy vyplývající z identifikovaných rizik. Nespokojím se však s pouhým rozpoznáním rizik, pokusím se i navrhnout případná řešení de lege ferenda a budu hledat odpověď na otázky, které jsem si kladl v úvodu této práce. Hlavní otázkou je, zda nastavení současné české právní úpravy pro povinnosti identifikace a kontroly odpovídá tomu, jakými metodami a způsoby je a může být prováděna legalizace výnosů z trestné činnosti. K této otázce si pak pokládám i několik od ní odvozených otázek. Zaprvé je tu otázka nastavení okruhu povinných osob, tedy jestli nevynechává zákonodárce v tomto výčtu některé typy osob, u nichž existuje značné riziko zapojení do právní špinavých peněz. Druhá otázka míří na okruh případů, v nichž se povinnosti musí vykonat, tedy jestli zákonodárce nepominul některé rizikové činnosti, při nichž by bylo vhodné identifikaci či kontrolu provést.

6.1 Okruh povinných osob

Je tu prostor pro rozšiřování okruhu povinných osob? Při posuzování toho, zda je vhodné někoho zařadit mezi povinné osoby je nutné, dle mého názoru, přihlídnout k míře rizika, které existuje u potencionálních nových povinných osob. Zároveň považuji za nezbytné, možný přínos zařazení těchto osob poměřit se zatížením, které to pro ně bude potencionálně představovat. Nelze zapomínat, že zařazením mezi povinné osoby jí vznikne řada povinností, a tedy i nákladů. Pokud se přidržím teze, že zásadním prvkem pro efektivní nastavení okruhu povinných osob jsou metody, které pachatelé k legalizaci výnosů z trestné činnosti využívají, je tu jednoznačný závěr, že povinnými osobami by měli být ty, které jsou v některé z těchto metod zneužívány. V části druhé této práce jsem vymezil některé metody, při porovnání s § 2 AML zákona, kterým jsou vymezeny povinné osoby, si lze vytvořit úsudek o tom, jestli je okruh povinných osob dostatečný. Za předpokladu, že se u některé osoby, jež není povinnou osobou, objeví zvýšené riziko, je nutné poté porovnat přínos zařazení těchto osob mezi povinné osoby s tím, jakou zátěž to bude pro tyto osoby představovat. Po uvedeném srovnání a provedeném rozboru v této práci si dovoluji tvrdit, že v zásadě je systém povinných osob nastaven odpovídajícím způsobem. Z hlediska všech metod, které jsem v práci popisoval jsou mezi povinné osoby zařazeny ty, které jsou v rámci těchto metod často zneužívány.

Zákonodárce stejně tak zareagoval alespoň na některá rizika vyplývající z kryptoměn, respektive, dle jeho dikce, virtuálních měn. Zařadil osoby poskytující služby v souvislosti s virtuální měnou mezi povinné osoby. Tato skupina pak zahrnuje provozovatele kryptoměnových směnárén a burz, či provozovatele automatů umožňujících nákup či prodej kryptoměny. Vzhledem k tomu, že způsobů, jimiž by šlo legalizovat výnosy z trestné činnosti je ohromné množství bylo by téměř nemožné zařadit mezi povinné osoby naprosto všechny, jejichž zneužití by připadlo v úvahu, avšak současný výčet považuji za vcelku dostatečný a odpovídající míře rizik. Existuje tu však právě v souvislosti s kryptoměnovými směnárnami a burzami určitý nedostatek, který se pokusím na následujících řádcích rozebrat.

U poskytovatelů těchto služeb není problém spočívající v transferu mezi kryptoměny a měnou s nuceným oběhem. Pro takové případy jsou AML povinnosti zpravidla plněny. Nedostatkem je, domnívám se, nezařazení mezi povinné osoby kryptoměnové směnárny a burzy, na nichž lze provést registraci a provádět obchody v rámci kryptoměn bez nutnosti identifikace. Jde podle mého názoru o závažný problém, přestože v takovém případě nedojde k prolnutí mezi oblastí kryptoměn a finančními trhy, mohou takovéto obchody i tak představovat riziko z hlediska jejich zneužitelnosti pro legalizaci výnosů z trestné činnosti, což jsem již v práci popisoval. Podle mého názoru, je nezbytné, aby k provedení identifikace a kontroly u všech účtů u poskytovatelů těchto služeb docházelo i za předpokladu, že nedochází ke směně kryptoměn s měnou s nuceným oběhem (tzv. fiat měnou).

Proč vůbec tento problém existuje? Poskytovatelé kryptoměnových burz a směnárén mohou působit z kterékoliv země, a protože v popisovaných případech nepotřebují pachatelé přístup na finanční trhy a vystačí si s kryptoměny, nemusí brát zřetel na hranice států. Proto izolovaná úprava pouze v České republice není způsobilá tento problém vyřešit. Skutečným problémem tak je, že nehledě na českou právní úpravu, lze využít k takovéto činnosti zahraniční kryptoměnovou směnárnu či burzu a vyhnout se tak zcela pravidlům, která vyžaduje český AML zákon. Řešení tohoto problému nevidím jinde než v široké mezinárodní spolupráci vedoucí k tomu, aby ve všech státech byla nastavena a dodržována pravidla AML ve vztahu k těmto směnárnám a burzám v tom smyslu, že není možné na nich obchodovat, ani v rámci kryptoměn, bez toho, aby byla prováděna identifikace a kontrola klienta. Reálná realizovatelnost takové snahy je ovšem minimálně spekulativní.

Co ovšem lze do značné míry ovlivnit, je fakt, že v současnosti dokonce ani pátá AML směrnice nepožaduje, aby mezi povinné osoby byly zařazeni ti poskytovatelé služeb v oblasti

virtuálních měn, které neumožňují směnu za měny s nuceným oběhem.³²³ Domnívám se, že minimálně na evropské úrovni, ačkoliv ani to není zcela dostačující, by všichni poskytovatelé těchto služeb měli být zařazeny mezi povinné osoby.

6.2 Kdy provádět identifikaci?

Dále vyvstává otázka, zda nyní vyžaduje současná právní úprava provedení identifikace ve všech situacích, kdy by toho bylo třeba vzhledem k existujícímu riziku. Základním případem, kdy se dnes identifikace provádí je překročení limitu ve výši ekvivalentu 1 000 euro u jednorázového obchodu. Nedomnívám se, že by zde byl prostor pro snížení limitu, neboť nevěřím, že by tato změna měla zásadní pozitivní efekt. Limit je již poměrně nízký a případné snížení by přineslo zvýšení administrativní zátěže pro povinné osoby u obchodů, které můžeme označit jako bagatelní. Na druhou stranu jakýkoliv limit, jakkoliv nízký ponechává prostor pro „strukturování,“ tedy opakované obchody v podlimitní výši. Dalším zásadním případem je začátek obchodního vztahu. Zde není třeba dlouhých polemik, o potřebnosti jeho zařazení mezi situace, kdy je nezbytné provést identifikaci. Taktéž zde z logiky věci není prostor pro rozšiřování. Identifikace při uzavírání smlouvy o nájmu bezpečnostní schránky či smlouvy o úschově, je také třeba považovat za žádoucí, a to i z těch důvodů, které jsem již na stránkách této práce zmínil, tj. například pro možnost jejich zneužití pro usnadnění manipulace s velkým množstvím bankovek, typickým pro počáteční fáze legalizace výnosů z trestné činnosti. Dalším poměrně specifickým ustanovení je to, které se týká některých transakcí s předměty kulturní hodnoty či použitého zboží. Zde došlo k zařazení těchto situací vzhledem ke zvýšenému riziku v této oblasti, opět se mi nezdá žádoucí do daného ustanovení zasahovat. Konečně pokud jde o případy výplaty z anonymní vkladní knížky, jde o ustanovení obsoletní, jak jsem již v této práci popisoval, vzhledem k tomu byla zrušena a lhůta, v níž měly být prostředky vybrány, již uplynula. V oblasti pojištění považuji to, jak jsou v současnosti situace pro identifikaci vymezené, za dostatečné. Zejména vzhledem k tomu, co už jsem v této práci zmiňoval, že za rizikovou oblast se považuje životní pojištění. Proto jde z tohoto pohledu o vhodně nastavené ustanovení.

³²³ Ustanovení čl. 1 písm. c), kterým se doplňuje ustanovení čl. 2 odst. 1 bod 3 písm. g) směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2015/849, směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU

Identifikace se též provádí v případech, kdy dochází k podezřelému obchodu. Jeho zařazení se mi jeví jako zcela nezbytné. Ovšem otázka nestojí na tom, zda je třeba identifikovat klienta v případě podezřelého obchodu, ale spíše co tím podezřelým obchodem je. Protože je to však předpoklad i pro výkon kontroly, rozhodl jsem se zařadit samostatnou kapitolu, kde rozeberu, zda by mělo být vymezení podezřelého obchodu upraveno.

Současná úprava je tedy v pořádku, je zde však potřeba rozšířit úpravu i do dalších oblastí? Myslím si, že tu v tohle ohledu určitý prostor pro nápravu nedostatků je. Oblastí, kde je třeba změn jsou dle mého názoru kryptoměny. Pokusím se ukázat konkrétní problém, a to včetně jeho potencionálního řešení.

Problém, o němž se domnívám, že si zaslouží pozornost, spočívá v nedostatečné identifikaci při využívání služeb automatů umožňujících nákup a prodej kryptoměn. V rámci této práce jsem již popisoval principy, na nichž tato zařízení fungují. V současné době umožňují anonymní nákup či prodej do limitu zpravidla 25 tisíc korun za den. Ovšem tento limit je třeba považovat za poměrně nefunkční. Hlavní problém je v tom, že limit je vztažen pouze k onomu „klíči“, jehož funkci jsem popisoval. Protože však klíčů lze mít v podstatě neomezené množství, je možné opakovat podlimitní transakce s různými klíči a tento limit tak mnohonásobně přesáhnout. Ačkoliv tento způsob směny mezi kryptoměnou a měnou s nuceným oběhem není právě nejlevnější, již jsem v této práci ukázal, že při legalizaci výnosů z trestné činnosti pachatelé počítají se značnými náklady. Využitím strukturování podlimitních částek pro směnu hotovosti za kryptoměnu, či směnu opačným směrem, je možné dosáhnout nevysledovatelného transferu z nebo do prostředí kryptoměn. Toto považuji za hrubý nedostatek v AML předpisech. Přičemž náprava je, dle mého názoru, velmi snadná. Již nyní, pokud chce klient při transakci překročit uvedený limit, musí mít vytvořen účet, na němž musí být identifikován. Řešení, které navrhuji spočívá v rozšíření povinnosti mít takovýto účet ve všech případech a pro každou osobu využívající službu tohoto zařízení, bez ohledu na limit. Žádoucím důsledkem by měla být situace, kdy by jen řádně identifikované osoby mohli využít služeb těchto zařízení a transakce byli vždy spojené s konkrétní osobou. Tento zásah považuji za nezbytný, ačkoliv jsem si vědom toho, že pro podnikatele provozující tato zařízení dojde ke zvýšení administrativní zátěže a nejspíše i úbytku zákazníků, kteří vzhledem ke vzniku registrační povinnosti nebudou chtít danou službu využívat.

6.3 Kdy provádět kontrolu?

Soustředíme se nyní na okruh případů, v nichž se provádí, nebo by se měla provádět kontrola klienta. Situace, v nichž provedení kontroly vyžaduje AML zákon jsem v této práci rozebíral v kapitole věnované kontrole a rozdělil jsem je na několik skupin. První skupinu tvoří kontrola prováděná v souvislosti s obchodní vztahem. Tento případ je poměrně jasný, k vymezení případů zařazených do této skupiny nemám připomínek.

Další skupinu definuje osoba klienta, řadím sem kontrolu prováděnou z důvodu, že jde o klienta z rizikových zemí a PEO. Opět nezbyvá než zařazení případů schválit. Zejména z hlediska metod legalizace výnosů z trestné činnosti je důležité zařazení klientů z rizikových zemí, což zpravidla zahrne offshore jurisdikce. Na druhou stranu ani toto zařazení nevyřeší problém offshore jurisdikcí zcela. Protože i přesto, že provedenou kontrolou dojde k získání určitých informací o osobě a obchodu vzhledem k nedostatečné spolupráci orgánů v daných státech nemusí dojít k odhalení nejruznějších zastíracích obchodů, nastrčených osob či rozpoznání celého řetězce na sebe navázaných entit. Klíčová je proto spolupráce těchto států, avšak to není tématem této práce, z rámce tématu této práce je žádoucí věnovat pozornost těmto situacím prostřednictvím využití povinnosti kontroly. Zařazení PEO se nedotýká metod legalizace výnosů z trestné činnosti, ale daleko spíše jiných rizikových faktorů spojených s takovými osobami.

Třetí skupina se dotýká typu obchodu. Jednak jde o překročení limitu ve výši ekvivalentu 15 000 eur. Je zřejmé, že je limit je nastaven poměrně vysoko. Je tu tedy prostor pro jeho snížení, avšak nepovažuji to za nezbytné. Obecně se mi zdají vhodnější nikoliv takto plošná opatření, nýbrž spíše opatření cílená na konkrétní rizikové faktory. Obávám se, že by snížení limitu přineslo nadměrnou zátěž povinným osobám a jisté „zahlcení“ množstvím případů, mezi nimiž by bylo ještě nesnadnější určit skutečně rizikové obchody. Kloním se tak spíše k zachování limitu v jeho stávající výši, ačkoliv netvrdím, že jeho případné snížení v přiměřené míře by mělo pouze negativní efekt, jeho přínos však považuji za diskutabilní. Dále je tu obdobně jako u povinnosti identifikace specifický případ bezpečnostních schránek a úschovy. Platí tak obdobné argumenty, které jsem uváděl tam, proto musím i zde potvrdit potřebnost jeho zařazení. Konečně poslední v této skupině je podezřelý obchod. U něhož otázka nestojí na tom, zda jeho zařazení správné, což bezpochyby je, otázkou je jeho vymezení.

Poslední skupinou jsou specifická pravidla, která stanoví povinnost kontroly u vymezených případů, při nichž je překročen některý limit, který jsou stanoveny na nižší úrovni

než výše uvedený základní limit ekvivalentu 15 000 euro. První snížený limit je stanoven pro provozovatele hazardních her ve výši ekvivalentu 2 000 euro. Reflektuje to zvýšené riziko u některých typů hazardních her. Zvýšené riziko zneužití hazardních her jsem popisoval v kapitole o metodách. Musím tedy jediné souhlasit s tímto opatřením. Druhý limit, stanovený ve výši ekvivalentu 10 000 euro se dotýká jednak podnikatelů, kteří přijímají platby v hotovosti, které přesáhnou právě tento limit. Vysoké hotovostní platby jsou jedním z naprosto základních ukazatelů pro identifikaci potenciálně rizikových transakcí, což vyplývá z toho, že velice častou původní formou výnosu z predikativního trestného činu je právě hotovost a je jí zpravidla značné množství. Z důvodu rychlosti a hospodárnosti procesu legalizace výnosů z trestné činnosti pachatelé činí mnohdy objemné hotovostní obchody, nebo by je činili v případě, že by na takové obchody nebyly zkoumány prostřednictvím povinností vymezených AML zákonem, včetně kontroly. Snížený limit se vztahuje ještě na jeden okruh případů. Jde o právnické osoby, které ačkoliv nejsou podnikateli, mohou vykonávat činnosti jimiž jsou vymezeny povinné osoby a při obchodu dojde k překročení limitu ekvivalentu 10 000 euro, anebo jde o transakci v hotovosti přesahující tento snížený limit.

Tolik tedy k rozboru současné právní úpravy, která dle mého názoru správně reaguje na ty metody legalizace výnosů z trestné činnosti, které jsem předestřel v této práci. Je tu ovšem otázka, zda by neměl být okruh případů, kdy se kontrola provádí rozšířen. Podle toho, co jsem v této práci zjistil, je zejména na tradiční metody reagováno adekvátně, prostor pro rozšíření zde myslím není příliš velký. Mohla by spočívat například ve snížení limitů pro provedení kontroly, ale nedomnívám se, že je to nezbytné, ba ani žádoucí z hlediska administrativní zátěže. Kde se ovšem domnívám, že by mohlo dojít k úpravám, je oblast nových metod legalizace výnosů z trestné činnosti, zejména v oblasti kryptoměn, a to stejně tak, jako u povinnosti identifikace. Navrhuji řešení dosti podobné, jako jsem uváděl u povinnosti identifikace. V případě využívání služeb automatů umožňujících směnu hotovosti na Bitcoin či jinou kryptoměnu by nemělo být možné využít těchto služeb bez vytvoření účtu, tedy aby nebylo možné obchodovat jednorázově bez provedení identifikace. Z tohoto důvodu by muselo dojít ke vzniku obchodního vztahu, čímž nám tato situace spadá i do rámce kontroly v souvislosti se vznikem a v průběhu obchodního vztahu.

6.4 Co je podezřelým obchodem?

Jednou ze situací, za nichž se vykonává kontrola a identifikace je podezřelý obchod. Jde o jeden z nejdůležitějších pojmů AML problematiky. V rámci této práce jsem již rozebral, co se podezřelým obchodem z hlediska zákona rozumí. Vyjádřil jsem názor, že vzhledem k vymezení metod legalizace výnosů z trestné činnosti by právě vymezení podezřelého obchodu mělo poskytovat největší prostor pro vymezení konkrétní rizikových situací, v nichž by mělo k výkonu daných povinností docházet. Pokusím se tedy zde tento svůj názor ověřit. Jsem toho názoru, že současné obecné vymezení podezřelého obchodu je v pořádku a mělo by být zachováno, protože je dostatečně široké a neomezuje tak možnost zahrnout do něho i netypické obchody.

Měl by však být výčet konkrétních skutkových podstat rozšířen z hlediska existujících rizik? Je nutné mít na paměti, že výčet skutkových podstat je pouze demonstrativní a ponechává prostor pro identifikaci rizik na úrovni jednotlivých povinných osob. Z toho důvodu se mi jeví rozumné tento výčet rozšířit pouze v případě, že by šlo o riziko nebo znak podezřelého obchodu, které je široce rozšířené. V případě, že by tomu tak nebylo a jednalo by se o riziko specifické, pro určitý typ povinné osoby či obchodu, a zároveň by obecná úroveň rizikivosti nebyla příliš velká, zdá se mi vhodnější ponechat vymezení odpovídajícího podezřelého obchodu v rukou samotných povinných osob a jejich systému vnitřních zásad. Je tu tedy nějaký případ splňující tyto podmínky? Ačkoliv jsem vyjádřil názor, že by prostor pro rozšíření mohl být, po bližším posouzení musím konstatovat, že rozšiřování skutkových podstat nevidím jako důvodné. Současná úprava je dostatečně široká, aby se vztahovala vlastně na všechna široce rozšířená riziková jednání. Úpravu dalších situací bych ponechal v rukou samotných povinných osob.

6.5 Novela AML zákona

Považuji za vhodné na konci této práce zmínit, že se blíží novela AML zákona. Její přijetí je nezbytné kvůli transpozici 5. AML směrnice do 10. ledna 2020.³²⁴ Podle návrhu by se tak mělo změnit i několik věcí o nichž jsem v rámci této práce hovořil. První bych zmínil, že dojde ke změně vymezení virtuální měny. Musím říct, že tuto změnu vítám, jak už jsem uváděl,

³²⁴ Ustanovení čl. 4 odst. 1 směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU

nepovažoval jsem současnou definici za dostatečně širokou, což by se právě mělo změnit. Nová definice by měla stát na tom, že virtuální měna je „*elektronicky uchovávaná jednotka, způsobilá plnit platební, směnou, nebo investiční funkci*“ s tím, že jsou z této definice některé typy aktiv vyloučeny.³²⁵ Zároveň se definice bude vztahovat i na takovou kryptoměnu, s níž lze platit pouze za úzký okruh zboží a služeb.³²⁶ Pokud tedy dnes mohou být určité pochybnosti, zda se mezi virtuální měny dají počítat všechny tokeny vydávané v rámci ICO, nebude o tom v budoucnu pochyb. Tuto změnu tak vzhledem k rizikům, jež jsem popisoval jednoznačně kvituji. Změny míří i do oblasti úpravy povinností identifikace a kontroly. Upravenou podobu tak získá na jedné straně zesílená identifikace a kontrola a na druhé i zjednodušená.³²⁷ Změny se ovšem nedotýkají přímo předmětu této práce, proto nepovažuji za nezbytné je blíže rozebírat, stejně tak změny, týkající se skutečného majitele.

³²⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony související s těmito zákony a zákonem o evidenci skutečných majitelů, Zvláštní část, k bodu 24, str. 119, č. j. předkladatele MF-11223/2019/32-15 [online]. Dostupné z <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNBDJKEVE2>

³²⁶ Tamtéž k bodu 24. str. 119.

³²⁷ Tamtéž k bodu 56. str. 126.

Závěr

K jakým závěrům tedy tato práce dospěla? Při jejím zpracování jsem začal s tím, že jsem v úvodní kapitole podal základní informace o celém fenoménu a pokusil se, zasadit jej do širších souvislostí. Následně v části druhé, jsem hovořil zejména o tom, jak dochází k legalizaci výnosů z trestné činnosti, jakých způsobů je k ní užíváno. Rozebíral jsem jednotlivé metody a pokusil se nastínit jakou roli v tomto procesu mohou hrát offshore jurisdikce a zejména možnosti zneužití nového fenoménu v podobě kryptoměn. Následně se má pozornost přesunula k právní úpravě povinností identifikace a kontroly. Nejprve jsem v třetí části psal o úpravě, která je pro obě povinnosti společná a následně jsem v části čtvrté a páté hovořil jednotlivě o úpravě povinností identifikace, respektive kontroly. Soustředil jsem se především na českou právní úpravu, reprezentovanou zejména AML zákonem, ovšem nelze opominout ani určitý evropský rozměr, u něhož byly nejpodstatnější AML směrnice. V rámci poslední části jsem pak shrnul poznatky, jež jsem získal při vypracování této práce a při komparaci metod legalizace výnosů z trestné činnosti s právní úpravou povinností identifikace a kontroly. Pokusil jsem se zodpovědět otázky, které jsem si na začátku této práce položil.

Obecně lze říci, že považuji právní úpravu těchto povinností za odpovídající, byť nevylučuji, že některých oblastech by se dala jistá zlepšení provést. V této práci jsem se zaměřil zejména na aktuální téma kryptoměn a dovolil si upozornit na rizika, které v této oblasti vnímám. Pokusil jsem se také navrhnout v tomto smyslu i určitá řešení některých nedostatků. Pokud však současnou úpravu považuji za vcelku v pořádku, jak je možné, že k legalizaci výnosů z trestné činnosti dochází i nadále? Očividnou odpovědí může být, že ani dostatečné úprava těchto dvou povinností není k zabránění jejímu páchání dostatečná. Řešení je tak třeba hledat zejména mimo samotnou úpravu těchto dvou povinností, například i v jejich reálném provádění či jejich obsahu ve smyslu, co je jejich prostřednictvím konkrétně zjišťováno. Další nedostatky snahy o potlačení této činnosti mohou být například v nedostatečné kapacitě FAU, či vážnoucí mezinárodní spolupráci se zejména tzv. daňovými ráji. Nezbyvá než snahu v oblasti AML dále zintenzivňovat a zkoumat další možnosti znesnadnění jejího provádění. Bohužel se přes to domnívám, že se tento problém v dohledné době nepodaří vymýtit. Získané prostředky jsou stálou a silnou motivací pro pachatele v této činnosti pokračovat a možnosti, které jim současný globalizovaný svět nabízí jsou téměř nepřehledné. Avšak úsilí AML politiky by mělo směřovat k maximální možné redukci tohoto problému a tato práce je, věřím, alespoň skromným příspěvkem k tomuto úsilí.

Seznam zkratek

AML	anti-money laundering – (opatření) proti praní špinavých peněz
AML pravidla	soubor pravidel a předpisů upravujících opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti
AML směrnice	dle kontextu některá, nebo i všechny z níže uvedených směrnic
AML směrnice „první“	Směrnice Rady Evropského společenství 91/308/EHS ze dne 10.6.1991, o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz
AML směrnice „druhá“	Směrnice Rady Evropského společenství 2001/97/EC ze dne 4.12.2001
AML směrnice „třetí“	Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu
AML směrnice „čtvrtá“	Směrnice Evropského Parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES
AML směrnice „pátá“	Směrnice Evropského Parlamentu a Rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU
AML směrnice „šestá“	připravovaná novela těchto výše uvedených směrnic
AML vyhláška	Vyhláška České národní banky č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

AML zákon	Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
AML zákon „původní“	Zákon č. 61/1996 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti
CFT	combating the financing of terrorism – boj proti financování terorismu
ČNB	Česká národní banka
FATF	Finanční akční výbor
FAU	Finanční analytický úřad
HDP	hrubý domácí produkt
ICO	Initial coin offering – první úpis mincí, při vydání nové kryptoměny
KYC	know your customer – poznej svého klienta
PEO	politicky exponovaná osoba

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. ISBN 978-80-86960-63-0.

DVOŘÁK, Vratislav. *Výnosy z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. ISBN 978-80-86960-67-8.

LIŠKA, Petr. *Praní špinavých peněz v České republice*. Praha: Radix, 1997. ISBN 80-86031-09-8.

ROBINSON, Jeffrey. *Pánové z prádelny špinavých peněz*. Praha: Columbus, 1995. ISBN 80-85928-06-X.

CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-86898-13-X.

KALABIS, Zbyněk. *Boj bank proti praní špinavých peněz*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009. ISBN 978-80-7265-147-4.

OBERMAYER, Bastian a Frederik OBERMAIER. *Panama Papers: historie odhalení celosvětového významu*. Přeložil František RYČL. Brno: Host, 2017. ISBN 978-80-7577-142-1.

KOSTOHRYZ, Milan a Jan MIKULÁŠ. *Anonymita skutečného vlastnictví a její zneužívání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-87975-02-2.

ŠUGÁR, Ján. *Odčerpávání výnosů z trestné činnosti v praxi orgánů činných v trestním řízení*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2009. ISBN 978-80-86960-52-4.

RYDER, Nicholas. *Money Laundering – An Endless Cycle? A Comparative Analysis of the Anti-Money Laundering Policies in the United States of America, the United Kingdom, Australia and Canada*. 1. vyd. London: Routledge, 2012. ISBN 9780415730525.

NETT, Alexander. *Praní špinavých peněz*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0630-7.

POWIS, Robert E. *Jak se perou špinavé peníze*. Přeložil Markéta KECOVÁ. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-85605-32-5.

KYNCL, Libor. *Poznej svého klienta: základní zásada finančního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6085-2.

NETT, Alexander, ed. *Nové jevy v hospodářské kriminalitě: sborník z mezinárodní konference konané na Právnické fakultě MU v Brně v únoru 2005*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3831-4.

VONDRÁČKOVÁ, Aneta. *Boj proti praní peněz v EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016. ISBN 978-80-87975-49-7.

TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-688-3.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda a Václav STEHLÍK. *Evropské právo 1 - ústavní základy Evropské unie*. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-680-8.

Combating money laundering and terrorist financing: a model of best practice for the financial sector, the professions and other designated businesses. 2nd ed. London: Commonwealth Secretariat, 2006. ISBN 978-0-85092-842-6.

2. Seznam použitých odborných článků

BUDKA, Ivan, Vratislav DVOŘÁK, Vladimír ZIMMEL. Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2000, roč. 33, č. 4. ISSN 1210-9150.

DVOŘÁK, Vratislav. Transformační proces výnosů z trestné činnosti. In: DVOŘÁK, Vratislav. (ed.). *Výnosy z neznámých zdrojů a problémy s jejich odhalováním, identifikací a možnosti a jejich odčerpávání*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2009, s. 5-36. ISBN 978-80-86960-56-2.

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony související s těmito zákony a zákonem o evidenci skutečných majitelů. č. j. předkladatele MF-11223/2019/32-15 [online]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNBDJKEVE2>

Důvodová zpráva k zákonu č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů

Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti

Zákon č. 321/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s prokazováním původu majetku

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 300/2016 Sb., o centrální evidenci účtů

Vyhláška České národní banky č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Směrnice Rady č. 91/308/EHS ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz

Směrnice Evropského Parlamentu a Rady č. 2001/97/ES ze dne 4. prosince 2001, kterou se mění směrnice Rady 91/308/EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz

Směrnice Evropského Parlamentu a Rady č. 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu

Směrnice Evropského Parlamentu a Rady č. 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES

Směrnice Evropského Parlamentu a Rady č. 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU

4. Seznam použitých internetových zdrojů

PROCHÁZKA, Jan, Radka Babjaková. Novela AML zákona: Nové povinnosti pro povinné osoby a zřízení evidence údajů o skutečných majitelích. In *Epravo.cz* [online]. 2017.

Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/novela-aml-zakona-nove-povinnosti-pro-povinne-osoby-a-zrizeni-evidence-udaju-o-skutecných-majitelích-105187.html>

PRCHAL, Lukáš, Marek POKORNÝ. Od igelitek ke kryptoměnám: Praní špinavých peněz má dlouhou historii a pachatelé přicházejí na stále nové metody. In *Ihned.cz* [online]. 2018.

Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66101800-od-igelitek-ke-kryptomenam>

POSPÍŠIL, Petr. Největší ekonomiky světa. Jaký je jejich podíl v globálním měřítku? In *Roklen24.cz* [online]. 2017. Dostupné z: <https://roklen24.cz/a/wiSZ7/nejvetsi-ekonomiky-sveta-jaky-je-jejich-podil-v-globalnim-meritku>

Zprávy o činnosti. In: *financnianalytickyurad.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.financnianalytickyurad.cz/zpravy-o-cinnosti.html>

ČERNÁ, Steffi, Eva KUBÁNIOVÁ. Praní špinavých peněz. In *Investigace.cz* [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.investigace.cz/prani-spinavych-penez/>

RUHSWURMOVÁ, Eva, Aneta PRŮŠOVÁ. Vývoj AML zákona s ohledem na transpozici čtvrté AML směrnice. In *Epravo.cz* [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyvoj-aml-zakona-s-ohledem-na-transpozici-ctvrte-aml-smernice-107301.html>

JUDA, Marek. Praní špinavých peněz. In *Spinavepenize.cz* [online]. 2011. Dostupné z: <http://www.spinavepenize.cz/prani-spinavych-penez>

NEVYHOŠTĚNÝ, Jan. Česko zasáhly krádeže identit. Podvodníci si zřídí účet na vaše jméno. In *Idnes.cz* [online]. 2012. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/cesko-zasahly-kradeze-identit.A120504_085107_ekonomika_neh

DLOUHÁ, Petra. Předplacené platební karty. V bezpečí před exekutorem? In *peníze.cz* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.penize.cz/platebni-karty/329028-predplacene-platebni-karty-v-bezpeci-pred-exekutorem>

PAVLÍK, Lukáš. Onshore legalizace výnosů z trestné činnosti. In *Securityoutlines.cz* [online]. 2017. Dostupné z: <http://www.securityoutlines.cz/onshore-legalizace-vynosu-z-trestne-cinnosti/>

RADAČIČOVÁ, Simona. Uniklá data poskytl tajemný informátor. Novináři je pak odkrývali přes rok. In *Ihned.cz* [online]. 2016. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-65233570-unikla-data-poskytl-tajemny-whistleblower-novinari-je-pak-odkryvali-pres-rok>

KOLDA, Jakub. Novela AML zákona transponující 5. AML směrnici. In *Epravo.cz* [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/novela-aml-zakona-transponujici-5-aml-smernici-110022.html>

URBACZKA, Pavel. AML/CFT a kryptoměny v českém právu. In *Medium.com* [online]. 2018. Dostupné z: <https://medium.com/@blockchainlegal/aml-cft-a-kryptom%C4%9Bny-v-%C4%8Desk%C3%A9m-pr%C3%A1vu-e8d77f0754a7>

KUČERA, David, Aneta PRŮŠOVÁ. Evidence skutečných majitelů ve světle 5. AML směrnice. In *Epravo.cz* [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evidence-skutecnych-majitelu-ve-svetle-5-aml-smernice-108880.html>

MICHALEC, Filip, Petr MÜLLER. K návrhu nové AML vyhlášky. In *Epravo.cz* [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-navrhu-nove-aml-vyhlasky-106986.html>

SVIATKIN, Ivan. Změny v pojetí pojmu „povinná osoba“ podle novely zákona č. 253/2008 Sb. In *Epravo.cz* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zmeny-v-pojeti-pojmu-povinna-osoba-podle-novely-zakona-c-2532008-sb-104693.html>

NOVÁK, Adam. Prokazování skutečného majitele právnické osoby. In *Epravo.cz* [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/prokazovani-skutecneho-majitele-pravnicke-osoby-106885.html>

RONOVSKÁ, Kateřina. Evidence skutečných majitelů v „mlze.“ In *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 2018. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/evidence-skutecnych-majitelu-v-mlze>

CECCHETTI, Steven G, Kermit L. SCHOENHOLTZ. What Bitcoin Has Become. In *Moneyandbanking.com* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.moneyandbanking.com/commentary/2017/1/22/what-bitcoin-has-become>

POSPÍŠIL, Lukáš. Elektronické peníze versus Kryptoměna. In *Epravo.cz* [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/elektronicke-penize-versus-kryptomena-107930.html>

MATOCHA, Jakub. Virtuální měny a trestní právo. In *Pravniprostor.cz* [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/virtualni-meny-a-trestni-pravo>

PETRŮK, Jáchym, Jiří MAŠLEJ. ICO a KYC v české právní úpravě. In *Epravo.cz* [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ico-a-kyc-v-ceske-pravni-uprave-107598.html>

CLARKE, Gina. How Blockchain Crowdfunding Could Soon Kill Off The ICO. In *Forbes.com* [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/ginaclarke/2019/02/14/how-blockchain-crowdfunding-could-soon-kill-off-the-ico/#3d72253859bf>

FRANKENFIELD, Jake. Initial Coin Offering (ICO). In *Investopedia.com* [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/i/initial-coin-offering-ico.asp>

MĚŠŤÁNEK, Petr. Co je to blockchain? In *Pravniprostor.cz* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pravo-it/co-je-to-blockchain>

KRAUSE, Tomáš. Peněženky na bitcoiny a další kryptoměny. In *Bitcoinvkapse.cz* [online]. Dostupné z: <https://bitcoinvkapse.cz/penezenky-bitcoiny-kryptomeny/>

KRAUSE, Tomáš. Směnárný kryptoměn. In *Bitcoinvkapse.cz* [online]. Dostupné z: <https://bitcoinvkapse.cz/smenarny-kryptomen/>

FILLNER, Karel. Co je bitcoin. In *Btctip.cz* [online]. 2014. Dostupné z: <https://btctip.cz/co-je-bitcoin/>

Zprávy o činnosti. In: *financnianalytickyurad.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.financnianalytickyurad.cz/zpravy-o-cinnosti.html>

PIETSCHMANN, Thomas, John WALKER et al. Estimating illicit financial flows resulting from drug trafficking and other transnational organized crimes.

Vienna: UNODC, 2011. Dostupné z: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Illicit_financial_flows_2011_web.pdf

FINANCIAL ACTION TASK FORCE. Trade Based Money Laundering.

Paris: FATF, 2006. Dostupné z: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Trade%20Based%20Money%20Laundering.pdf>

REMEUR, Cecile. Listing of tax havens by the EU. EPRS, 2018. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/147404/7%20-%2001%20EPRS-Briefing-621872-Listing-tax-havens-by-the-EU-FINAL.PDF>

Bitcoin je jako ptakopysk, tvrdí investor. Čtete, čím je kryptoměna typická a kontroverzní. In *e15.cz* [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.e15.cz/bitcoin-wiki>

Top 100 Cryptocurrencies by Market Capitalization. In. *coinmarketcap.com* [online].

Dostupné z: <https://coinmarketcap.com/>

KINSELLAR, S.R.O., ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ. ICO – primární nabídka virtuálních měn. In *Pravniprostor.cz* [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pravo-it/ico-primarni-nabidka-virtualnich-men>

KRACIKA. Co je vlastně Bitcoin a jak funguje? In *Kryptomagazin.cz* [online]. 2018. Dostupné z: <https://kryptomagazin.cz/co-je-vlastne-bitcoin/>

BITFOINFLY. Monero, Zcash, Dash alebo Bitcoin mixér – ktorá kryptomena je anonymná? In *Bitcoinpit.net* [online]. 2017. Dostupné z: <http://www.bitcoinpit.net/index.php/monero-zcash-dash-alebo-bitcoin-mixer-ktora-kryptomena-je-anonymna/>

Recenze Coinmate – zkušenosti s burzou, návod, poplatky, diskuze. In *Investplus.cz* [online]. Dostupné z: <https://investplus.cz/investice/recenze-coinmate-zkusenosti-s-burzou-navod-poplatky-diskuze/>

Kryptoměnová burza Kraken – recenze, zkušenosti, návod, poplatky, diskuze. In *Investplus.cz* [online]. Dostupné z: <https://investplus.cz/investice/kryptomenova-burza-kraken-recenze-zkusenosti-navod-poplatky-diskuze/>

Recenze Bitfinex – zkušenosti s krypto burzou, návod, poplatky, diskuze. In *Investplus.cz* [online]. Dostupné z: <https://investplus.cz/investice/recenze-bitfinex-zkusenosti-s-krypto-burzou-navod-poplatky-diskuze/>

Všeobecné obchodní podmínky a informace o zpracování osobních údajů. In *Bitcoinmat.com* [online]. Platné od 1.1.2019. Dostupné z: <https://bitcomat.com/vop-bitcomaty/>

Bitcoin ATM map. In *Coinatmradar.com* [online]. Dostupné z: <https://coinatmradar.com/>

Buy and sell bitcoins near you. In *Localbitcoins.com* [online]. Dostupné z: <https://localbitcoins.com/>

Evropská komise navrhuje novou směrnici proti praní špinavých peněz: 6. AML. In *Akont.cz* [online]. 2019. Dostupné z: https://www.akont.cz/nase-znalosti/prispevky.html/83_2291-evropska-komise-navrhuje-novou-smernici-proti-prani-spinavych-penez:-6.aml/1

Nová AML vyhláška České národní banky. In *Konecna-zacha.com* [online]. Dostupné z: <https://www.konecna-zacha.com/nova-aml-vyhlaska-ceske-narodni-banky/>

Centrální evidence účtů. In *Cnb.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/statistika/centralni-evidence-uctu/>

MINISTERSTVO FINANCÍ. Finanční trh a Online identifikace a AML/CFT. Podkladová studie [online]. 2019. Dostupné z:

https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Studie_2018_Podkladova-studie-online-identifikace-a-AML-CFT.pdf

HLADKÁ, Michaela a Jiří HYL MAR. Identifikace klienta podle zákona proti praní špinavých peněz – výhled do budoucna. In *Financnianalytickyyurad.cz* [online]. Dostupné z: http://www.financnianalytickyyurad.cz/download/FileUploadComponent-105114954/1536059563_cs_8_2018_20_21.pdf

Evropská komise přijala seznam rizikových zemí v návaznosti na AML směrnici. In *Kdpcr.cz*. [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.kdpcr.cz/informace/aktuality/evropska-komise-prijala-seznam-rizikovych-zemi-v-navaznosti-na-aml-smernici>

5. Seznam ostatních zdrojů

PYTLÍK, Radek. *Kryptoměny - dopady v oblasti AML*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Johan Schweigl.

KARLÍK, Petr. *Virtuální měny - právní a ekonomické aspekty*. Brno, 2015. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Alena Kerlinová.

SKLENÁŘOVÁ, Klára. *Legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra národního hospodářství. Vedoucí práce Zdeněk Hřaba.

FOUKALOVÁ, Zuzana. *Problematika legalizace výnosů z trestné činnosti z pohledu českého práva a právní praxe*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra národního hospodářství. Vedoucí práce Zdeněk Hřaba.

PAVLÍK, Lukáš. *Politika proti legalizaci výnosů z trestné činnosti v České republice*. Brno, 2017. Diplomová práce. Masarykova univerzita, fakulta Sociálních studií, Katedra politologie fakulty. Vedoucí práce Miroslav Mareš.

Legalizace výnosů z trestné činnosti ve světle povinnosti identifikace a kontroly

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou legalizace výnosů z trestné činnosti a některými opatřeními proti ní. Z těchto opatření jsou v práci reflektovány dvě z povinností uložených podle AML zákona povinným osobám, tedy povinnost identifikovat klienta a povinnost kontroly klienta. Jde o povinnosti zcela základní a nezbytné pro účinné zabraňování legalizaci výnosů z trestné činnosti. Základní otázky, které jsou v práci položeny, jsou jednak je-li okruh povinných osob nastaven v dostatečné šíři a zda je okruh případů, v nichž mají být povinnosti vykonány nastaven odpovídajícím způsobem. Práce pracuje zejména s hlavní tezí, že pro to, aby bylo nastavení těchto povinností účinné, je nutné znát způsoby, jimiž k páčání této činnosti dochází. Proto pro krátkém uvedení do problematiky z hlediska historie a dalších souvislostí následuje část práce věnovaná metodám, které jsou k páčání zneužívány. Z části jde o problematiku dobře známou, avšak v důsledku značného vývoje v této oblasti jsou určité aspekty poměrně nové. Celkem novou záležitostí v je možnost zneužití prostředí kryptoměn, proto jí je práci věnována značná pozornost. Po části věnované metodám legalizace výnosů z trestné činnosti je v práci rozebrána právní úprava povinností identifikace a kontroly. Práce se věnuje především české právní úpravě s určitými přesahy do evropské úpravy. Každé z těchto povinností je věnována samostatná část práce a zároveň jim předchází společná obecná část, v níž jsou rozebrány aspekty oběma povinnostem společné. V poslední části práce pak dochází k porovnání poznatků o tom, jak je tato trestná činnost páčána s tím, jak je na ní reagováno prostřednictvím těchto povinností. Hlavní pozornost je věnována tomu, kdy mají být tyto povinnosti vykonány, tedy předpokladům, jejichž naplnění je důvodem pro jejich výkon. Taktéž i okruhu osob, kterým mají být tyto povinnosti uloženy. Závěrečná část práce tak hodnotí současnou právní úpravu a zároveň upozorňuje na nalezené nedostatky, se zaměřením na oblast kryptoměn. Na tyto nedostatky pak navrhuje možná řešení, která by měla přispět k řešení problému, který představují.

Klíčová slova: Legalizace výnosů z trestné činnosti, povinnost identifikace, povinnost kontroly.

Money laundering in the light of obligation of identification and due diligence

Abstrakt

Diploma thesis is focused on money laundering and some of the AML measures. Subject matter of this diploma thesis are two of those AML measures, specifically obligation to identify the customer and obligation to perform customer due diligence, which are required by Czech law. These AML obligations are essential to effectively prevent money laundering. The issue which is this diploma thesis dealing with is firstly whether the range of obliged entities is wide enough and secondly if the scope of conditions under which identifying the customer and due diligence must be exercised is chosen correctly. Diploma thesis is based on thought that for proper adjustment of the AML obligations is necessary to know ways used to launder money. Due to this thought there is a part of this diploma thesis focused on methods of money laundering which follows directly after introductory part focused on broader context. Methods of money laundering are partly well known, however there are quite significant modifications. One of the new challenges in this field is risk of misuse cryptocurrencies, that is why this diploma thesis pays considerable attention to cryptocurrencies. Methods of money laundering are followed with description and analysis of legal regulation of identifying the customer and due diligence. Diploma thesis is focused on Czech legislation, respecting frame provided by European law. Each obligation is processed in a separate part, but there is also part which shows aspects common to both obligations. Comparison of methods used to launder money and setting of obligations is done in last part of the diploma thesis. The main attention is paid to situations in which should be these measures enforced. There is also question who obliged entity should be, whether the current range of them is wide enough. Final part evaluates current legislation and tries to draw attention to shortcomings, which are especially in regulation of cryptocurrencies. Final part also contains possible solutions, which should reduce problems presented in this diploma thesis.

Key words: Money laundering, customer identification, customer due diligence.